

Xafiiska Hantidhowrka Guud
Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee
Soomaaliya

**Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha
ah ee 2019**

**Waxaa Baarlamaanka la horgeeyay markii ay
taariikhdu ahayd 6/11/2021**

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

Tusmada

Warqadda Faafinta	3
1. Nuxurka Warbixinta oo Kooban.....	4
2. Ku Saabsan Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG)	5
2.1 Himilada, Hiigsiga iyo Qiyamka Muhiimka ah.....	5
2.2 Shaqooyinka Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) sida ku cad Sharciga Hantidhowrka	5
2.3 Xaaladda uu Hadda Ku Sugan Yahay Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG).....	6
2.4 Caqabadaha Hortaagan Xafiiska Hantidhowrka (XHG)	6
2.5 Mas'uuliyadaha Dhinacyada Kale ee Geeddi-socodka hantidhowrka	7
3. Erey-bixinnada Muhiimka ah	8
3.1 Ra'yiga Hantidhowrka	8
3.2 Bayaamada Maaliyadeed ee Isku-dhafan	8
3.3 La taaban karo.....	8
4. Natijjooyinka Muhiimka ah ee Hantidhowrka iyo Soo-jeedimada	9
4.1 Warbixinta Hantidhowraha Madax-bannaan	9
4.2 Dakhliga.....	10
4.3 Kharashaadka.....	12
4.4 Liidashooyin ka jira hannaanka shaqaalaha iyo liiska mushaaraadka	13
4.5 Liidashadooyinka ka jira Maareynta Hantida.....	14
4.6 Bankiga iyo Kaashka	15
4.7 Liidashooyin ka jira dejinta miisaaniyadda iyo hannaanka ka-warbixinta maaliyadda	15
4.8 IT-ga Guud iyo Kantaroollada Adeegsiga	15
4.9 Ka-gaabinta Hirgelinta Soo-jeedimadii Hantidhowrka ama Baarista ee Sannadkii Hore	18
5. Mahadnaq	19
Lifaaqa 1aad – Bayaamada Maaliyadeed ee Iskudhafan ee La Baarey ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (DGKGS) Sannadkii Dhammaadey 31ka Disembar 2019	20
2– Warqadda Maamulka ee Kama-Dambeysta ah. Warbixinta Hantidhowrka Madaxa-Bannaan Ee Ku Saabsan Baaritaanka Dowlad-Goboleedka Koonfur Galbeed Ee Soomaaliya (DGKGS) ee Sannadkii Dhammaadey 31ka Dismebar 2019	21

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

Warqadda Faafinta

6da Novemba 2021

Mudane Prof. Cali Saciid Fiqi
Guddoomiyaha Baarlamaanka
Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya
Baydhabo, Soomaaliya.

Mudane Guddoomiye,

Iyada oo la raacayo qaybta 32(3) ee Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka (PFM) ee 2017, Iyo Qodobada 30aad, 32aad iyo 33aad ee Sharciga Hantidhowrka 2021 ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (DGKGS), ayaa waxaa sharaf ii ah in aan kuu soo gudbiyo Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019 ee Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) si loo horgeeyo Baarlamaanka Dowlad-goboleedka Soomaaliya.

Warbixintani waxay koobaysaa arrimaha ugu waaweyn ee la aqoonsaday iyadoo faahfaahinno dheeraad ah oo arrimahan la xiriirrana laga heli karo lifaaqyada ku lifaaqan. Kuwani waa:

1. Bayaamada Maaliyadeed ee sannadka 2019 ee DGKGS iyo Ra'yiga Hantidhowrka ee la socda (Lifaaqa 1aad)
2. Warqadda Maamulka Hantidhowrka/Baarista ee 2019 oo ay ku qoran yihii waxyaabihii la oggaadey oo faahfaahsan, soo-jeedimidii sii wanaajinta iyo jawaabaha rasmiga ah ee laga helay ama ka yimid Wasaaradda Maaliyadda (Lifaaqa 2aad).

Mahadsanid,

Cumar Axmed Xasan
Hantidhowrka Guud
Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya

OG: 1. Madaxweynaha Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya
2. Wasiirka Maaliyadda ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

1. Nuxurka Warbixinta oo Kooban

Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) waa hay'ad madax-bannaan oo shaqadeeda ugu muhiimsani ay tahay in ay noqoto Hantidhowrka(Baaraha) dibedda ee Dowlad-goboleedka sida ku cad Qaybta 58aad ee Dastuurka Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (DGKGS)

Qaybta 32(3) ee Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka (PFM) ee 2017 iyo Qodobka 30(4) ee Sharciga Hantidhowrka ee 2021 ayaa waxaa ay Hantidhowrka Guud uga baahan yihii in uu ugu yaraan si sannadle ah, u baaro bayaanka maaliyadeed ee isku-dhafan ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya iyo in uu ugu warbixiyo Baarlamaanka. Sharciga wuxuu u baahan yahay Hantidhowrka Guud in uu muujiyo ra'yigiisa dhabta ah ee miisaaman ee bayaamada maaliyadeed ee isku-dhafan, in uu ka warbixiyo waxyaabihii la oggaaday ee mugga lahaa iyo soo-jeedimada ku saabsan isticmaalka maaliyadaha dowladda iyo sidoo kale in uu ka warbixiyo nusqaamaha ka jira nidaamka kantaroolka gudaha.

Tani iyo markii Hantidhowrka Guud la magacaabay, Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) ayaa la hawlgaliyey iyadoo laga shaqaaleeyay saddex shaqaale. Xafiiska ma haysto miisaaniyad lagu tababarayo oo lagu fulinayo waajibaadka xafiiska, mana haysto tas-hiilaadka kale ee aasaasiga ah sida goob habboon oo uu ku shaqeeyo iyo taageerada hoggaanka siyaasadeed. Dowladda Boqortooyada Ingiriiska “UK Government” iyo Midowga Yurub “European Union (EU)” ayaa waxaa ay siiyeen kaalmo farsamo saddexdii sano ee ugu dambeeyay waxayna sidoo kale siiyeen taageero kooban marka laga eego dhinaca kaabayaasha. Si uu u guto waajibaadka sharci, iyada oo uu tixgelinayo caqabadaha haatan hor yaalla, ayaa xafiiska hantidhowrka guud (XHG) wuxuu shirkad baaris/hantidhowr gaar loo leeyahay u xilsaaray in ay sameyso barista/hantidhowrka sannad maaliyadeedkii 2019. Hantidhowrkan ayaa lala sameeyay, shaqaalaha xafiiska hantidhowrka guud (XHG), si loo baaro bayaamada maaliyadeed ee isku-dhafan ee sannadkii dhammaadey 31ka Disembar 2019 iyada oo la raacayo sharciyada hantidhowrka. Bayaamadan maaliyadeed, oo uu la socdo ra'yiga hantidhowrka, ayaa waxaa loogu soo daray sida Lifaaqa 1aad ee warbixintan.

Warbixintani waxay bixinaysa nuxurka kooban ee Ra'yiga Hantidhowrka, waxyaabahii mugga lahaa ee hantidhowrkan lagu oggaadey iyo soo-jeedimada iyo daldaloollada ka jira kantaroolka gudaha ee sannad maaliyadeedkii dhammaadey 31ka Disembar 2019. Faahfaahin dheeraad ah oo ku saabsan waxyaabahan la oggaadey ayaa waxaa lagu soo bandhigey Lifaaqa 2aad ee warbixintan oo la socda jawaabihii ay ka bixsay Wasaaradda Maaliyadda.

Guud ahaan ra'yiga hantidhowrka waa fikrad cillad leh (qualified opinion)— tani macnaheedu waa in Hantidhowrka Guud uu tixgeliyo in bayaamada maaliyadeed ay yihii metelaadda runta ah ee miisaaman ee dhaqdhaqaqyada maaliyadeed intii lagu guda jiray sannad maaliyadeedkii 2019 marka laga reebo laba meelood oo muhiim ah.

- Marka koowaad, hantidhowrkeenna ayaa lagu aqoonsaday lacag-bixinno guud ahaan dhan USD 687,784, oo u dhigma 16% ee wadarta guud ee lacag-bixinnda lagu sheegay Warqadda

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta, oo aan lahayn caddeymo ku filan oo lagu taageerayo in ay jiraan iyo ansaxnimada macaamulaadkan.

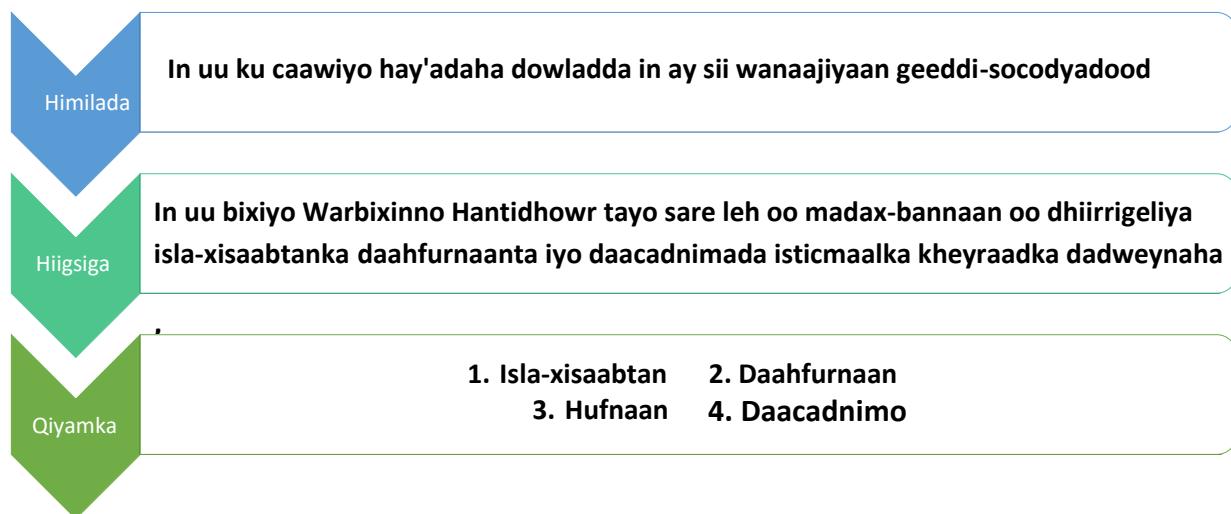
- Wuxaan sidoo kale oggaanay in ay jiraan deeq la qabtay oo guud ahaan dhan USD 455,684, oo u dhigma 5% wadarta guud ee lacag qabashada lagu sheegay Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta taas oo aysan xaqijin deeq-bixiyeyaasha iyo Dowladda Federaalka ee Soomaaliya. Sidaa daraadeed, ma awoodno in aan xaqijinno macaamulaadkan in si buuxda oo sax ah loogu soo bandhigay bayaamada maaliyadeed

Waxqabadka dowladda marka loo eego isla-xisaabtanka waa mid la mid ah sannadkii hore markaasi oo la soo saarey ra'yi hantidhowr la mid ah.

Qaybta warbixintan ugu muhiimsan ayaa soo koobaysa waxyaabihii ugu muhiimsanaa ee la oggaadey intii lagu guda jiray baaritaankan. Waxaa faahfaahin dheeri ah oo ku saabsan dhammaan arrimaha hantidhowrka la oggaadey ay ku jiraan Warqadda Maamulka ee Hantidhowrka ee Lifaaqa 2aad.

2. Ku Saabsan Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG)

2.1 Himilada, Hiigsiga iyo Qiyamka Muhiimka ah

2.2 Shaqooyinka Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) sida ku cad Sharciga Hantidhowrka

Sida ku cad Qaybaha 6aad iyo 7aad ee sharciga hantidhowrka 2021, shaqooyinka xafiiska hantidhowrka guud (XHG) waa:

1. In uu ku sameeyo dhammaan hay'adaha dowladda ee DGKGS baaritaanka maaliyadeed, ku dhaqanka shuruucda, waxqabadka iyo baaritaanno kale iyo in uu ugu warbixiyo Golaha Shacabka ee Dowlad-goboleedka iyadoo nuqullo loo dirayo Madaxweynaha, iyo Wasiirka Maaliyadda.
2. In uu sameeyo baaritaanno gaar ah iyada oo ujeeddadu tahay xaqijinta in ay jiraan daacaddarro, khiyaanno ama musuqmaasuq.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

3. Haddii la go'aamiyo in caddeyn ku filan ay jirto oo keeni karta dembi baaris iyo dembi ku soo oogid, xafiiska hantidhowrka guud (XHG) waa in uu dacwadda u gudbiyaa Booliska iyo maamullada garsoorka ee ku habboon.
4. Xafiiska hantidhowrka guud (XHG) waa in uu warbixin u soo gubiya baarlamaanka ugu yaraan sannadkiiba mar, balse kama dambeys afar bilood ka-dib marka xisaabaadka dowladda uu ka helo Wasaaradda Maaliyadda iyo Madaxda Hay'adaha Kharashka ku baxaya, oo ku saabsan natijjooyinka shaqada hantidhowrka ee xafiiskiisa/xafiiskeeda iyada oo loo marsiinayo guddoomiyaha baarlamaanka.
5. Xafiiska hantidhowrka guud (XHG) waxaa uu dooran karaa in uu sameeyo baaritaanno gaar ah marka isaga/iyada ay rabaan si ay uga diyaariyaan warbixinno gaar ah oo loo gudbinayoo baarlamaanka ama lagu darayo warbixinnaa sannadlaha ah.
6. Xafiiska hantidhowrka guud (XHG) waa in uu warbixinnaa ka dhigaa kuwo la wada ogyahay isaga oo daabacaya ama ku baahinaya warbaahinta elektarooniga ah, ku daabacaya faafinta rasmiga ah, isaga oo faallooyin iyo wareysiyo ku saabsan mawduuca warbixinnaa hantidhowr kasta ee la faafiyay siinaya saxaafadda ama warbaahinta kale.

2.3 Xaaladda uu Hadda Ku Sugan Yahay Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG)

Xafiiska hantidhowrka guud (XHG) waxaa la aasaasay sannadkii 2015 balse ma ahayn mid si buuxda u shaqeeya ilaa iyo Jannaayo 2018 Sharciga Hantidhowrkana waxaa uu baarlamaanka meel-mariyay marka ay taarikhdu ahayd 7da Jannaayo 2021. Tan iyo makraasi, iyada oo taageero laga helayo mashruuca PREMIS ee ay maalgeliyaan Midowga Yurub/Ingiriiska (UK/EU), kartida hay'adeed iyo midda shaqaale ayaa si joogto ah u soo hayaagayay. Xafiiska waxaa hadda jooga Hantidhowre Guud (HG) iyo saddex shaqaale kale oo uu soo shaqaaleeyay/qoray Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah (CSC).

Ka sokow hawlaha Karti dhisidda joogtada ah ee loo Mara aqoon-isweydaarsiyo joogto ah iyo towjiihin ama tababar shaqada gudaheeda lagu qabto, mashruuca PREMIS ayaa sidoo kale xafiiska siiyay qalab kombiyuutar, maalgeliyay soo iibsiga alaabada xafiiska wuxuunna Xafiiska hantidhowrka guud (XHG) ka taageeray in uu xafis kireysto.

2.4 Caqabadaha Hortaagan Xafiiska Hantidhowrka (XHG)

Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) ee DGKGS waa mid cusub sidaa daraadeedna, wax lala yaabo ma ahan, in xafisku uu wajaho caqabado faro badan. Caqabadahan waxaa ugu muhiimsan;

- Kheyraadyo la'aan marka la eego miisaaniyadda hawlalka.
- Shaqaalaha oo aan dad ku filnayn iyo in ay adag tahay ku sii negaanshaha shaqada ee shaqaalaha tababar.
- Kartida shaqaalaha oo aan dad ku filnayn, balse sii kobcaysa.
- Wacyigelin la'aanta hay'adaha kale ee dowladda ee ku saabsan doorarka iyo waajibaadka xafiiska hantidhowrka guud (XHG).

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

2.5 Mas'uuliyadaha Dhinacyada Kale ee Geeddi-socodka hantidhowrka Wasaaradda Maaliyadda

Sida ku cad qaybta 32(1) iyo (2) ee Xeerka PFM ee 2017, Wasiirka waa in uu diyaariyaa Xisaabta Kama Dambeysta ah ee aan la baarin ee Miisaaniyadda Isku-dhafan ka-dibna waa in uu u soo gudbiyaa Hantidhowrka Guud kama-dambeys afar bilood ka-dib marka uu dhammaado sannad maaliyadeedka. Xisaabta Kama Dambeysta ah ee aan la baarin ee Miisaaniyadda Isku-dhafan waa in ay noqoto mid waafaqsan waxa ay ka kooban tahay iyo kala-soocidda miisaaniyadda.

Madax-bannaanida Hantidhowrka Guud waa muhiim. Sidaas oo ay tahay haddana door kuma laha diyaarinta bayaamada maaliyadeed oo kama qaybqaato kantaroolka macaamulaadka kale ee lagu soo sheego bayaamada maaliyadeed

Risk Bridge Shirkadda Hantidhowrka ee sida Gaarka ah Loo Leeyahay

Sida horay loo soo sheegayba, shaqaalaha xafiiska hantidhowrka guud (XHG) ee DGKGS weli ma lahan khibradda/waayo-aragnimada loo baahan yahay si ay keligooda u sameeyaan hantidhowr si buuxda u madax-bannaan, laakiinse tani si tartiib tartiib ah ayay isu beddelaysaa. Waxaan qorsheynaynaa in aan kaligeenna sameyno hantidhowrka sannad maaliyadeed 2020. Tani waxay khasab ka dhigtay in la shaqaaleeyo shirkad hantidhowrka dibedda sameysa oo gaar loo leeyahay oo qabanaysa shaqada hantidhowrka iyada oo la qabanaysa, kana wakiil ah, shaqaalaha Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG). Hal qayb oo muhiim ah oo ka mid ah wada-shaqeyntan lala yeelanayo Risk Bridge waxay ahayd karti dhisidda shaqaalaha Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG). Shaqaalaha XHG ayaa la siiyay tababar shaqada gudaheeda ah waxaa ayna hoggaaminayeen shaqada hantidhowrka, iyaga oo ahaa xiriirka u dhaxeeeyay shirkadda Risk Bridge iyo Wasaaradda Maaliyadda. Wada-shaqeyntani waxay waafaqsan tahay qaybta 20-23 ee Sharciga Hantidhowrka ee 2021.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

3. Erey-bixinnaada Muhiimka ah

3.1 Ra'yiga Hantidhowrka

Kani waa go'aanka hantidhowrka ee ku saabsan bayaamada maaliyadeed ee uu diyaariiyay maamulka. Ra'yiga hantidhowrka waa aragtida xirfaddeed ee uu bixiyo xisaabiyaha aqoonta iyo xirfadda leh ee xilliga xiritaanka diiwaannada maaliyadeed ee hantidhowrka. Ka sakow gunaanadka guud, ra'yiga ayaa wuxuu sharxayaa geeddi-socodyada la adeegsaday intii lagu guda jiray baaritaanka/hantidhowr sameyn, jaangooyada uu adeegsado hantidhowraha, iyo maclumaadka kale ee ku habboon.

Noocyada Fikirada Hantidhowrka

Ra'yiga aan Cilada laheyn—ma lahan ka-gaabsasho ku saabsan bayaamada maaliyadeed. Kani sidoo kale waxaa loo yaqaanna ra'y'i nadiif ah oo macniihiisu yahay in bayaamada maaliyadeed ay u muuqdaan kuwo **si caddaalad ah loo soo bandhigay marka laga eego dhammaan dhinacyada la taaban karo.**

Ra'yiga Cilada leh — kani macniihiisu waa in hantidhowraha ey latahay in warbixinta maaliyadeed ey u muuqato mid sax ah marka laga reebo waxyalahu lugu saleeyey arigtida hantidhowrka. Sidoo kale loo yaqaanno ra'yiga **“marka laga reebo....”**.

Ra'yiga afeefashada — kani waa ra'y'i hantidhowr oo hantidhowruhu **uusan awoodin in uu sheego aragtidiisa/aragtideeda** ku aaddan in bayaamada maaliyadeed ay yihiin kuwo aan lahayn khalad la taaban karo ama aan sabab u ahayn xadidaadda weyn ee baaxadda. Sidaa daraadeed hantidhowraha ma awoodo in uu ra'yigisa muujiyo.

Ra'yiga hantidhowr e ah in warbixinta hantidhowr ey khaldanta— kani waa nooc ka mid ah ra'yiga hantidhowrka sheegaya in bayaamada maaliyadeed **aysan** si miisaaman u soo bandhigin halka ay hay'adda maaliyadeed ahaan taagan tahay, natijjooyinka hawlgallada, iyo isbeddellada ku yimaada booska maaliyadeed, si waafaqsan qaab-dhismeedka warbixinta maaliyadeed ee u habboon.

3.2 Bayaamada Maaliyadeed ee Isku-dhafan

Kuwani waa bayaamada maaliyadeed ee Wasaaradaha, hay'adaha iyo waaxaha kala duwan ee dowlad-goboleedka oo loo soo bandhigay sida hal bayaan oo wadajir ah oo loogu talogalay muddo maaliyadeed cayiman.

3.3 La taaban karo

Khaladaadka, oo ay ku jiraan ka-tagidda, waxaa loo tixgeliyaa in ay yihiin kuwo la taaban karo haddii ay, kali ahaan ama wadajir ahaan, si macquul ah loo filayo in ay u saameeyaan go'aamada maaliyadeed ee isticmaalayaasha iyada oo lagu saleynayo bayaamada maaliyadeed.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

4. Natijjooyinka Muhiimka ah ee Hantidhowrka iyo Soo-jeedimada

4.1 Warbixinta Hantidhowraha Madax-bannaan

Ra'yiga Cillada Leh

Waxaanu baarney Bayaamada Maaliyadeed ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya oo ay ku jiraan Warqadda Maaliyadda Isku-dhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta, Warqadda Maaliyadda Isku-dhafan ee Isbarbardhiga Qaddarka Miisaaniyadda La Sii Dejiyay iyo Tan Rumooowday ee sannadkii dhammaadey 31ka Disembar 2019 iyo Qoraallada Bayaamada Maaliyadeed ee Isku-dhafan oo uu ku jiro nuxurka kooban ee siyaasadaha xisaabaadka muhiimka ah.

Ra'y'i ahaan, marka laga reebo arrinta looga hadlay qaybta Waxyaabaha Lagu Saleeyay Ra'yiga warbixintenna, bayaamada maaliyadeed ee 2019 ee la socda inta badan waa kuwo waafaqsan qodobada Xeerka PFM iyo Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda ee (IPSAS) - Warbixinta Maaliyadeed ee Xisaabaadka Kaashka Ku Saleysan.

Ra'yiga Hantidhowrka oo dhammeystiran ayaa wuxuu ku jiraa (la socdaa Bayaamada Maaliyadeed) Lifaaqa 1aad

Ra'yiga hantidhowrka ee ku saabsan bayaamada maaliyadeed ee sannadkii 2018 wuxuu ahaa isku mid.

Waxyaabaha Lagu Saleeyey Ra'yiga Cilada Leh

Hantidhowkeenna ayaa lagu aqoonsaday lacag-bixinno guud ahaan dhan USD 687,784, oo u dhigma 16% ee wadarta guud ee lacag-bixinna lagu sheegay Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta, oo aan lahayn caddeymo ku filan oo lagu taageerayo in ay jiraan iyo ansaxnimada macaamulaadkan

Waxaan sidoo kale oggaanay in ay jiraan deeq la qabtay oo guud ahaan dhan USD 455,684, oo u dhigma 5% wadarta guud ee lacag qabashada lagu sheegay Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta, taas oo aysan xaqijin deeq-bixiyeyasha iyo Dowladda Federaalka ee Soomaaliya. Annagana, sidaa daraadeed, ma xaqijin karno in ay jiraan iyo ansaxnimada helidda ama qabashada deeqda.

Waxaan hantidhowkeenna/baaristeenna u sameynay si waafaqsan Jaangooyooinka Caalamiga ah ee Hantidhowrka ee loo yaqaano *International Standards on Auditing* (ISSAI). Mas'uuliyadaheenna sida ku cad jaangooyooinkaasi ayaa waxaa lagu sii qeexay Mas'uuliyadaha Hantidhowraha ee Baarista qaybta warbixinta ee Bayaanka Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Bixinta Lacagaha. Waan ka madax-bannaanahay Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya sida uu dhigayo dokumentiga Xeer-Anshaxeedka DGKGS XHG ee la ansaxiyay.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

4.2 Dakhliga

Qiimeyntenna ayaa waxaan ku oggaaney in ay ka jiraan diciifnimadan/liidashooyinkan soo socda ee ka jira dhanka hannaanka dakhli ururinta intii lagu guda jiray hantidhowrka.

Liidashooyin ka jira hannaanka dakhli ururinta iyo diiwaangelinta.

- a) Fawjarrada dakhliga iyo dokumentiyada kale ee taageeraya ee loogu talagalay canshuurta macaashka, canshuuraha kastamka iyo canshuurta socodka baaburta ama waddo marista laguma qorin magaca canshuur bixiyeyaasha, lambarka aqoonsiga canshuurta iyo ujeeddada canshuurta looga qaaday.
- b) Sidoo kale waxaan oggaaney in dokumentiyada taageeraya aysan lahayn saldhig canshuur diiwaangashan iyo sidoo kale wadarta guud ee dakhliga la canshuurayo si loo hubiyo waxa la bixiyay. Tani waxay mid aan suuragal ahayn ka dhigaysa in la xaqijiyo dhammeystirnaanta iyo saxnaanta canshuuraha ay cashuur bixiyeyaasha siinayaan Wasaaradda Maaliyadda (WM)
- c) Wuxaan oggaaney in Karaaniyada Dakhliga ay canshuurta si kaash ahaan ah u qaadaan iyo in ay bankiga dhigeen midkood isla-maalintaasi ama maalinta xigta ka-dib qaadista. Waxaa jirta halista canshuurta la ururiyay in aan bankiga la dhigin iyadoo kaamil ah maadaama kaashku uu dabci ahaan halis yahay.
- d) Wuxaan oggaaney in qiimaha sarifka lacagaha qalaad ee loo adeegsaday in lacagta shillin Soomaaliga ah loogu rogo doolarka mareykanka (US\$) ee Waaxda Khasnadda iyo RCC in aan si cad loo diiwaangelin iyo in tani lagu saleeyay oggaalka saraakiisha kala duwan ee dakhliga canshuurta taas oo horseedi karta iswaafaqsanaan la'aan iyo khaladaad ka tarjumaya dakhliga ka soo xarooda canshuuraha.

Soo-jeedimo:

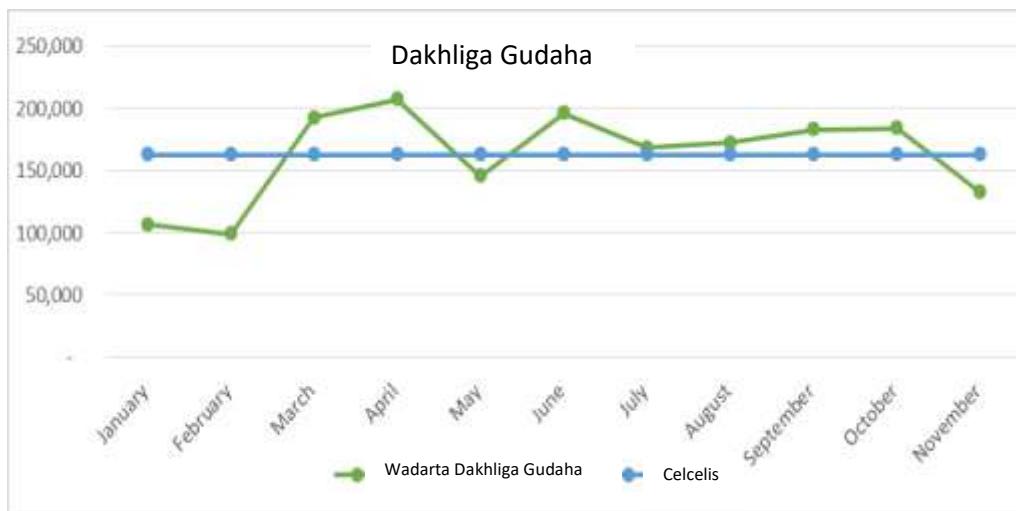
- Si loo hirgeliyo iswaafajinta maalinlaha ama toddobaadlaha ah ee lacagaha kaashka ee la ururiyo iyo lacagaha maalin kasta bankiga la geeyo.
- Canshuurta waa in la ururiyo iyadoo la adeegsanayo Hab Elektaroonig ah sida EVC, E-Dahab ama xisaab banki sababta oo ah isticmaalka lacagaha kaashka ah ayaa ka halis badan.
- Goob(field) ku samee nidaamka RMS oo lagu diiwaangelinayo lambarka rasiidka dhabta ah si ay u fududaato raadraaca dokumentiyada taageeraya inta lagu guda jiro dib-u-eegisyada xaqijinta dakhliga.
- Dowladdu waa in ay hubisaa in qiimaha sarifka lacagaha loo adeegsaday in Shillin Soomaaliga loogu beddello doolarka Mareykanka (US\$) in uu yahay mid si fiican loo diiwaangeliyey oo macquul ah.

Si loo hirgeliyo nidaamka qabashada loona dhexgeliyo nidaamka RMS si ay suuragal u noqoto in kaashka la qabtey si toos ah loogu daabaco nidaamka RMS.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

Daldaloollo ama nusqaamo waaweyn oo ka jira dakhliga la ururiyay intii lagu guda jiray muddada dib-u-eegista

Dakhliga Gudaha, waxaan oggaaney bilaha qaarkood in ay ka jiraan isbeddello ku yimaada dakhli ururinta. Waxaa sidoo kale la oggaaday dakhli ururinta bilahan gaarka ah in ay ka badnaayeen 30% marka loo eego celceliska dakhliga bilaha ee ah \$162,294. Arrintan sharraxaad macquul ah lagama bixin sida ku cad garaafka hoose.

Bilaha qaarkood wax canshuur ah lama qaadin.

Soo-jeedimo:

- Wasaaradda waa in xisaabaha dakhliga ay ku sameyso dib-u-eegis lafaguris ah muddo ka-dibba mar si ay u eegto dhammeystirnaanta iyo saxnaanta dakhliga la ururiyey lana diiwaangeliyay.
- Marka la oggaado in ay isbeddello waaweyn jiraan, maamulka waa in uu sidoo kale sameeyaa hantidhowr iyo baaritaanno lagu oggaanayo sababta ku dhacday, hannaankanna waa in loo diiwaangeliyaa ujeeddada tixraac mustaqbalka ah.

Farqi u dhaxeeya dakhliga lagu diiwaangeliyay nidaamyada RMS iyo FMIS

Intii baarista hantidhowrka lagu guda jiray ayaa waxaann oggaaney in uu jiro farqi u dhaxeeya dakhliga lagu diiwaangeliyay Nidaamka Maareynta Dakhliga (RMS) iyo Nidaamka Macluumaadka Maareynta Maaliyadda (FMIS) oo dhan US\$ 1,793,257 taas oo muujinaysa in khaladaad iyo ilduuf ay ka jiraan diiwaangelinta iyo dhammeystirtaanka dakhliga la diiwaangeliyay. Iyadoo aan la iswaafajin labada nidaam, way adag tahay in la xaqijiyo saxnaanta iyo dhammeystirnaanta dakhliga la ururiyay ee la diiwaangeliyay.

Soo-jeedimo:

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

Waxaan ku talinaynaa in isla-markiiba la sameeyo cusboonaysiinta iyo helidda xogta iyo iswaafajinta joogtada ah (bil kasta ama toddobaad kasta) ee nidaamyada RMS iyo FMIS si Wasaaradda Maaliyadda ay u hubiso dhammeystirnaanta iyo saxnaanta dakhliga la ururiyay iyo in isla-markiiba la diwaangeliyay.

Liidashooyinka aqoonsashada Dakhliga Deeqda ah ee ka yimid Deeq-bixiyeyaasha

Marka aynu dib-u-eegnay deeqaha ka yimid deeq-bixiyeyaasha, waxaan oggaaney kala duwanaansho u dhaxeeya qaddarka lagu diiwaangeliyay FMIS iyo qaddarada la xaqiijiyay ee laga helay deeq-bixiyeyaasha iyo in aaney jirin sharraxaad ama iswaafajin la bixiyay. Qaddarada laga helay deeq-bixiyeyaasha si joogto ah Wasaaradda Maaliyadda uguma sameyn is-waafajin.

Waxaan sidoo kale oggaaney in aaney jirin nidaamka kaydinta galalka oo habboon iyo cid lagala xiriirro maareeyaha qandaraaska. Waxaa kaloo jiray dokumentiyo qandaraas la waayay oo aan lagu adeegsan baarista hantidhowrka. Heshiisyada deeqda qaarkood laguma shaacin macluumaad muhiim ah sida miisaaniyadda oo faahfaahsan iyo shuruudaha qandaraaska.

Soo-jeedimo:

- Waxaan ku talinaynaa dhammaan deeqaha deeq-bixiyeyaasha in la isugu keenno gudaha qayb kamid ah xafiiska EAFS si ay ula socota qandaraasyada una eegto dhammaanshaha iyo u hoggaansamidda.
- Waxaan sidoo kale ku talinaynaa in la sameeyo is-waafajin Bil kasta ah oo u dhaxeysa FMIS iyo rasiidyada dhabta ah ee waafaqsan bayaanka bankiga.

4.3 Kharashaadka

La'aanta dokumentiyo ku habboon oo taageeraya

Waxaan oggaaney in ay jiraan xaalado kharashaadka Xallinta Khilaafaadka oo gaaraya USD 300,000 iyo Kharashaadka Kulalagalka ah oo gaaraya USD 387,784 in aan lagu taageerin wax dokumentiyo dhinacsaddexaad ah. Kharashaadka waxaa keliya lagu taageeray warqad gudaha ah oo ka timid Agaasimaha Guud ee Wasaaradda Maaliyadda. Marka ay jiraan maareynta maaliyadda maamulka/dadweynaha iyo kantaroollada maaliyadaha oo aad looga taxaddaro, Wasaaradda Maaliyadda iyada iskuma soo qori karto warqad si ay u fasaxdo maalgelin kaash ah. Sidoo kale, labada kharashaadba laguma taageerin shuruudaha tixraaca miisaaniyadda iyo hawsha sida kharashaadka qodobeysan ee la ansaxiyay iyo ansaxinta saxiixaha waaxda adeegsanaysa.

Kharashaadka wax-soo-iibsiga iyo kaashka ma lahayn dokumentiyo lagu muujinayo caddeymaha alaabooyinka la keenay ama adeegyada la qabtey sida warqadda guddoonka alaabta, GRN, xaashida diwaanka baabuurta, xaashiyada lagu qoro saacadaha la shaqeeyay iyo shahaaddada shaqo dhammeynta.

Soo-jeedimo:

DGKGS waa in ay hubisaa u hoggaansamidda Xeerka PFM iyo Xeernidaamiyada Waaxda Khasnadda. Dokumentiyada taageeraya ee ku habboon waa in la helaa/hayaa si loo taageero lacag-bixinnda oo dhan.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

Liidashooyinka ka jira wax-soo-iibsiga

Xaaladaha kuwa wax laga iibsado oo hal meel laga helo ayaa la oggaadey. Tani waxay leedahay saameynta luminta qiimaha lacagta iyo qiimaha lagu tartamo ee alaabada iyo adeegyada.

Soo-jeedimo:

Sababta keenta in hal meel laga helo waa in ay ahaataa mid yar oo keliya loo adeegsado iibsiga xaaladaha degdegga ah ee halka mar la sameeyo.

Dokumentiyada kharashaadka oo aan ku shaabadaysnayn “LA BIXIYAY.”

Dokumentiyada taageerada kharashaadka laguma shaabadyan “LA BIXIYAY” si looga fogaado isticmaalka dokumentiyo isku mid ah in loo adeegsado lacag-bixinno badan.

Soo-jeedimo:

- In kuwo baadil ah laga dhigo dokumentiyada lacagtooda la bixiyay iyadoo lagu summadayo ama lagu baajinayo sumadda LA BIXIYAY, oo ay ku jiraan sumadda miisaaniyadda, tixraacyada mashruuca iyo deeq-bixiyaha.
- Isticmaalka isha gaarka ah ee maaliyadaha khasnadda, dhammaan qaan-sheegyada, rasiidyada, xaashiyada imaatinha, warqadaha codsiga, tikidaya iyo warqadaha diyaaradaha lagu raaco waa in ay leeyihiin shaabadda dowladda-MoF PAID (LA BIXIYAY).

4.4 Liidashooyin ka jira hannaanka shaqaalaha iyo liiska mushaaraadka

Laga soo bilaabo dib-u-eegistii lagu sameeyay galalka hawladeennada ee laga helay Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah iyo kharashaadka liiska mushaaraadka ee laga helay nidaamka IFMIS, waxaan oggaaney in liidashooyinkan soo socda ay ka jiraan hannaanka shaqaalaha iyo liiska mushaaraadka:

- a) Kala-badnaanshaha u dhaxeeya tirada shaqaalaha lagu saxiixay xaashiyada liiska mushaaraadka ee dhab ahaanta loo saxiixo iyo liiska mushaaraadka ee laga soo saarey nidaamka FMIS
- b) Maqnaanshaha diiwaannada fasaxa iyo dabagalka wixii markaasi ka dambeeyaa
- c) Ma jiraan caddeymo muujinaya Maareynta Waxqabadka iyo Qiimeynnta Waxqabadka oo ku jira galalka hawladeennada ee shaqaalaha
- d) La'aanta baaritaannada raad-raaca ee lagu sameeyo shaqaalaha qaarkood ka hor inta aan laga shaqaaleyn Wasaaradaha kala duwan
- e) Galalka hawladeennada iyo macluumaadka shakhsiyeed ee shaqaalaha looma joogteyn hawladeennada iyo saraakiisha dowladda ee soo socda:
  - a) Wasiirada iyo Siyaasiyiinta
  - b) Ciidamada Ammaanka
  - c) Shaqaalaha Ujuurrada ku shaqeeya
- f) Warqadaha mushaarka la'aan

Liidashooyinka ka jiray lacagaha la siiyay Ciidamada Amniga waxay ahaayeen sida soo socota

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

- a) Liiska lacag-bixinnda hawladeennada amniga waxaa ka maqnaa saxiixyo iyadoo saxiixyada/calaamadaha faraha ay u muuqdeen kuwo isku mid ah. Tani waxay shaki gelinaysaa in maaliyadahaasi ay heleen ka-faa'iideystayaashii loogu talagalay.
- b) Liiska lacag-bixinta hawladeennada amniga ee laga soo diray Wasaaradda amniga Gudaha ma lahayn ama kuma caddeyn xaddiga lacagta ee sarkaal kasta la siiyay. Sidaa daraadeed, suuragal ma ahayn in la xaqijiyo lacag-bixinnda shakhs kasta.
- c) Lacagaha la siiyay hawladeennada amniga ayaa waxaa loo bixiyay kaash ahaan taas oo dabci ahaan ay halis tahay.

Waxaan oggaaney liidashooyinkan soo socda in ay ka jiraan lacag-bixinnda la xiriira shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya.

- a) La'aanta caddeymaha shaqaaleyn lagu tartamo ee shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya
- b) Ma lahan heshiisyoo Qandaraas oo lala galay shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya
- c) Ma jiraan xaashiyo lagu qoro saacadaha la shaqeeeyay ama xaashiyada imaanshaha
- d) Canshuur lagama jarin dhammaan mushaaraadka shaqaalaha ilaa bishii Luulyo ee 2019.

Soo-jeedimo:

Dowladdu waa in ay hubisaa nidaamka liiska mushahaarka in uu yahay mid otomaatik ah lacag-bixinnda liiska mushahaarkanna waa in lagu sameeyaa aqoonsiga casriga ah (biometric) ee qaatayaasha. Madax tiriska hawladeennada waa in muddo ka dibba mar la sameeyo ka hor inta aan la fasaxin lacagta duuduubka ah ee qaddarada loo baahan yahay. Habab lagu maareynayo fasaxa iyo waxqabadka waa in la sameeyaa. Baaritaannada raadraaca waa muhiim waana in la sameeyaa ka hor inta aan la soo saarin warqadaha shaqo soo-jeedinta. Shaqaalaha waa in la canshuraa sida uu sharcigu dhigayo sanadka oo dhan.

4.5 Liidashayooinka ka jira Maareynta Hantida

Waxaan oggaaney liidashooyinkan soo socda in ay ka jiraan maareynta hantida ee dowladda;

- a) La'aanta siyaasadda maareynta hanitida maguurtada ah.
- b) Hantida ma guurtada ah lama calaamadin
- c) Ma jirto caddeyn muujinaysa xaqijinta muddo ka dibba mar lagu sameeyo hantida ma guurtada ah
- d) Diiwaanka hantida ma guurtada ah ee baarista loo bixiyay wuxuu ahaa mid ay wax ka dhimman yihiin.

Soo-jeedimo:

Diiwaanka hantida waa in la cusboonaysiyyaa si loogu daro dhammaan hantida dowladda ee kala ah hantida ma guurtada ah iyo tan aan ma guurtada ahayn. DGKGS waa in ay xaqijiso in la calaamadiyo dhammaan hantida iyadoo loo yeelayo summad lagu aqoonsanayo oo gaar ah. Jadwalka dayactirka hantida waa in la joogteeyaa lana raacaa waanna in dhamaman qaybaha hantida waxtarka leh ee cilladaysan si joogta ah loo dayactiraa oo si wanaagsan loo isticmaalaa. Waa in ay jirtaa hawl xaqijin dhab ah oo si joogto ah loogu sameeyo hantida, iyadoo natijadii ka soo baxdana ay tahay in lagu cusboonaysiyo Nidaamka Maareynta Hantida.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

4.6 Bangiga iyo Kaashka

Waxaan oggaaney is-waafajinta bankiga ee bilaha qaarkood in aysan saxiixin diyaariyaha ama dib-u-eegaha ama labadoodaba. Is-waafajinnada oo dhan, waxaan kaloo oggaaney in taariikhda diyaarinta iyo dib-u-eegista aan lagu muujin bayaannada is-waafajinta bankiga.

Soo-jeedimo:

Is-waafajinnada bankiga waa in ay dhacaan waqtigii loo baahnaa iyadoo la joogteynayo diyaarinta, dib-u-eegista iyo ansaxinta maamulka.

4.7 Liidashooyin ka jira dejinta miisaaniyadda iyo hannaanka ka-warbixinta maaliyadda

Waxaan oggaaney kala duwanaansho weyn oo dhan US\$ 3,314,112 (26%) in uu u dhaxeeyo dakhliga minaasiyadda ee muddada iyo waxqabadka maaliyadeed ee rumooway. Kala duwanaansho weyn oo la mid ah ayaa lagu arkay kharashaadyada, oo sida soo socota ah:

Faahfaahinta	Qaddarka Miisaaniyadda (US\$)	Qaddarka Rumooway (US\$)	Kala-duwanaanshaha (US\$)	Kala-duwanaanshaha (%)
Dakhliga	12,761,705	9,447,593	(3,314,112)	-26%
Kharashaadka	12,761,705	9,284,666	(3,477,040)	-27%

Soo-jeedimo:

Dowladdu waa in ay xaqiijisaa in miisaaniyad sannadeedda lagu sameeyo dib-u-eegis iyo in wax kasta ee ka badan ama ka hooseeya saadaasha waxqabadka maaliyadeed in wax looga beddelo dib-u-eegisyada dheeraadka ah ee dambe.

4.8 IT-ga Guud iyo Kantaroollada Adeegsiga

Isku-xirnaan la'aanta nidaamyada Cutubka Diyaarinta Miisaaniyadda (BPM) iyo FMIS

Kala duwanaansho dhan USD 88,000 ayaa la oggaadey oo u dhaxeysa qaddarada miisaaniyadda ee la ansaxiyay ee ku jira BPM iyo FMIS.

Soo-jeedimo:

Waa in ay jirto isku-xirnaansho otomaatig ah oo u dhaxeysa labada nidaam si loo hubiyo in isbeddellada lagu sameeyo miisaaniyadda in si sax ah oo dhammeystiran loogu muujiyo nidaamka FMIS. Isbeddello kasta oo rasmi ah oo lagu sameeyo miisaaniyadda waa in sidoo kale la cusboonaysiyo iyadoo oggolaanshaha la diiwaangelinayo si wax looga qabto kala-duwanaanshaha la oggaaday.

Kantaroollada Guud ee Kombiyutarka

Waxaan sidoo kale oggaaney liidashooyin kale oo dhowr ah in ay ka jiraan Kantaroollada Gelidda oo sida soo socota ah;

- i. Kala-soocidda waajibaadyada FMIS oo liita
- ii. Liidashooyinka hawsha gelidda nidaamka FMIS

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

- iii. Nusqaamo ka jira dib-u-eegista gelidda adeegsadaha
- iv. Kantaroollada qaabeynta eray-sireedka(*password-ka*) FMIS, RMS iyo BPM oo liita
- v. Dib-u-eegista hawlaha maamulaha ee nidaamka FMIS oo aan dad ku filnayn
- vi. Liidashooyin ka jira amniga dhismaha Wasaaradda Maaliyadda
- vii. Jiritaanka xisaabaha adeegsadaha oo isku-nooc ah
- viii. Xisaabaha adeegsadaha oo aan shaqeyn

Soo-jeedimo:

- In dib-loo-eego dhammaan doorarka adeegsadaha IFMIS iyo in la hirgeliyo kantaroollada adag ee kala-soocidda waajibaadyada oo la diiwaangeliyo si loo hubiyo ka hortagga dhammaan meelaha ka dhallan kara khilaafadka keeni kara macaamulaad aan sax ahayn, khiyaanno ah ama aan la oggolayn.
- Dhammaan gelidda adeegsadaayaasha waa in si dad ku filan loo diiwaangeliya lagana ansaxiyaa heerka maamulka ku habboon.
- In la tixgeliyo xuquuqaha gelidda la aqbali karo ee hawladeennada waaxda ICT ee loogu talagalay ujeeddooyinka sii socoshada taageerada la siiyo adeegsadaayaasha nidaamka/system-ka
- In la hirgeliyo hannaan muddo ka dibba dib-u-eegaya dhammaan xuquuqaha adeegsadaayaasha si loo xaqijiyo in xuquuqaha gelidda adeegsadaha ay yihiin kuwo u dhigma mas'uuliyadaha shaqada ee loo qoondeeyay dhammaan nidaamyada maaliyadeed. Wax kastoo ka reeban oo sabab fiican leh waa in la diiwaangeliya iyadoo oggolaansho laga helayo Xog-hayaha Joogtada ah
- Habraacyada iyo siyaasadaha eray-sireedka(*password*) waa in la sii wanaajiyo si loogu daro: Tirada ugu badan ee isku-dayada aan guulaysan ee la oggolaan karo; iyo muddada uu eray-sireedka xirmayo. Iyo in la sii wanaajiyo siyaasadaha eray-sireedka iyo habaynta qaabeynta (*configuration settings*) ee loogu talagalay nidaamka windows iyo dhammaan nidaamyada lagu shaqeeyo ee muhiimka ah.
- Tixgeli ka noqoshada xuquuqaha fulinta hawlaha macaamulaad ee maamulaha IT-ga. Halka ay lagama maarmaan tahay, tixgeli dib-u-eegis madax-bannaan oo joogto ah in lagu sameeyo waxqabyadyada maamulaha iyo in la diiwaangeliyo si loo xaqijiyo in aan la soo marsiin diiwaanno aan la oggolayn.
- Diiwaanka waa in loo adeegsadaa in lagu diiwaangeliyo lambarrada taxanaha ee combiyutarrada laabtoobka oo loogu talagalay dhammaan laabtoobyada la keeno ama laga qaado xafiisyada DGKGS. Iyo in la sameeyo nidaamka ka gudubka albabka si loo diiwaangeliyo loonna oggolaado qalab elektaroonig kasta ee dibadda loogu qaadayo adeeg ama laga wareejinayo goobahooda asalka.
- Aqoonsiga Adeegsadaha Maamulaha (*Admin*) ah waa in la beddelaa si loogu muujiyo magaca Agaasimaha Waaxda ICT haddii ay suuragal tahay, haddii kale, shakhsii ka mas'uulka ah

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

maamulka ICT waa in loo sameeyaa xuquuqaha maamulka ku habboon ujeeddada isla-xisaabtanka. Iyo dhammaan aqoonsiyada (IDs) isku-midka ah in hawlgalka laga joojiyo haddii aanan la adeegsanayn ama in la diiwaangeliyo oo loo qoondeeyo shaqaale gaar ah ka-dib marka uu ansaxiyo maamulka ay khuseyso si loo helo isla-xisaabtan.

- Dhammaan aqoonsiyada adeegsadaha ee aan dhaqdhaqaaqa Lahayn waa in si ku meelgaarka ah hawlgalka looga joojiyaa haddii aanan la adeegsan in ka badan 60 maalmood ilaa ay ugu baahdaan milkiilayaashooda

Hawlgallada IT-ga

Waxaan ogaaney liidashooyinkan soo socda in ay ka jiraan hawlgallada IT-ga:

- Siyaasadaha Amniga Maclumaadka oo loo diiwaangeliyay si aan dad ku filnayn
- Tababarka wacyiga Amniga IT-ga
- Diiwaangelinta taageerada IT-ga iyo dhacdooyinka kaalinta gargaarka

Soo-jeedimo:

- Dokumentiga habraacyada iyo siyaasadda la diiwaangeliyay, la ansaxiyay ee la hirgeliyay waa in la diyaariyaa iyadoo lagu darayo siyaasadaha la xusay ka-dibna waa in lagu wareejiyaa adeegsadayaasha iyo maamulayaasha IT-ga si ay ugu hoggaansamaan.
- Kulanno tababar Sannadle/Joogto ah waa in la abuubulaa si adeegsadayaasha loogu fidiyo tababar ku saabsan weerarradii ugu dambeeyay iyo tallaabooyinka looga ilaalin karo hantida IT-ga burbur iyo dhibaatayn.
- Nidaamka diiwaangelinta iyo ka-warbixinta dhacdooyinka ee ballaaran waa in la qaabeeya si loogu daro kuwan soo socda: magaca diiwaangeliyaha, qaabka loo adeegsado in lagu diiwaangeliyo dhacdooyinka, tusaale, nidaamka raadraaca dhacdooyinka, xalka, iwm; iyo magaca/jagada ee qofka baaraya ka-dibna xallinaya.

Kantaroolka Isbeddelka Nidaamyada

Waxaan liidashooyinkan oggaanay intii lagu guda jiray baaristeenna:

- La'aanta siyaasadda maareynta isbeddelka oo rasmi ah
- Qaadasho la'aanta siyaasadda helidda iyo horumarinta nidaamka

Soo-jeedimo:

Siyaasadda maareynta isbeddelka waa in la diyaariyaa, diiwaangeliyaa oo la ansixiyaa iyadoo lagu darayo:

- bilaabidda isbeddelka; baadi-sooca isbeddelka; oggolaanshaha isbeddelka; tijaabinta nidaamka iyo qaybta ee deegaanka tijaabinta; tijaabinta adeegsadaha ganacsiga iyo ka bixidda; iyo u guurista soo-saarka.

Ka-soo-kabashada Musiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeeynta Hay'adda

Waxaan kaloo oggaaney liidashooyinkan soo socda:

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

- La'aanta Qorshaha Ka-soo-kabashada Masiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda
- Hirgelin la'aanta istiraatijiyyadda gurmadka rasmga ah

Soo-jeedimo:

- Qorshaha sii shaqeynta hay'adda waa in la diiwaangeliyo, la ansaxiyaa, la hirgeliyaa, la tijaabiyyaa oo sannad walba la cusbooneysiyyaa si loogu daro khataraha cusub
- Istiraatijiyyad ballaaran oo loogu talagalay kaydinta xogta iyo barnaamijyada ku habboon si loogu daro:
  - Mas'uuliyadda sameynta kaydinta;
  - Qaabka qalabka kaydinta,
  - Tallaabo lagu saxayo waa in la qaado haddii ay dhacdo in la muujiyo kaydin guuldareysatay
  - Jadwalka kaydintanna waa in uu u dhigmaa halista xog luminta ku saleysan muhiimadda nidaamka

4.9 Ka-gaabinta Hirgelinta Soo-deejimadii Hantidhowrka ama Baarista ee Sannadkii Hore

Waxaan oggaaney, in aan la hirgelin inta badan talooyinka/soojeedimada hantidhowrka ee lagu soo jeediyay baaritaankii bayaamada maaliyadeed ee sannadkii 2018

Shaxda soo socota ayaa muujinaysa xaaladda hirgelinta soo-jeedimadii Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) ee lagu sameeyay Warbixinta Sannadlaha ah ee 2018.

Wadarta Guud ee Tirada Soo-jeedimadii Sannadkii Hore	La Hirgeliyay	Qayb Ahaan La Hirgeliyay	Aan La Hirgelin
14	0	1	13

Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) ayaa si joogto ah Dowladda ugu soo jeediya talooyin si ay wax uga qabato arrimaha kala duwan ee la aqoonsaday intii lagu guda jiray baaritaannada. Talooyinkan la soo jeediyay waa qalab muhiim ah oo lagu taageerayo maamulka taabogalka ah laguna sii hagaajinayo maamulka maaliyadda.

Soo-jeedimo:

- Wasaaraddu waa in ay diyaarisaa qorshe hawleed lagu hirgelinayo talooyinka baaritaanka Xafiiska Hantidhowrka Guud (XHG) kaas oo si cad loogu sheegayo waqtiyada iyo saraakiisha ka mas'uulka ah.
- Horumarka ka soo horjeeda qorshe hawleedkan waa in si joogto ah loogu wargaliyaa Wasiirka Maaliyadda.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

5. Mahadnaq

Waxaan fursaddan ugu faa'iideysanaynaa in aan ugu mahadnaqno wada-shaqeynta kal-iyo-laabta ah ee ay nala yeeshen mas'uuliyiinta Wasaaradda Maaliyadda ee uu hoggaaminayay Agaasimaha Guud (DG) .

Waxaan si aad iyo aad ah ugu mahadcelinaynaa la-hawlgalayaasheenna deeq-bixiyaasha ah oo si weyn dhaqaale ugu bixiyay dhismaha iyo horumarinta xafiiskeenna. Ugu dambeyntii, waxaan sidoo kale si gaar ah ugu mahadcelinaynaa *Risk Bridge*, oo ah Shirkadda hantidhowrka gaarka loo leeyahay oo dedaal badan muujisay intii lagu guda jiray muddadan naguna caawisay dhammeystirka geeddi-socodka hantidhowrka iyo dhinac kastoo kale oo si kastaba wax ugu biirriyay in lagu guulaysto geeddi-socodka hantidhowrka.

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

Lifaaqa 1aad – Bayaamada Maaliyadeed ee Iskudhafan ee La Baarey ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (DGKGS) Sannadkii Dhammaadey 31ka Disembar 2019

**DOWLAD-GOBOLEEDKA KOONFUR GALBEED EE SOOMAALIYA (SWSS)
WARBIXINTA HANTIDHOWRKA/BAARISTA EE KU SAABSAN WARQADDA
MAALIYADDA ISKUDHAFAN
EE SANNADKII DHAMMAADEY 31KA DISEMBAR 2019**

WARBIXINTA KAMA-DAMBEYSTA AH

TUSMADA

- i) **BAYAANKA MAS'UULIYADDA EE WASAARADDA MAALIYADDA **3
- ii) **WARBIXINTA HANTIDHOWRAHA MADAX-BANNAAN.....**4
- ii) **BAYAAMADA MAALIYADEED EE WASAARADAHA & TAN ISKUDHAFAN EE
DOWLAD-GOBOLEEDKA KOONFUR GALBEED EE SOOMAALIYA.....**9

i) BAYAANKA MAS'UULIYADDA EE WASAARADDA MAALIYADDA

Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha (PFM) ee 2018 ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya ayaa wuxuu Wasaaradda Maaliyadda (Wasaaradda) uga baahan yahay in ay diyaariso Bayaanka Sanduuqa Maaliyadda Mideysan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta ee sannad maaliyadeed kasta oo aqoonsan dhammaan lacag-bixinta iyo qabashada kaashka ah iyo kaashka harsan ee ay Dowladda maamusho. Dowladda waxaa laga doonayaa in ay joogteyso diiwaannada xisaabaadka habboon ee ku filan in ay muujiyaan oo ay sharxaan macaamulaadka Dowladda iyo in ay si sax ah oo macquul ah, u shaaciso xaaladda maaliyadeed ee Dowladda. Dowladda ayaa sidoo kale ka mas'uul ah ilaalinta hantida Dowladda iyo in ay qaado tallaabooyin macquul ah oo loogaga hortagayo laguna oggaanayo khiyaannada iyo wax isdabamarinnada kale.

Wasaaraddu waxay oggoshahay mas'uuliyadda diyaarinta iyo u soo bandhigidda bayaamadan maaliyadeed si wanaagsan oo waafaqsan Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda ee loo yaqaanno *International Public Sector Accounting Standard (IPSAS)*-Warbixin Maaliyadeedka Xisaabaadka Kaashka Ku Saleysan ee 2017, iyo habka uu u baahan yahay Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha, 2018 ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya. Wasaaradda ayaa sidoo kale oggol mas'uuliyadda:

- i) Nakh-shadeynta, hirgelinta iyo joogteynta kantaroolka gudaha ee ku habboon diyaarinta iyo si wanaagsan u soo bandhigidda Bayaamadan Maaliyadeed ee Mideysan;
- ii) Xulashada iyo adeegsiga siyaasadaha xisaabaha ee habboon; iyo
- iii) Sameynta qiyaasaha xisaabaadka iyo go'aamada macquulka ah ee xaaladaha.

Marka uu qiimeeyo awoodda ay Dowladda u leedahay in ay sii jirto/sii hawlgasho, Maamulka kama warqabo wax hubsasho la'aan ah oo la taaban karo lana xiriira dhacdooyinka ama xaaladaha shakiga gelin kara awoodda ay Dowladda u leedahay in ay sii jirto/hawlaheeda sii wadato.

Maamulka wuxuu qirayaan baarista madax-bannaan ee Bayaamada Maaliyadeed ee Iskudhafan in aysan sinabba uga xayuubinayn mas'uuliyadahooda.

Waxaa Ansaxiyay Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (SWSS)

25/07/2021

Wasiirka Maaliyadda

Saxiixa

ii) WARBIXINTA HANTIDHOWRAHA MADAX-BANNAAN

Ra'yiga Cilladda leh

Waxaaannu baarney Bayaamada Maaliyadeed ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya oo ay ku jiraan Warqadda Maaliyadda Isku-dhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta, Warqadda Maaliyadda Isku-dhafan ee Isbarbardhiga Qaddarka Miisaaniyadda La Sii Dejiyay iyo Tan Rumoowday, iyo Bayaanka Hawlgalka Istaatistika Maaliyadda Dowladda (GFS) ee sannadkii dhammaadey 31ka Disembar 2019 iyo Qoraallada Bayaamada Maaliyadeed oo uu ku jiro nuxurka kooban ee siyaasadaha xisaabaadka muhiimka ah.

Ra'y'i ahaan, marka laga reebo saameyn taayiin arrimaha lagu sharxay qaybta Waxyabaha Lagu Saleeyey Ra'yiga Cillada leh ee warbixinta, bayaamada maaliyadeed waxaa ay si caddaalad ah u soo bandhigayaan, marka la eego dhammaan waxyabaha la taaban karo, halka ay dhaqaale ahaan taagan tahay Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya sannadkii dhammaaday 31-a Disembar 2019 iyo waxqabadkeeda maaliyadeed muddadii dhammaatay iyadoo la raacayo Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha, 2018 iyo Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda ee loo yaqaanno *International Public Sector Accounting Standard (IPSAS)* - Warbixin Maaliyadeedka Xisaabaadka Kaashka Ku Saleysan, 2017.

Waxyabaha Lagu Saleeyey Ra'yiga Cillada leh

Waxaan u aqoonsanay khaladaadka la taaban karo marka la eego baaristeenna waa kuwan soo socda:

- Hantidhowrkeenna ayaa lagu aqoonsaday lacag-bixinno guud ahaan dhan USD 687,784 oo u dhigma 16% ee wadarta guud ee lacag-bixinnda lagu sheegay Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta, oo aan lahayn caddeymo ku filan oo lagu taageerayo in ay jiraan iyo ansaxnimada macaamulaadkan
- Waxaannu sidoo kale oggaanay in ay jiraan deeq la qabtay oo guud ahaan dhan USD 455,684 oo u dhiganta 5% ee wadarta guud ee lacag qabashada lagu sheegay Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta taas oo aysan xaqijin deeq-bixiyeyaasha iyo Dowladda Federaalka ee Soomaaliya. Sidaa daraadeed, annaga ma xaqijin karno dhammeystirnaanta iyo ansaxnimada helidda ama qabashada deeqda.

Waxaan hantidhowrkeenna/baaristeenna u sameynay si waafaqsan Jaangooyooinka Caalamiga ah ee Hantidhowrka ee loo yaqaano *International Standards on Auditing (ISAs)*. Mas'uuliyadaheenna sida ku cad jaangooyooinkaasi ayaa waxaa lagu sii qeexay *Mas'uuliyadaha Hantidhowraha ee Baarista qaybta warbixinta ee Bayaanka Maaliyadda Iskudhan ee Qabashada iyo Bixinta Lacagaha*.

Waan ka madax-bannaanahay Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya iyadoo la raacayo Xeer-Anshaxeedka Xirfadlayaasha.

Xisaabiyyayaasha ah ee Guddiga Jaangooyada Anshaxa Caalamiga ah ee *International*

Ethics Standards Board for Accountants' Code of Ethics for Professional Accountants (Xeerka IESBA) oo la socda shuruudaha anshaxa ee ku habboon baaristeenna Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta ee Soomaaliya, waxaan u gudanay mas'uuliyadaheenna si waafaqsan shuruudahan iyo Xeerka IESBA. Wuxaan aaminsanahay in caddeynta aan baarista ku helnay in ay ku filan tahay kuna habboon tahay bixinta waxyabaha lagu saleeyey ra'yigeenna qeexan.

Macluumaadka Kale

Maamulka ayaa ka mas'uul ah macluumaadka kale. Macluumaadka kale ayaa ka kooban macluumaadka ku jira Warbixin Sannadeeda laakiinse kuma jirto Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta iyo warbixinteenha hantidhowraha ee raacsan.

Ra'yigeenna ku saabsan Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta kama hadlo macluumaadka kale mana muujiyo nooc kasta oo gunaanad la hubo ah oo raacsan.

Iyadoo lala xiriirinayo baaristeenna Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta, mas'uuliyadeenna waa in aan akhrino macluumaadka kale, marka aan sidaa sameynayan, in aan tixgelinno haddii macluumaadka kale uu yahay mid la taaban karo oo aan waafaqsanayn Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta ama aqoonta aan ka helnay baarista, ama si kale u muuqda in uu yahay khalad la taaban karo. Haddii, lagu saleeyo shaqada aan qabanay ee ku saabsan macluumaadka kale, waxaan ku soo gunaanadaynaa in uu khalad la taaban karo ku jiro macluumaadkan kale, waxaa annaga na looga baahan yahay in aan soo sheegno xaqiijdaas. Ma hayno wax aan kaga warbixinno arrintan.

Arrimaha Muhiimka ah ee Hantidhowrka

Arrimaha muhiimka ah ee hantidhowrka waa arrimaha, marka aan ku saleeyo ra'yigeenna, fikirkeenna xirfadlenimo, ugu muhiimsanna baaristeenna Bayaamada Maaliyadeed ee xilligan. Arrimahan waxaa looga hadlay guud ahaan nuxurka qoraallada Baaristeenna ee Bayaamada Maaliyadeed, iyo in aan bixinno ra'yigeenna la socda, mana bixinayno ra'yi gaar ah oo arrimahan ku saabsan. Ka sokow arrimaha aan ku qeexnay qaybta Waxyaabaha Lagu Saleeyey Ra'yiga cillada leh waxaan go'aaminay arrimaha hoos lagu qeexay in ay noqdaan arrimaha muhiimka ah ee hantidhowrka ee ay tahay in aan ugu hadalno warbixinteenha.

a) Ururinta iyo diiwaangelinta dakhliga.

Habraacyada uu adeegsado maamulka Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya kuma filna in ay ka hortagaan lunsashada canshuuraha iyo khaladaadka bayaamada maaliyadeed. Tani waxaa sabab u ah:

- DGKGS in aysan hayn liiska dhammeystiran ee ururrada iyo shirkadaha ganaci ee canshuuraha laga qaadi karo taas oo kordhinaysa adkaanshaha xaqiijinta dhammeystirnaanta dakhliga lagu diiwaangeliyay bayaamada maaliyadeed.
- Lacagaha la qabtay ayaa lagu diiwaangeliyaa nidaamka xisaabaadka iyadoo lagu saleynayo qaddarada lacagaha bankiga lagu shubay ee laga soo xigtay warqadaha bankiga beddelkii laga soo xigan lahaa rasiidyada canshuurta la bixiyay.
- Inta badan dakhliga canshuurta ayaa kaash ahaan loo qaadaa, hannaanka dakhli ururintanna ma ahan mid iskiisa u hawlgala oo otomaatik ah.
- Canshuurta la ururiyay lama waafajiyo qaddarada lacagaha bankiga lagu shubay iyo tan

hannaanka xisaabaadka.

- Hannaanka dakhli ururinta lama waafajiyo hannaanka warbixinnada maaliyadeed-Nidaamka Macluumaadka Maareynta Maaliyadda (FMIS)
- Deeqaha ka yimid deeq-bixiyeyaasha iyo Dowladda Federaalka ee Soomaaliya (FGS) si ku filan looma waafajiyo FMIS iyo diiwaannada deeq-bixiyaha. Intaa waxaa dheer, in heshiisyada deeqda aan si joogto ah loo hayn si loo xisaabiyo deeqda la helay.

Si wax looga qabo halisahan, waxaan sameynay habraacyada baarista ee soo socda:

- Wuxaan wareysiyo la yeelanay mas'uuliyiinta Wasaaradda Maaliyadda ee ay khusayso, shaqaalaha Xarunta Dakhli Ururinta iyo wakiillada dakhli ururinta si aan u fahanno habraacyada loo adeegsado dakhli ururinta.
- Wuxaan sameynay tijaabooyin dhab ah si aan u xaqijiyo in habraacyadu ay yihiin kuwo shaqeeya.
- Wuxaan dib u eegrinay diiwaangelinta iyo qabashada rasiidyada ee halka laga bixiyay, oo ah Xarunta Dakhli Ururinta (RCC) si aan u xaqijiyo saxnaanta qaddarada lagu sheegay rasiidyada gudaha laga soo saarey.
- Wuxaan raadinay xaqijin dibedda ah si aan u xaqijino dakhliga ka yimid Dowladda Federaalka ee Soomaaliya (FGS) iyo deeq-bixiyeyaasha ka-dibna waxaan barbardhignay xaqijinta la helay bayaamada maaliyadeed.
- Wuxaan raad-raacnay rasiidyada ku qornaa diiwaannada waaweyn annaga oo u eegayna bayaamada bankiga iyo buugaagta rasiidka si aan u xaqijino saxnaanta rasiidka lagu diiwaangeliyay bayaamada maaliyadeed.
- Wuxaan dib-u-eegrinay bayaamada bankiga annaga oo ka eegayna tilmaamayaasha rasiidyo aan la shaacin si aan u xaqijinno dhammeystirnaanta rasiidyada.
- Wuxaan tijaabinay rasiidyo sambal ahaan ah oo lagu sheegay bayaamada maaliyadeed iyadoo loo eegayo dokumentiyada taageeraya waxaanna sameynay tijaabooyin dhab ah, habraacyada dib-u-eegista lafogurista ah iyo tijaabooyin af-jar ah.
- Wuxaan maamulka weyddiinay su'aalo ku saabsan kala-duwanaanshaha la aqoonsaday ee rasiidyada waxaanna ugu warbixinnay warqadda maamulka halkaasi oo sharraxaadaha aysan ku filnayn.

b) Lacag-bixinnada kharashaadka.

Wuxaan oggaanay in ay jiraan hab-dhaqannadan soo socda oo kordhiyay halista lacagaha la bixiyay laguna sheegay bayaamada maaliyadeed:

- Dowladda ma haynin ama ma joogeyn caddeymaha guddoonka alaabada iyo adeegyada la xiriira lacag-bixinnada
- Ka-gaabinta in la hayo dokumentiyada taageeraya si loo taageero kharashaadka badan ee hannaanka wax-soo-iibsiga
- Ka-gaabinta in la hayo dokumentiyada taageeraya si loo xaqijiyo marxaladaha shaqo dhammeynta iyo oggolaanshaha dambe ee lacag-bixinta ku saleysan ku qanacsanaanta shaqada la dhammeyay

Si wax looga qabto halisahan, waxaan sameynay habraacyada baarista ee soo socda:

- Wuxaan dib-u-eegrinay diiwaan weynaha si aan u hubinno kharashaadyada dhabta ah ee

loo diiwaangeliyay kuwa wax laga soo iibsado ee ugu waaweyn

- Waxaan dabagal ku sameynay lacag-bixinnada kuwa wax laga soo iibsaday ee lagu diiwaangeliyay diiwaan weynaha iyo bayaamada bankiga ee Dowladda si aan u xaqijinno in kuwa wax laga soo iibsado lacagahooda la siiyay
- Waxaannu dib-u-eegnay warbixinnada horumarka ee ku saabsan mashaariicda dhismaha iyo shaqooyinka kale

Mas'uuliyadaha Maamulka iyo kuwa loo igmaday maamulka bayaamada maaliyadeed

Maamulka ayaa ka mas'uul ah diyaarinta iyo si wanaagsan u soo bandhigidda Bayaamadan Maaliyadeed ee waafaqsan Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha ee 2018 iyo Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda ee loo yaqaanno *International Public - Sector Accounting Standard (IPSAS)*-Ka-warbixinta Maaliyadaha ee Habka Kaashka Ku Saleysan Xisaabaadka iyo kantaroolka gudaha ee kale ee Guddiga Maamulku u arko in ay lagamamaarmaan u yihiin diyaarinta Bayaamada Maaliyadeed oo aan lahayn khalad la taaban karo, khayaamo ama ilduul mid uu ku yimaadaba.

Marka la diyaarinayo bayaamada maaliyadeed, Maamulka ayaa ka mas'uul ah qiimeynata awoodda ay DGKGS u leedahay in ay sii jiro/sii hawlashedo, iyadoo si ku habboon loo shaacinayo, arrimaha la xiriira sii jiridda/sii hawlgedidda lana adeegsanayo habka sii jiridda ee xisaabaadka ku saleysan haddii Maamulka uu doonayo in uu lacageeyo ama iibyo hantida hay'adda ama uu joojiyo hawlasheda mooyaane, ama uusan lahayn xal kale oo macquul ah oo aan ka ahayn in sidaa la sameeyo.

Kuwa loo igmaday maamulka ayaa ka mas'uul ah kor-ka-ilaalinta hannaanka ka-warbixinta maaliyadaha hay'adda.

Mas'uuliyadaha ay hantidhowraha ka Saaran yihiin Hantidhowr-ku-sameynta Bayaamada Maaliyadeed

Ujeeddooyinkeenna waa in aan helno ballanqaad caqligal ah oo ku saabsan in Bayaamada Maaliyadeed ee dowlad-goobleedka marka si guud loo eego aaney lahayn khalad, khayaanno iyo ilduuf mid uu ku yimaadaba iyo in aan soo saarno warbixinta hantidhowraha oo aan ku sheegeyno ra'yigeenna. Ballanqaad caqligal ah waa ballanqaad heerkisu sarreeyo, laakiin ma ahan damaanadqaad sheegaya in hantidhowrka ama baarista loo sameeyey si waafaqsan ISAs iyo in uu mar walba soo helayo khaladaad marka uu jiroba. Khaladaadka waxaa ay ka dhalan karaan khayaamo ama ilduuf waxaana loo qaadanayaa in uu yahay mid la taaban karo haddii, mid ahaan ama wadar ahaanba, si caqligal ah loo fili karo in ay saameyn ku yeeshaan go'aannada dhaqaale ee ay qaateen adeegsadayaasha marka lagu saleynayo Bayaamadan Maaliyadeed.

Iyadoo qayb ka ah hantidhowrka/baarista qaabilsan ISAs, waxaannu adeegsanaa go'aan xirfadeed annaga oo joogteyn doonaa shaki xirfadeed inta ay baarista socota. Wawaannu sidoo kale:

- Oggaanaa oo aan u-kuurgalnaa halisaha khaladka la taaban karo ee Bayaamada Maaliyadeed, khayaano ama ilduuf midka uu doonoba ha ku yimaadee, in aan nakh-shadeyno oo aan sameyno habraacyada hantidhowrka oo wax ka qabanaya halisan, iyo in aan helno caddeymo dad ku filan oo habboon si aan sal ugu yeelno ra'yigeenna. Halista ah in aan la soo oggaan khaladka la taaban karo ee ku yimid khayaano ayaa ka badan tan midka ku yimaada ilduufka, maaddaama khayaannadu ay ku lug lahaan karto mu'aamarad, been-abuur, si ku-talogal ah in wax looga tago, maldahaad, ama in laga dul-boodo kantaroolka gudaha.

- Helnaa faham ku aaddan kantarool gudaha hay'adda ah oo u habboon hantidhowrka si aan u nakh-shadeyno habraacyo hantidhowr oo ku habboon xaaladaha jira, laakiin aanu hadafka laga leeyahay ahayn in la bixiyo ra'yil ku aaddan taabogalmimada kantaroolka gudaha ee hay'adda.
- Qiimeynaa habboonaanshaha siyaasadaha xisaabaadka ee la adeegsadey iyo caqligalmimada qiyaasaha xisaabaadka iyo shaac-ka-qaadista la xiriirta ee ay xubnaha sameeyeen.
- Ku soo gunaanadnaa habboonaanshaha in Maamulku uu adeegsado sii jiridda xisaabaadka ku saleysan iyadoo lagu saleynayo caddeynata hantidhowrka la helay, haddii hubaal la'an la taaban karo ay jirta oo la xiriirta dhacdooyinka ama xaaladaha oo shaki weyn gelin kara awoodda ay Dowladda u leedahay in ay sii jirto ama sii hawlgasho. Haddii aan ku soo gunaanadno in hubaal la'an la taaban karo ay jirto, waxaa nalaga doonayaa in aan dadka ku dareensiinno warbixintayada hantidhowraha shaac-ka-qaadista la xiriirta ee ku xusan Bayaamada Maaliyadeed, ama, haddii shaac-ka-qaadista noocaasi ahi aysan dad ku filnayn, in aannu wax ka beddelno ra'yigeenna. Gunaanadkeenna wuxuu ku saleysan yahay caddeynata hantidhowrka ee la helay ilaa iyo taariikhda warbixinteenha hantidhowraha. Si kastaba ha ahaatee, dhacdooyinka ama xaaladaha mustaqbalka ayaa keeni kara Mashruuca in aysan sii hawlgelin.
- Qiimeynaa sida guud ahaan loo soo bandhigey, loo diyaariyey iyo waxa ku jira Bayaamadaha Maaliyadeed, ee ay ka mid yihiin shaac-ka-qaadista, iyo in Bayaamada Maaliyadeed ee dowlad-goboleedka ay tacaamulaadka iyo dhacdooyinka aasaaska u ah ay u muujinayaan si ka bixineysa sawir dhab ah oo caddaalad ku dhisan.

Waxaan kuwa ka mas'uulka ah arrimaha maamulka la xiriira kala xiriirney, waxyaabo ay ka mid yihiin, baaxadda iyo waqtiga loo qorsheeyey hantidhowrka iyo waxyaabihii muhiimka ahaa ee hantidhowrka lagu soo oggaadey, oo ay ka mid yihiin haddiiba ay jiraan nusqaamo mug leh oo la xiriira kantaroolka gudaha ee aan soo ogaaney inta uu socday hantidhowrkeenna.

Hawladeenka aan wada-shaqeynta la lahayn ee ka mas'uulka ahaabaarista keentay warbixintan hantidhowraha madax-bannaan waa CPA Bulle Ahmed - Oo lambarka shahaaddadiisa xirfadeed uu yahay Lr. 2055.

28 Luulyo 2021.

Xisaabiye Guud oo Shahaado Haysta (Kenya)

Nayroobi

2021

Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (SWSS) Warqadaha Maaliyada
Iskudhafan ee La Baarey ee Sannadkii Dhammaadey 31-kii Disembar 2019

**ii) BAYAAMADA MAALIYADEED EE WASAARADAH & TAN ISKUDHAFAN
EE DOWLAD-GOBOLEEDKA KOONFUR GALBEED EE SOOMAALIYA**

BAYAAMADA MAALIYADEED EE WASAARADAHA & TAN ISKUDHAFAN EE DOWLAD- GOBOLEEDKA KOONFUR GALBEED EE SOOMAALIYA

31ka Disembar ee Sannadkii Dhammaadey 2019

*Waxaa loo diyaariiyay si waafaqsan
Jaangooyada Caalamiga ah ee
Xisaabaadka Waaxda Dowladda (IPSAS)
– Warbixin Maaliyadeedka Xisaabaadka
Kaashka Ku Saleysan (2017)*

**Waxaa Diyaariyey
Wasaaradda Maaliyadda
Dowlad-goboleedka Koonfur
Galbeed ee Soomaaliya**

Bayaanka Caddaynta - Bayaamada Maaliyadeed ee 2019

Bayaamada Maaliyadeed ee 2019, qoraallada la socda, ayaa waxaa loo diyaariiyay si waafaqsan Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda, xisaabaadka kaashka ku saleysan (2017).

Marka la eego ra'yiga Wasaaradda Maaliyadda, Bayaamada Maaliyadeed ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya sida loogu gudbiyay hantidhowrka ee waafaqsan *Qaybta 32aad ee Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha ee 2018* waa kuwo sax ah oo sawir dhab ah oo misaaman ka bixinaya halka ay dhaqaale ahaan taagan tahay Dowlad-goboleedka 31ka Disembar ee sannadkii dhammaadey 2019.

Aniga oo ka wakiil ah Dowlad-goboleedka Konfur Galbeed ee Soomaaliya

30-ka Abriil, 2020

Wasiirka Maaliyadda

Taariikhda

Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya
Warqadda Maaliyadda Iskudhafan ee Qabashada iyo Lacag-bixinta
Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda
31ka Disembar ee Sannadkii Dhammaadey 2019

	Qoraalka	2019	2018
		Waxaa Kantaroola TSA	Waxaa Kantaroola TSA
Lacag-qabashada (Receipts / Inflows)			
Canshuuraha	2		
Canshuuraha dakhliga, faa'iidooyinka iyo faa'iidooyinka raasumaalka		10,018	
Canshuuraha mushaaraadka iyo shaqaalah		487,784	229,927
Canshuuraha alaabada iyo adeegyada		952,700	1,854,842
Canshuuraha ganacsiga iyo macaamulaadka caalamiga ah		452,283	922,287
Canshuuraha		1,902,785	3,007,055
Deeqaha	3		
Ka yimid ururrada caalamiga ah		1,713,636	651,991
Ka yimid qaybaha kale ee dowladda guud		5,802,666	2,266,140
Deeqaha		7,516,301	2,918,131
Dakhli Kale			
Dakhli guryaha	4	5,192	3,232
Iibka alaabada iyo adeegyada		9,680	12,780
Ganaaxyada iyo ciqaabaha		13,635	-
Dakhli Kale		28,507	16,012
Lacag-qabashada (Receipts / Inflows)		9,447,593	5,941,199
Lacag-bixinndada (Payments / Outflows)			
Gunnooyinka la siiyo Shaqaalah	5		
Mushaaraadka iyo Ujuurooyinka		6,317,051	5,557,214
Gunnooyinka la siiyo Shaqaalah		6,317,051	5,557,214
Isticmaalka Alaabada iyo Adeegyada			
Safarrada iyo Shirarka	6	43,575	2,530
Kharashaadka Hawlgallada		310,526	47,562
Kiro		10,800	
Kharashaadka Kale ee Hawlgallada La Xiriira		232,686	53,007
Kharashaadka Xallinta Khilafaadka		300,000	
Ku-talagalka		387,784	
Isticmaalka Alaabada iyo Adeegyada		1,285,371	103,099
Deeqaha			
Deeqaha La Siiyo Qaybaha Kale ee Dowladda Guud	7	21,000	21,000
Deeqaha		21,000	21,000
Kharashaadka Kale	8		
Kawilaadaha aan meel kale lagu sheegin		45,773	840
Kharashaadka Kale		45,773	840
Hantida aan maaliyadda ahayn	9		
Hantida Ma Guurtada ah		1,602,971	280,283
Alaabooyinka		12,500	-
Hantida aan maaliyadda ahayn		1,615,471	280,283
Lacag-bixinndada (Payments / Outflows)		9,284,666	5,941,435
Kororka Hoos-u-dhaca Kaashka		162,928	-236
Kaashka Bilowga Sannadka		327,421	327,657
Kaashka Dhammaadka Sannadka	1.3	490,348	327,421

Dowlad Goboleedka Konfur Galbeed ee Somalia

Warqada maaliyada iskudhafan ee isbarbardhiga qadarta misaaniyada la sii dajiyay iyo ta rumowday sanadki dhamaaday 31ka disembar 2019

	Tirada	Misaaniyada Tusalah	Misaaniyada Asalka ah USD	Mideysan ee dowlada ee dhabta ah USD	Farqiga udhaxeya Missaniya iyo qasnada dowkada ee dhabta ah USD	Qasnada gasnada dowladd ee dhabta ah USD	2019	2018
Dakhliga								
Canshuraha								
Canshuraha dakhliga, macashka iyo srukaca rasumaalka		22,680	22,680	10,018	(12,662)			
canshuurta mishaaraadka		501,004	501,004	487,784	(13,220)		229,927	
canshurta alabyada iyo adeegyada		2,155,208	2,155,208	952,700	(1,202,508)		1,854,842	
canshurta gancasiga caalimiga ah		1,449,746	1,446,746	452,283	(994,463)		922,287	
Canshuraha	13	4,128,638	4,125,638	1,902,785	(2,222,853)		3,007,056	
Deqaha								
kayimi dowlada shasheye		2,423,496	3,438,061	1,713,636	(1,724,425)		651,991	
hayadaha calimiga ah		3,638,047	5,013,437	5,802,666	789,229		2,266,140	
Dowlada federaalka	14	6,061,543	8,451,498	7,516,302	(935,196)		2,918,131	
Grants								
Dakhliga Kale								
Dakhliga Guryaha		85,639	85,639	5,192	(80,447)		3,232	
Iibka alabada iyo adeegyada		98,930	98,930	9,680	(89,250)		12,780	
Ganaxyada iyo iqabada				13,635		13,635		
Dakhliga Kale	15	184,569	184,569	28,507	(156,062)		16,012	
Dakhliga Guud		10,374,750	12,761,705	9,447,594	(3,314,111)		5,941,199	
Lacag bixinada								
Msharadka								
mshaaradka iyo ujoroyinka		6,778,207	8,044,277	6,317,051	(1,727,227)		5,557,214	
mshaaradka iyo ujoroyinka	16	6,778,207	8,044,277	6,317,051	(1,727,227)		5,557,214	
itacmaalka alabaha iyo adeegyada								
Safarada iyo shirarka		134,821	170,093	43,575	(126,518)		2,530	
Kharashadka howgalada		827,718	843,129	310,526	(532,603)		47,562	
Kiro		33,600	31,600	10,800	(20,800)			
Kharashadka kale e howgalada		458,954	493,774	232,686	(261,088)		53,007	
Kharashadka xalinta khilafatka			300,000	300,000				
RCRF-Dibukharashgareynta een mishar ehen		150,000	240,000		(240,000)			
Kharashadka lugumaareya dhacdooyinka an kutalagalka e		400,000	400,000	387,784	(12,216)			
itacmaalka alabaha iyo adeegyada	17	2,005,093	2,478,596	1,285,371	(1,193,225)		103,099	
Kaalma Dhaqale								
Kalmada dowladaha hoose		36,000	36,000	21,000	(15,000)			
Kaalma Dhaqale	18	36,000	36,000	21,000	(15,000)			
Hormarinta Arimaha Bulshada								
La xariirta shaqalaha		20,000						
Hormarinta Arimaha Bulshada			20,000					
Kharashad kale								
xawilaad an mila kala lugu shacinin		117,000	113,400	45,773	(67,628)		840	
Kharashad kale	18	117,000	113,400	45,773	(67,628)		840	
Hantida an cadaan ka ehen								
Hantika maguurtada ah		1,405,950	2,076,932	1,602,971	(473,961)		280,283	
Alaba bakharada yala		12,500	12,500	12,500				
Hantida an cadaan ka ehen	20	1,418,450	2,089,432	1,615,471	(473,961)		280,283	
Lacag bixinada		10,374,750	12,761,705	9,284,666	(3,477,041)		5,941,436	
sara ukaca/hos udhaca lacagta cadanka ah				162,928		162,930		(237)

Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya
Bayaanka Hawlgallada Dowladda
31ka Disembar ee Sannadkii Dhammaadey 2019

	2019 USD	2018 USD
Macaamulaadka Saameynaya Qiimaha Sugan		
Dakhliga	9,447,593	9,936,765
Canshuuraha	1,902,785	3,007,055
Canshuuraha dakhliga, faa'iidooyinka iyo faa'iidooyinka raasumaalka	10,018	0
Canshuuraha mushaaraadka iyo shaqaalaha	487,784	229,927
Canshuuraha alaabada iyo adeegyada	952,700	1,854,842
Canshuuraha ganacsiga iyo macaamulaadka caalamiga ah	452,283	922,287
Deeqaha	7,516,301	6,913,697
Ka yimid dowlado shisheeye	7,516,301	6,913,697
Ka yimid ururrada caalamiga ah	1,713,636	4,647,557
Ka yimid qaybaha kale ee dowladda guud	5,802,666	2,266,140
Dakhli Kale	28,507	16,012
Dakhliga guryaha	5,192	3,232
Iibka alaabada iyo adeegyada	9,680	12,780
Ganaaxyada iyo ciqaabaha	13,635	0
Kharashka	7,669,194	7,770,350
Gunnooyinka la siiyo Shaqaalaha	6,317,051	5,557,214
Mushaaraadka iyo Ujuurooyinka	6,317,051	5,557,214
Adeegsiga Alaabada iyo Adeegyada	1,285,371	1,118,695
Safarrada iyo Shirarka	43,575	278,473
Kharashaadka Hawlgallada	310,526	47,562
Kiro	10,800	0
Kharashaadka Kale ee Hawlgallada La Xiriira	232,686	792,660
Kharashaadka Xallinta Khilafaadka	300,000	0
Ku-talagalka	387,784	0
Deeqaha	21,000	0
Deeqaha La Siiyo Qaybaha Kale ee Dowladda Guud	21,000	0
Hormarinta arimaha bulshada ee shaqalaha	0	680,517
Kharashadka kale	0	680,517
Kharashaadka Kale	45,773	413,925
Xawilaadaha aan meel kale lagu sheegin	45,773	413,925
Haraaga Guud ee Hawlaha La Xiriira	1,778,399	2,166,415
Macaamulaadka Hantida Aan Maaliyadda Ahayn	0	0
Isbeddelka Macaamulaadka Qiimaha Sugan	1,615,471	2,166,651
Hantida aan maaliyadda ahayn	1,615,471	2,166,651
Hantida Ma Guurtada ah	1,602,971	2,166,651
Alaaboooyinka	12,500	0
Macaamulaadka Hantida Maaliyadeed & Deymaha Isbeddelka	0	0
Macaamulaadka Qiimaha Sugan (Hantida)	162,928	-236
Hantida maaliyadeed	162,928	-236
Gudaha	162,928	-236
Deymaha	0	0
Deymaha	0	0
Deymaha	0	0
Kala-bandaanshaha Guud ee Istaatistik	0	0

Qoraalka 1aad Siyaasadaha Xisaabaadka Mugga Leh oo Kooban

1.1. Aasaaska Diyaarinta Lagu Saleeyay

Bayaaamada maaliyadeed ee iskudhafan ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (SWSS) waxaa loo diyaariyey si waafaqsan Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha ee 2018 iyo Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda ee loo yaqaanno *International Public Sector Accounting Standard* (IPSAS) oo lagu dabaqay dhammaan arrimaha la taaban karo – Warbixinta Maaliyadeed ee Waafaqsan Xisaabaadka Kaashka Ku Saleysan ee (2017). Qoraalladan ku qoran bayaamada maaliyadeed waxay noqdaan qayb aan ka go'in fahamka bayaamada waana in lala akhriyaa bayaamada. Waxaa si joogto ah muddada oo dhan loo adeegsanayay siyaasadaha xisaabaadka.

1.2. Badal kuyimid siyasadaha xissaabadka

Wixi kahoreyey 2019 waxa warbixinta maliyadeed ku saleysneed Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda ee loo yaqaanno International Public Sector Accounting Standard (IPSAS) ee 2007.

Sandka 2019 waxa lagu saleeyey IPSAS 2017. Tani waxay dhalisay;

1. In waxba ey iskabadalin lacagaha sanadka lagu xiray.
2. Wuxuu mesha laga saray macluumadka la xirira dhaqdhaqaqa maliyadeed ee qolooyinka sadexaad.

Maclumaadkas o ku qorna warbixinti 2018 sida so socota ayu udhigna;

2018

USD

Lacag qabashada

Deqaha

Deqaha lagahelay hayadaha calamiga 3,995,566

Lacag qabashada Guud

Lacagbixinada

Alaboyinka iyo adegyada

Safarada iyo kulamada 275,943

Kharashaadka kale

739,653

1,015,596

Hormarinta arimaha bulshada

Laxrirta shaqalahaa 680,517

Lacagbixinada een meel kala laguxusin 413,085

Hantoda maguurtada ah 1,886,368

Wadarta guud ee lacagbixinada **3,995,566**

1.3.Hay'adda Warbixinta

Bayaaamada maaliyadeed waxaa loogu talogaley Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (SWSS) waxayna ku saabsan yihiin muddada u dhaxeysa 1-da Jannaayo ilaa 31-ka Disembar ee 2019. Bayaaamada maaliyadeed waxaa ku jira hay'adaha ka warbixinaya sida ku xusan Xeerka Qoondeynta SWSS ee Lr. 1aad iyo 2aad ee 2019 waxayna ka kooban yihiin

- 1 Wasaaradda Madaxtooyada
- 2 Wasaaradda Cadaaladda & Arrimaha Garsoorka
- 3 Wasaaradda Maaliyadda
- 4 Wasaaradda Arrimaha Gudaha & Dowladaha Hoose
- 5 Wasaaradda Beeraha iyo Waraabka
- 6 Wasaaradda Amniga Gudaha
- 7 Wasaaradda Macdanta iyo Batroolka
- 8 Wasaaradda Dekedaha & Gaadiidka Badda
- 9 Wasaaradda Qorsheynta & Iskaashiga Caalamiga
- 10 Wasaaradda Caafimaadka
- 11 Wasaaradda Waxbarashada
- 12 Wasaaradda Warfaafinta
- 13 Wasaaradda Boostada & Isgaarsiinta
- 14 Wasaaradda Dhalinyarada & Isboortiga
- 15 Wasaaradda Tamarta iyo Kheyraadka Biyaha
- 16 Wasaaradda Ganacsiga & Warshadaha
- 17 Wasaaradda Arrimaha Dastuurka & Dib-u-heshiisiinta
- 18 Wasaaradda Gargaarka iyo Maareynta Musiibooyinka
- 19 Wasaaradda Awqaafta & Arrimaha Diinta
- 20 Wasaaradda Shaqada iyo Shaqaalahaa
- 21 Wasaaradda Arrimaha Haweenka iyo Xuquuqul Insaanka
- 22 Wasaaradda Gaadiidka Cirka & Dhulka
- 23 Wasaaradda Xannaanada Koolaha
- 24 Wasaaradda Kaluumeysiga & Kheyraadka Badda
- 25 Wasaaradda Hawlaha Guud & Dib-u-dhiska
- 26 Guddiga Shaqaalahaa Rayidka ah
- 27 Baarlamaanka
- 28 Xafiiska Hantidhowrka Guud
- 29 Xafiiska Xisaabiyaha Guud

Wasaaradaha oo dhan waxaa lagu dhisey Wareegto Madaxeyne SWSS-0001/03/01/15 oo cinwaankeedu uu ahaa Wareegto Lagu Dhisayo Wasaaradaha Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya oo lagu Qeexay Doorarka iyo Shaqooyinka Wasaaradaha kuna taariikheysan 03-da Jannaayo 2015 iyo xeer gaar ah oo lagu dhisayo Wasaaraadda Maaliyadda iyo Maamulka Dakhli Ururinta oo cinwaankiisu ahaa Xeer Lagu Dhisayo Wasaaradda Maaliyadda iyo Maamulka Dakhli Ururinta iyo Arrimo Kale oo La Xiriira, 2018. Xeer lagu dhisayo Guddiga Shaqaalahaa Rayidka ah (CSC) iyo ujeeddadiisa oo cinwaankiisu ahaa Xeer lagu dhisayo Guddiga Shaqaalahaa Rayidka ah ee Dowlad-goboleedka Koonfur

Galbeed ee Soomaaliya oo ku taariikheysan 22ka Jannaayo, 2018 ayaa lagu dhisey xafiiska Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah. Xeer la socday ayaa sidoo kale lagu dhisey Shaqaalaha Rayidka ah iyo qaab-dhismeedka Musharaadka Shaqaalaha Rayidka ah. Bayaanada maaliyadeed ee iskudhafka ah waxaa ka mid ah dhammaan hay'adaha la kantaroolay intii lagu guda jirray sannadka. Hay'adaha midkoodna iskama laha hay'ad kale ama qayb ganacsi gaar ah.

1.4. Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda & Xisaabaha Mashruuca

Ka sokow Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda, xisaabaha bankiga ee Xisaabta mashruuca iyo labaatan xisaabo banki ayaa loo furey intii sannadka lagu guda jiray si waafaqsan oggolaanshaha qoraalka ah ee laga helay Wasiirka Maaliyadda. Xisaabaha bankiya ayaa loo furay sida xisaabo-hoosaadka TSA oo ahayd shuruud ay deeq-bixiyeyaashu dad ku xireen. Dhammaadkii sannad maaliyadeedka 2019, lacagaha ku harsanaa xisaabahan bankiga waxay ahaayeen sidan soo socota:

	2019	2018
	USD	USD
Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda - Ugu Weyn	425,707	304,453
Xisaabta Mashruuca - RCRF II	60,791	22,968
Taageerada Xassilinta(S2S)	-	-
Sanduuqa Horumarinta Degaanka(MoI)	3,767	-
SUIPP-Dowladda Hoose ee Baydhabo	83	-
Wasaaradda Xannaanada Xoolaha	-	-
Wasaaradda Caafimaadka	-	-
Wasaaradda Qorsheynta Maalgashiga	-	-
Wadarta Guud	490,348	327,421

1.5. Kaash & La Mid Ah Kaash

Kaash iyo La Mid ah Kaash waxaa loola jeedaa lacagaha waraaqda ah iyo qadaadiicda ee la hayo iyo dhigaal kasta ee lagu hayo banki ama hay'ad maaliyadeed. Kaashka waxaa loo aqoonsan yahay qaddarkiisa qiimaha lacageed.

1.6. Nooca Lacagta Warbixinta

Bayaamada maaliyadeed waxaa lagu soo bandhigaa Doolarka Mareykanka (USD), taas oo ah lacagta lagu soo bandhigo warbixinnada Dowladda, oo loo beddelay doolarka ugu dhow (\$).

1.7. Miisaaniyadda Asalka ama Tan Kama Dambeysta ah ee La Ansaxiyay iyo Isbarbardhigga Qaddarka Miisaaniyadda iyo Kan Rumooway

Miisaaniyadda la ansaxiyey waxaa la diyaariyey iyadoo lagu saleynayo isla xisaabaadka (Kaash ku saleysan) iyo isla aasaaska kala-soocidda ee lagu saleeyay bayaamada maaliyadeed. Waxaa ku jira isla hay'adaha ku jira bayaanka maaliyadeed ee iskudhafan (Kuwani waxaa lagu muujiyay Qoraalka 1.2)

Miisaaniyadda asalka waxaa ansaxiyey Baarlamaanka marka ay taariikhdu ahayd 6ta Abril 2019 ka-dibna waxaa miisaaniyadda dheeriga ah la ansixiyay marka ay taariikhdu ahayd 30ka Sep, 2019. Ujeeddada ugu weyn ee laga lahaa Miisaaniyadda Dheeriga ah waxaa ay ahayd hoos u dhac ku yimid walxaha miisaaniyadda ugu waaweyn sida Miisaaniyadaha Ciidamada Amniga, Raashiinka Maalinlaha ah, Korontada, Kirada Xafiisyada, Shaqaalaha Ujuurrada ku shaqeeya iyo Daabacadaha.

1.8. Taariikhda Oggolaanshaha

Bayaamada maaliyadeed ayaa waxaa marka ay taariikhdu ahayd 30ka Abril 2020 ansaxiyay in la bixiyo Mudane Axmed Maxamed Xuseen, Wasiirka Maaliyadda.

Qoraalka 2aad Canshuuraha

Guud ahaan canshuuraha sannadka la ururiyay ayaa waxay ahaayeen USD\$1,902,785 kuwaas oo u dhigma hoos udhac gaaraya 37% marka loo eego USD\$3,007,055 ee 2018. Wuxaan loo ururiyay si waafaqsan qaybaha canshuuraha dakhliga, cashuuraadka mushaaraadka, canshuuraha alaabada iyo adeegyada iyo canshuuraha ganacsiga iyo macaamulaadka caalamiga ah. Maamulka Dakhliga Koonfur Galbeed ayaa canshuuro ku soo rogay dakhliga, faa'iidooyinka iyo faa'iidooyinka raasumaalka si waafaqsan Sharciga Dakhliga saddexdii bilood ee ugu dambeeyay. Hoos udhaca ku yimid canshuuraha sannad maaliyadeedkan ayaa loo aaneynayaa in ay sabab u tahay hoos audhaca canshuraha alabaha iyo adeegyada 49% iyo hoos udhac kuyimid canshuurta laga qaado ganacsuga calamiga ah 51%.

Guud ahaan USD\$10,018 oo ah Canshuurta Dakhliga Shaksiga ayaa Maamulka Dakhli Ururinta waxaa

uu ka qaaday Shaqaalaha Rayidka ah ee Dowladda iyo shaqaalaha mashruuca ku saleysan. Kani waa il dakhli ka soo xarooda oo cusub.

Waxa hoos udhac kuyimi canshuraha laga qaado alabaha iyo adeegyada. Canshurta waxey aheyd \$952 700 2019 halka ay aheyd \$1,854,482 2018. Tani wa hoos udhac udhgma 49%. Hoos udhacan waxa loo aaneyna inu dakhli sax ah u kasoo aruurun degmooyinka kala eh Afgoe, Burhakaba iyo Bardale.

Sido o kale waxa hoos udac kuyimid canshura gancsiga calmiga ah kuwaso \$452,283 2019 halka 2018 ay ahayeen \$922,287. Hoos udhacan wuxu udhigma 51%. Waxa loo sababeyey hoos udhac kuyimid khadka laga so diya jegida dayuradaha ee Baidoa.

	2019	2018
	USD	USD
Sharraxaad		
Canshuuraha dakhliga, faa'iidooyinka iyo faa'iidooyinka raasumaalka		
Canshuurta Dakhliga Shakhsiga	<u>10,018</u>	-
Canshuuraha mushaaraadka iyo shaqaalaha		
Canshuurta Mushaaraadka - Aan Dowli Ahayn	<u>487,784</u>	<u>229,927</u>
Canshuuraha alaabada iyo adeegyada		
Canshuurta Macaashka	86,213	2,004
Shatiyada Ganacsiga & Xirfadaha	19,500	10,531
shatiga ogolaanshaha guryaha	-	1,000
Ujuurrooyinka Soo-degidda Diyaaradaha	89,500	135,650
Ujuurrooyinka Rakaabka Maxalliga ah	111,536	161,451
Canshuurta Waddo-marista	502,607	1,433,339
Canshuurta Waddo-marista ee Magaalada	53,900	-
Diiwaangelinta NGO-yada Caalamiga ah	20,000	26,000
Diiwaangelinta NGO-yada Maxaliga ah	26,594	33,500
Diiwaangelinta Shirkadaha Maxalliga ah	2,500	-
Shatiyada Ruqsadda Shaqada	19,310	15,823
Ajuurooyinka Xoolaha	12,887	35,545
Adeegga Baasaboorka	8,154	-
Canshuuraha alaabada iyo adeegyada	<u>952,700</u>	<u>1,854,842</u>
Canshuuraha ganacsiga iyo macaamulaadka caalamiga ah		
Canshuuraha kastamka - JAADKA	440,785	891,671
Canshuuraha kastamka - Sigaarka	11,498	30,616
Canshuuraha ganacsiga iyo macaamulaadka caalamiga ah	<u>452,283</u>	<u>922,287</u>
Wadarta Guud	<u>1,902,785</u>	<u>3,007,055</u>

Kuwan soo socda waxay metalayaan Canshuuraha Alaabada iyo Adeegyada ee ku soo dhacay

Xisaabta TSA ee ka yimid Wasaaradaha ay khuseeyaan:

					2019			2018
					Khasnada mideysa wazarada gudaha iyo dowlada hoose	Wazarada warsshadaha iyo Ganacsiga	Wazarada shaqalahaa iyo shaqaleynta	Wazarada gadiidka cika iyo dhulka
	Wdarta Guud USD	Wazarada Maaliyada USD			USD	USD	USD	Khasnada mideysan USD
Canshuurta Macashka	86,213	86,213						2,004
ganacsiga iyo shatiyada xirfadeed	19,500					19,500		10,531
Shatiyada guryaha	-							1,000
Ujuurrooyinka Soo-degidda Diyaaradaha	89,500						89,500	135,650
Ujuurrooyinka Rakaaabka Maxalliga ah	111,536	111,536						161,451
Canshuurta Waddo-marista	502,607	472,334		30,274				1,433,339
Canshuurta Waddo-marista ee Magaalada	53,900	53,900						
Diiwaangelinta NGO-yada Caalamiga ah	20,000	20,000						26,000
Diiwaangelinta NGO-yada Maxaliga ah	26,594	26,594						
Diiwaangelinta Shirkadaha Maxalliga ah	2,500	2,500						33,500
Shatiyada Ruqsadda Shaqada	19,310					19,310		15,823
Ajuurooyinka Koolaha	12,887			12,887				35,545
Adeegga Baasaboorka	8,154	8,154						-
	952,700	781,231		43,161		19,500	19,310	89,500
								1,854,843

Qoraalka 3aad Deeqaha

Wadarta guud ee deeqaha ka yimid Ururrada Caalamiga ah iyo Dowladda Federaalka ee Soomaaliya ayaa noqday USD\$7,516,301, oo ah koror qiyaastii dhan 158% min 2018 (USD\$2,918,131)

	2019	2018
	USD	USD
Deeqaha Hadda Ka Yimid Ururrada Caalamiga ah	1,713,636	651,991
Deeqaha ka yimid Dowladda Federaalka ee Soomaaliya	5,786,435	2,266,140
Deeqaha ka yimid Qaybahaa Kale ee Dowladda Guud-Dowlad Goboleedka Koonfur Galbeed	16,231	
	<u>7,516,301</u>	<u>2,918,131</u>

3. 1 Deeqaha ka yimid Ururrada Caalamiga ah

Sannad maaliyadeedkii 2019, deeqo guud ahaan isku noqonaya USD\$37,440 ayaa laga helay Sanduuqa *Somalia Multi-Partner Fund* (SMPF) oo ay maamusho kooxda Maareynta Kheyraadka Maamulka ee Soomaaliya (PREMIS). Ujeeddada laga lahaa deeqahan waxay ahayd in lagu caawiyo xafiisyada Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah iyo Hantidhowrka soo iibsiga Qalab ICT iyo kirada xafiisyada ay ku hawlgalaan.

Heshiis cusubaya lola saxiixday dowlada federaalka kaso soconaya ila iyo may 2020. Sanduudqanaya waxa mamula bangiga aduunka waxana la cusboneyasiya sanadkasta. 2019 konfurgicalbeed somaliya waxey kaheshay \$1,087,514.

Waxa lafga helay mashuca SUIP \$167,880 kasu u mamula bangiga adunika.

Sanduuqa Horumarinta Degaanka (LDF) ee ay maamusho UNCDF, ayaa bixiyay deeq guud ahaan dhan USD\$402,992. Ujeeddada laga lahaa deeqdan waxay ahayd sii wanaajinta adeeg bixinta iyo sii kordhinta dowladda hoose in ay hesho maalgelinnada kaabayaasha si shaqaalaha rayidka ah ay si habsami la'aan ah ugu wataan hawlgalkooda maalinlaha ah.

Guud ahaan lacag dhan USD\$4,380 ayaa waxaa laga helay hay'adda *Norwegian Refugee Council* waxaanna maamulay Wasaaradda Qorsheynta & Iskaashiga Caalamiga, Wasaaradda Amniga Gudaha iyo Wasaaradda Biyaha iyo Tamarta. Ujeeddada laga lahaa deeqahan waxay ahaayeen in ay gacan ka geystaan diyaarinta Qorshaha Horumarinka Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed.

Sido kale waxay wazaradaha cafimaadka iyo xananada xoolaha kahelen \$3,500 hayada NRC.

\$9,930 o kubaxday wacyi galin ay sameysay waxda canshuurta waxa bixisay PREMIS.

3.2 Deeqaha ka yimid Dowladda Federaalka ee Soomaaliya

Dayactirka wadada airpotka o bilawday 2017 aya sanadmaaliyadeedka 2019 waxa u dowlada federaalka ka helay \$205,642 so loo dhameytira wadada.

Maaliyadii loogu talagalay taageerada miisaaniyadda ayaa la helay si loogu kabo nidaamka federaalnimada Soomaaliya iyadoo loo marayo kororka iyo sii wanaajinta maaliyadaha ay dowladaha isku wareejiyaan iyadoo dowladda federaalka ay maaliyado u soo wareejinayso dowladaha xubnaha ka ah. Deeqda ayaa waxaa maalgeliya Sanduuqa Midowga Yurub (Taageerada Miisaaniyadda) oo ay maamusho Dowlad-dowla Federaalka ee Soomaaliya iyadoo Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya ay ka heshay lacag dhan USD\$5,786,435 intii lagu guda jiray Sannad Maaliyadeedka 2019. Dowlad-goboleedka waxay ku biirrisay taageero miisaayadeed dhan USD\$16,231 degmada Baydhabo oo lagu maalgelinayo mashruuca UNCDF.

Qoraalka 4aad Dakhliga Kale

Guud ahaan Dakhliga Kale ee Sannad Maaliyadeedka 2019 ayaa wuxuu dhammaa USD\$28,507 oo ah koror qiyaastii 78% marka loo eego USD\$16,012 sannadkii 2018. Waxaa loo ururiyay si waafaqsan qaybta dakhliga guryaha iyo iibka alaabada iyo adeegyada iyo ganaaxyada, ciqaabaha, iyo Kirada Gaadiidka. Kororka waxaa sabab ah ganaax lamafilan aha o shacabka laga qaaday.

	2019	2018
	USD	USD
Dakhliga ka yimid kirada Xafiisyada Hay'adaha	5,192	3,232
Kirada Gawaarida/Canshuurta kirada baabuurta	-	-
Ajuurooyinka Dal-ku-galka	1,800	-
Diiwaangelinta Taarikada Gaadiidka	7,700	12,780
Ajuurada Warqadda Oggolaanshaha	180	-
Ujuurrooyinka Dokumentiyada Codsiga Qandaraaska	-	-
Ganaaxyo/Ciqaabo	13,635	-
	28,507	16,012

Qoraalka 5aad Gunnooyinka La Siiyo Shaqaalaha

Mushaaraadka iyo ujuurooyinka waa isku jirka dhammaan mushaaraadka, gunnooyinka iyo lacag-bixinnada nooc kale ah ee la siiyo shaqaalaha. Shaqaalaha waxaa ka mid ah shaqaalaha rayidka ah iyo kuwa haya xilalka siyaasadeed. Ka sokow mushaaraadka la siiyo shaqaalaha joogtada ah, gunnooyinka la siiyo shaqaalaha waxaa ka mid ah shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya waxaanna ujuurrooyinka la siiyay toddob (7) Wasaaradood, sannad maaliyadeedkii 2019. Waxa jiray korar dhan 14%, kororkan waxaa loo aaneynayaa in tirada shaqaalaha rayidka ah, mushaaraadka macallimiinta la shaqaaleeyay sannadkii 2019 iyo raashiinka maalinlaha ah ee la siiyo Ciidamada Ammaanka ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed. Kala-dhigdhigista mushaaraadka iyo ujuurooyinka la soo koobay oo dhammeystiran ayaa hoos lagu bixiyay:

	2019 USD	2018 USD
Shaqaalaha Joogtada ah	848,903	600,139
Shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya	1,015,740	268,075
Ciidamada Ammaanka (Booliska, Nabadsugidda iyo Asluubta)	1,603,440	2,700,000
Mushaaraadka la siiyo Wasiirada iyo Magacaabisyada Sharciga ah	171,100	231,000
Mushaaraadka La Siiyo Siyaasiyiinta	1,346,400	1,758,000
Mushaaraadka Macallimiinta	125,500	-
Raashiinka Maalinlaha	<u>1,204,018</u>	<u>-</u>
Wadarta Guud	6,317,051	5,557,214

Qoraalka 6aad Isticmaalka Alaabada iyo Adeegyada

Kharashaadka ku baxay isticmaalka alaabada iyo adeegyada ee sannadka wuxuu ahay USD\$1,285,371 marka loo eego USD\$103,099 ee sannadkii 2018.

	2019 USD	2018 USD
Safarka Gudaha	34,425	2,530
Safarka Dibedda	9,150	-
Biyo	15,533	932
Koronto	6,940	5,832
Internet-ka	33,780	7,455
Lacagaha dishka satalaytka	63,000	-
Baasiinka	75,023	16,500
Qalabka Dhigaalka/Qoraalka	33,735	15,144
Daabacadaha	2,620	1,700
Cuntada Fudud ee Xafiiska	810	-
Sahayda Nadaafadda	2,318	-
Gaadiidka Agabka	16,500	-
Dayactir qalab	18,750	-
Dayactir Gaadiid	10,268	-
Kirada Gawaarida/ kirada baabuurtta	30,750	-
Adeegyada Nadaafadda	200	-
Adeegyada Amniga	300	-
Kirada Xafiis	10,800	-
Ujuurrooyinka La-talinta	224,928	25,000
Tababarka iyo hormarinta shaqalahaa	-	14,150
Tababarka iyo Kobcinta Shaqaalahaa	3,250	-
Khidmadaha Bankiga	3,808	3,227
Xayaysiinta Telefishanka iyo Wargeesyada	700	700
Suuqgeyn iyo Hormarin	-	9,930
Kharashaadka Xallinta Khilafaadka	300,000	-
Ku-talagalka	387,784	-
Wadarta Guud	1,285,371	103,099

6. 1 Safarrada iyo Shirarka

Safarrada iyo Shirarka ayaa waxay la xiriiraan safarrada gudaha/dibedda ee ay Dowladda ku qaadatay fulinta shaqooyinka dowladda. Kororkan ayaa loo aaneynaya in dhammaan Mashaariicda Bankiga la soo marsiiyay xisaabta TSA beddelkii lacag-bixinta khaashka ah ee ka imaan jirtay Bankiga Adduunka. Kaladhigdhigista kharashaadka safarka iyo shirarka ayaa hoos lagu bixiyay

	2019 USD	2018 USD
Safarka Gudaha	34,425	2,530
Safarka Dibedda	9,150	-
Wadarta Guud	43,575	2,530

6.2 Kharashaadka Hawlgallada

Lacag-bixinna waxay ka kooban yihiin karashaadka ku baxay hawlgallada Dowladda. Shaxda hoose ayaa soo bandhigaysa kala-dhigdhigista waxyaabaha hawlgallada la xiriira.

	2019 USD	2018 USD
Biyo	15,533	932
Koronto	6,940	5,832
Internet-ka	33,780	7,455
Lacagaha dishka satalaytka	63,000	0
Baasiinka	75,023	16,500
Qalabka Dhigaalka/Qoraalka	33,735	15,143
Daabacadaha	2,620	1,700
Cuntada Fudud ee Xafiiska	810	0
Sahayda Nadaafadda	2,318	0
Gaadiidka Agabka	16,500	0
Dayactir qalab	18,750	0
Dayactir Gaadiid	10,268	0
Kirada Gawaarida/ kirada baabuurta	30,750	0
Adeegyada Nadaafadda	200	0
Adeegyada Amniga	300	0
Wadarta Guud	310,526	47,562

6.3 Kiro

Kirada xafiiska ee ay Dowladdu bixisay waxaa ay la xiriiraan Xafiiska Guddiga Shaqaalah Rayidka ah iyo Xafiiska Hantidhowrka Guud waxaanna bixiyay PREMIS iyadoo loo marayo Heshiiska Deeqda Ujeeddada Gaarka ah. Shaxda hoose aya lugu fahfahi

	2019 USD	2018 USD
Kirada Xafiis	10,800	0
Wadarta Guud	10,800	0

6.4 Kharashaadka Kale ee Hawlgallada La Xiriira

Kharashaadka kale ee hawlgallada la xiriira ee ay Dowladdu bixisay sannadka ayaa dhan USD\$232,686 marka loo eego USD\$53,007 oo ay sannadkii hore bixisay. Kororka ku yimid kharashaadka ayaa waxaa inta badan sabab u ahaa kororka ujuurrooyinka La-talinta ee la xiriira Dayactirka Waddada Afgooye iyo mashaariicda kale.

	2019 USD	2108 USD
Ujuurrooyinka La-talinta	224,928	25,000
Kharashka hantidhowrka	0	14,150
Tababarka iyo hormarinta shaqalaha	3,250	0
Khidmada bangiga	3,808	3,227
Xayeytsinta televishana iyo wargeesyada	700	700
Suuqgeyn iyo hormarin		9,930
Wadarta Guud	232,686	53,007

6.5 Kharashaadka Xallinta Khilafaadka

Kharashaadka xallinta khilafaadka ayaa keliya la bixiyaa marka uu khilaaf jiro waana mid aan la saadaalin karin oo aan la go'aamin karin. Intii sannadka lagu guda jiray lacag dhan USD\$300,000 ayaa la bixiyay oo la xiriirta dhexdhexaad u dhaxeysay labo jufo oo walaalo ah taas oo ka dhacday

Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya.

	2019	2018
	USD	USD
Kharashaadka Xallinta Khilafaadka	300,000	0
Wadarta Guud	300,000	0

6.5 loogu talagay waxyalahaa dedeg ah

waxa lagu bixiyay dadadka Berdale iyo dexdexaad u rero.

	2019	2018
	USD	USD
Kharashaadka Xallinta Khilafaadka	387,784	0
Wadarta Guud	387,784	0

Qoraalka 7aad Deeqaha la siiyo Qaybah Kale ee Dowladda Guud

Kuwani waxay ka kooban yihin lacagaha ay Dowladda Federaalka ee Soomaaliya ku soo wareejiso dowladaha hoose ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya oo loo soo marsiinayo Wasaaradda Arrimaha Gudaha iyo Dowladaha Hoose. Lacagaha ayaa inta badan loo soo wareejiyay afar degmo oo ka tirsan Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya kuwaas oo kala ah degmooyinka Baydhabo, Xuddur, Baraawe iyo Berdaale iyo sidoo kale kharashaadka hawlgallada Xariiska Wasaaradda Arrimaha Gudaha si ay habسامي la'aan ugu socdaan hawlaha xafiiska wasaaradda.

	2019 USD	2019 USD
Lo warejiyay dowlada Hoose	21,000	-
Wadarta Guud	<u>21,000</u>	-

Qoraalka 9aad Kharashaadka Kale

Kuwani waxaa ka mid ah dhammaan kharashaadka macaamulaadka kale ee aan meel kale lagu soocin waxayna ka kooban yihin kharashaadka kala duwan.

	2019 USD	2018 USD
Kharashaad Kala Duwan	45,773	840
Wadarta Guud	<u>45,773</u>	<u>840</u>

Qoraalka 10 aad Hantida Aan Maaliyadda Ahayn

Hanti Aan Maaliyad Ahayn oo dhan USD\$1,615,471 ayaa la soo iibiyay oo ay ka mid yihin gawaari, qalab ICT, makiinnad iyo qalab iyo alaab xafiiseed. Waxaa jiray sara u kac ku ymid marka loo eego sannadkii hore taas oo inta badani loo aaneynayo lacag-bixinta lagu bixiyay dhismaha Waddada Afgooye oo uu maalgeliyay UNCDF,

	2019 USD	2018 USD
Dhismayaasha Aan Degaanka Ahayn	250,934	0
Dhismaha Waddo	697,131	250,783
Dayactir Iskuul	44,938	0
Dayactir	260,380	0
Gawaari	39,650	0
Qalabka macluumaadka, kombiyuutarka iyo isgaarsiinta	37,500	19,800
Makiinadaha iyo Qalabka aan meel kale lagu qeixin	86,356	4,500
Alaabooyinka iyo waxyaabaha lagu rakibo	186,081	0
Kombutara iyo aaladisa	0	5200
Alaabada Xafiiska	12,500	0
Wadarta Guud ee Hantida Aan Maaliyadda Ahayn	1,615,471	280,283

Qoraalka 11aad Bayaanka Hawlgallada

Warbixinta Bayaanka Hawlgallada waa mid waafaqsan Buugga Istaatistika Maaliyadda Dowladda ee loo yaqaano *Government Finance Statistics Manual 2014* (GFSM 2014). Istaatistika Maaliyadda Dowladda ee loo yaqaanno *Government Finance Statistics* (GFS) waa qaabka-guud ee xisaabaad oo ay diyaarisay Hay'adda Lacagaha Adduunka *International Monetary Fund* (IMF) si ay u bixiso dhabbe-tuseyaasha loogu talogalay isugeynta xisaabaadka maaliyadeed. Qaabka-guud ee GFS waxaa loo qaabeeeyay in uu bixiyo istaatistik u saamaxaya kuwa siyaasadda dejiya iyo falanqeeyayaasha in ay daraasadeeyaan horumarada hawlgallada maaliyadeed iyo booska dhaqaale ee dowladda. Waxaa sidoo kale loo adeegsadaa in lagu falanqeeyo hawlgallada heerka gaarka ah ee dowladda, macaamulaadka u dhaxeeya heerarka dowladda, iyo waaxaha dowladda

Bayaanka Hawlgallada waxaa uu soosaarayaa macluumaa kooban oo ku saabsan waxqabadka guud iyo booska dhaqaale ee guud ahaan dowladda. Bayaankan waxaa loo qaybiyya saddex qaybood oo soo bandhiga: macaamulaadka dakhliga iyo kharashaadka; macaamulaadka hantida aan maaliyadda ahayn; iyo macaamulaadka hantida maaliyadda ah iyo deymaha. Bayaankan waa shaacin khiyari ah oo ma ahan shuruud shaacin waafaqsan Jaangooyada Caalamiga ah ee Xisaabaadka Waaxda Dowladda, Warbixinta Maaliyadeed ee waafaqsan Jaangooyada Xisaabaadka ee Kaashka Ku Saleysan (2017), oo ah jaangooyada la qaatey markii la diyaarinayay bayaamadan maaliyadeed.

Qoraalka 12aad Kaalmada Dibedda ee Aan Lala Soo Bixin

Intii lagu guda jiray sannad maaliyadeedkii 2015, mashruuc cusub oo loo yaqaano Kharashaadka Soo Noqnoqda iyo Maalgelinta Dib-u-habeynta (*Recurrent Cost and Reform Financing* (RCRF II) ayaa la bilaabey. Mashruuucan wuxuu socon doonaa ilaa 30-ka Juunyo 2022 waxaana dib-u-eegis loogu sameyn karaa si sannadle ah. Mashruuca RCRF II waa sanduuqa multi-partner fund oo uu maamulo Ururka Horumarinta Caalamiga ah ee loo yaqaano *International Development Association* (IDA). Hadafka mashruuca waa in lagu taageero qaataha in uu bixiyo mushahaar joogto ah oo la isku haleyn karo, iyo in la dhiso aasaaska fulinta miisaaniyadda iyo nidaamyo lacag-bixin hufan oo loogu talogalay qaybaha/waaxaha aan amniga ahayn ee Dowladda Federaalka, Dowlad-goboleedyada xaqa u leh iyo Maamullada Ku-meelgaarka ah iyo Kuwo Soo Ifbaxaya.

Sida ku xusan heshiiska waajibka ah ama isku haya ee Lambarkiisu yahay TFOA0534 Ku Taariikheysan 7-da Nofeembar 2016 ee u dhaxeeyay Dowladda Federaalka ee Soomaaliya (DFS), iyadoo ka wakiil ah dhammaan dowlad-goboleedyada kale ee dhisan & kuwa hadda la dhisaya, iyo Ururka Horumarinta Caalamiga ah ee loo yaqaano *International Development Association* (IDA), Dowlad-goboleedka

Koonfur Galbeed ee Soomaaliya iyadoo sabab u ah heshiis-hoosaad ay la gashey Dowladda Federaalka ee Soomaaliya (DFS) ayaa waxay mashruuc socda la gashey IDA oo socon doona ilaa 30-ka Juunyo 2022. Kaalmada dibedda ee aan lala soo bixin ee la xiriirta mashruuca RCRF II waxay ku xiran tahay in SWSS ay ka soo baxdo shuruudaha aasaasiga ah ee mashruuca

Miisaaniyadda RCRF II ee lagu muujiyay Dokumentiga Qiimeynta Mashruuca (PAD) ma tilmaamin kala-dhigdhigista miisaaniyadda dejisan ee gaar ahaan loogu talogalay SWSS. Qaddarka lacagta deeqda waxay ku xiran tahay dib-u-eegis sannadle ah iyo ansaxinta ururka IDA. Sannad maaliyadeedkii dhammaaday 31ka Disembar 2019, SWSS waxay mashuurca RCRFII ka heshay guud ahaan lacag dhan USD\$1,087,514 sannadkii 2019.

	2019
	USD
Haraaga Bilowga	22,968
Soo-galidda RCRF II	1,087,514
Ka-bixidda RCRF II	1,049,691
Maaliyadaha Ku Harsanaa Xisaabta Mashruuca marka ay taariikdhu ahayd @ 31 Dis 2019	60,791

Qoraalka 13aad Canshuuraha

Lacag wadarteeda guud gaaraysa USD\$4,125,638 oo canshuur ururin ah ayaa la qiyasay in lagu soo ururiyo sannadka gudahiisa, si kastaba ah ahaatee ururin rumoowday oo ah USD \$1,902785 ayaa lagu guulaystey in la soo ururiyo. Hoos-u-dhaca ayaa inta badan sabab u ahaa awoodid la'aanta dhaqangelinta canshuuraha qaar. Shaxdan soo socota waa kala-dhigdhigista canshuuraha la ururiya intii sannadka lagu guda jiray.

Sharraxaad	Qiyaasta	2019		2018	
		USD	Rumowday	USD	Rumowday
Canshuuraha dakhliga, faa'iidooyinka iyo faa'iidooyinka raasumaalka	22,680	10,018		12,662	-
Canshuurta Dakhliga Shakhsiga					
Canshuuraha mushaaraadka iyo shaqaalaha	501,004	487,784		13,221	229,927
Canshuurta Mushaaraadka - Aan Dowli Ahayn					
Canshuuraha alaabada iyo adeegyada	65,203	86,213	(21,010)	2,004	-
Canshuurta Macaashka	221,258	-	-	-	-
Canshuurta Shidaalka	31,283	-	-	-	-
Canshuurta Guryaha					
Shatiyada Ganacsiga & Xirfadaha	-	-	-	1,000	-
Ujuurrooyinka Soo-degidda Diyaaradaha	55,979	19,500	36,479	10,531	-
Ujuurrooyinka Rakaabka Maxalliga ah	209,204	89,500	119,704	135,650	-
Canshuurta Waddo-marista	91,165	111,536	(20,371)	161,450	-
Canshuurta Waddo-marista ee Magaalada	1,228,808	502,607	726,201	1,433,339	-
Diwaangelinta NGO-yada Caalamiga ah	-	53,900	(53,900)	-	-
Diwaangelinta NGO-yada Maxaliga ah	37,321	-	37,321	-	-
Diwaangelinta Shirkadaha Maxalliga ah	32,000	20,000	12,000	26,000	-
Canshuuraha kastamka - Sigaarka	80,000	26,594	53,406	33,500	-
Shatiyada Ruqsadda Shaqada	12,000	2,500	9,500	-	-
Ajuurooyinka Xoolaha	12,151	19,310	(7,159)	15,822	-
Adeegga Baasaboorka	78,836	12,887	65,949	35,545	-
Ujuurrooyinka Lambarka Astaanta Gaarka ah-Iskuullada	-	8,154	(8,154)	-	-
Wadar-hoosaadda	2,155,208	952,700	949,967	1,854,841	
Canshuuraha ganacsiga iyo macaamulaadka caalamiga ah	1,384,060	440,785	943,275	891,671	-
Canshuuraha kastamka - JAADKA					
Canshuuraha kastamka - Sigaarka	62,686	11,498	51,188	30,616	-
Wadar-hoosaadda	1,446,746	452,283	994,463	922,287	
Wadarta Guud	4,125,638	1,902,785	1,970,312	3,007,055	

Qoraalka 14aad Deeqaha

Guud ahaan deeqo gaaraya USD\$7,516,301 ayaa la helay marka loo eego tirada loo qiyaasay oo gaaraysa USD\$8,451,498. Deeqaha ka imaanaya Ururrada Caalamiga ah iyo qaybaha kale ee dowladda guud looma helin sida lagu qiyaasay.

	2019			2018
	USD			USD
	Qiyaasta	Rumowday	Farqiga	Rumowday
Deeqaha Hadda Ka Yimid Ururrada Caalamiga ah	3,438,061	1,713,636	1,724,426	651,991
Deeqaha ka yimid Dowladda Federaalka ee Soomaaliya	4,992,847	5,786,435	(793,588)	2,266,140
Deeqaha ka yimid Dowladda Hoose-Dowlad Goboleedka Koonfur Galbeed	20,590	16,231	4,359	-
Wadarta Guud	8,451,498	7,516,301	935,197	2,918,131

Qoraalka 15aad Dakhliga Kale

Dakhliga kale ee la ururiyay waxaa uu ka kooban yahay dakhliyada kale iyo iibka alaabada iyo adeegyada oo ay ka mid yihiin ujuurrooyinka, ganaaxyada iyo ciqaabaha. Lacag guud ahaan dhan USD\$ 28,507 oo ah ururinnada dakhliga kale ee la ururiyay intii lagu guda jiray muddada warbixinta

	2019			2018
	USD			USD
	Qiyaasta	Rumowday	Farqiga	Rumowday
Dakhliga kirada ee ka yimid Xafiisyada Hay'adaha	85,639	5,192	80,447	5,192
Ajuurooyinka Dal-ku-galka	-	1,800	(1,800)	1,800
Diwaangelinta Taarikada Gaadiidka	9,244	-	9,244	7,700
Ajuurada Warqadda Oggolaanshaha	-	180	(180)	180
Ujuurrooyinka Dokumentiyada Codsiga Qandaraaska	47,060	7,700	39,360	-
Ganaaxyo/Ciqaabo	42,626	-	42,626	-
Ganax		13,635	(13,635)	-
Wadarta Guud ee Dakhliga Kale	184,569	28,507	26,942	28,507

Qoraalka 16aad Gunnooyinka La Siiyo Shaqaalaha

Guud ahaan lacag gaareysa USD\$6,317051 ayaa lagu bixiyay gunnooyinka la siiyo shaqaalaha marka loo eego miisaaniyadda kama dambeyska ah oo gaareysa USD\$8,044,277. Hoos u dhaca kharashka aan la bixin oo gaaraya USD\$1,727,227 ayaa waxaa sabab u ah awoodid la'aanta Dowladda in kharashaadka gunnooyinka la siiyo shaqaalaha ay ka hesho dakhliga gudaha.

	2019			2018
	USD			USD
	Estimate	Actual	Variance	Actual
Shaqlaha Jogtada Ah	1,100,385	848,903	251,482	600,139
Shaqlaha Qandaraska Ah	16,650		16,650	
Shaqlaha Ujrada Kushaqeya	1,408,056	1,015,740	392,316	268,075
Cidamada Amaanka(boliska, nabadsugida, asluubta)	1,604,099	1,603,440	659	2,700,000
Mshaarka wazirada iyo xafisyada kale ee sharciga kuddhisan	501,600	171,100	330,500	231,000
Mshaarka siyasiinta	1,795,200	1,346,400	448,800	1,758,000
Mshaarka Macalaminta	396,000	125,500	270,500	
Gunnada Hoyga	3,450	1,950	1,500	
Gunada safarka	4,440		4,440	
Cuntooyinka malinlaha ah	1,214,397	1,204,018	10,379	
Wadaeta Guud ee kubaxda shaqlaha dowlada	8,044,277	6,317,051	1,727,226	5,557,214

Qoraalka 17aad Isticmaalka Alaabada iyo Adeegyada

Awoodda kharashaad bixintu waxay ku kooban tahay maaliyadaha laga heli karo dakhli ururinta iyo deeqaha laga helo deeq-bixiyeyaasha. Xaaladda alaabada iyo adeegyada, lacag guud ahaan gaareysa USD\$1,285,371 oo u dhiganta 52% ee miisaaniyadda kama dambeyska ah USD\$2,478,596.

	Miisaaniyadda kama dambeysta	2019	2018	Rumowday
		USD	USD	
Safarka Gudaha	65,221	34,425	30,796	2,530
Safarka Dibedda	74,000	9,150	64,850	-
Shirarka maxalliga ah	30,872	-	30,872	-
Biyo	34,850	15,533	19,317	932
Koronto	56,450	6,940	49,511	5,832
Agabka Dhismaha	90	-	90	-
Lacagaha telefoonka	150,800	33,780	117,020	7,455
Internet-ka	63,000	63,000	-	-
Lacagaha dishka satalaytka	91,400	75,023	16,377	-
Ujuurrooyinka G-suite	128,866	33,735	95,131	-
Baasiinka	8,400	-	8,400	-
Qalabka Dhigaalka/Qoraalka	11,830	-	11,830	-
Lacagaha Faafinta	5,720	2,620	3,100	1,700
Daabacadaha	4,240	810	3,430)	-
Cuntada Fudud ee Xafiiska	51,663	-	51,553	-
Sahayda Kulanka	29,650	2,318	27,332	-
Cunto iyo Cabbitaan Fudud	800	-	800	-
Kormeerka Iskuullada	16,500	16,500	-	-
Kormeer	32,000	18,750	13,250	-
Sahayda Nadaafadda	25,000	10,268	14,732	-
Gaadiidka Agabka	5,000	-	5,000	-
Dayactir qalab	121,770	30,750	91,020	-
Dayactir Gaadiid	4,800	200	4,600	-
Qandaraasyada dayactirkha	300	300	-	-
Kirada Gawaarida/ kirada baabuurta	31,600	10,800	20,800	-
qandaraslayasha	377,354	224,928	152,436	25,000
Suuqgeynta iyo hormarinta				9,930
Ujuurrooyinka Baarista/Hantidhowrka	46,400	-	46,400	14,150
Tababarka iyo Kobcinta Shaqaalaha	31,400	3,250	28,150	-
Khidmadaha Bankiga	15,920	3,808	12,112	3,227
Xayaysiinta Telefishanka iyo Wargeysyada	22,700	700	22,000	700
Kharashaadka Xallinta Khilafaadka	300,000	300,000	-	-
Lacagaha bangiga aduunka on mshaar eheyn	150,000	-	150,000	-
Lacagaha Jaamacadda iyo Iskuulka	90,000	-	90,000	-
Ku-talagalka	400,000	387,784	12,216	-
Wadarta Guud	4,570,633	1,285,371	1,193,225	103,099

Qoraalka 18aad Deeqaha

Guud ahaan deeq gaaraya USD \$36,000 ayaa la helay marka loo eego tirada miisaaniyadda loo dejiyay oo gaaraysa USD\$ 21,000 taas oo u dhiganta 58% ee miisaaniyadda kama dambeysta ah ee la bixiyay intii lagu guda jiray muddada warbixinta.

Qoraalka 19aad Kharashaadka Kale

Guud ahaan miisaaniyad dhan USD \$ 113,400 ayaa loo dejiyay kharaadka kale ee kala duwan haseyeeshee USD\$ 45,773 (40%) ayaa la bixiyay waxayna ku baxday daabacidda rasiidyada canshuurta.

Qoraalka 20aad Hantida Aan Maaliyadda Ahayn

Hantida aan maaliyadda ahayn oo dhan USD\$1,299,962 ayaa la helay intii lagu guda jiray sannadka iyadoo loo eegayo qaddarka miisaaniyadda la dejiyay USD\$5,911,002 oo la xiriirta iibka alaabta iyo qalabka xafiiska, qalabka ICT iyo dhismayaasha aan degaanka ahayn.

	2019		2018	
	USD	USD	USD	USD
	Miisaaniyadda Kama Dambeysta ah	Rumowday	Farqiga	Rumowday
Dhismayaasha Aan Degaanka Ahayn	384,934	250,934	134,000	
Dhismaha Waddo	702,849	697,131	5,718	250,783
Dayactir Iskuul	48,318	44,938	3,380	
Dayactir	439,791	260,380	179,410	
	39,650	39,650		
Gawaari	-			
Macluumaadka, kombiyuutarrada iyo isgaarsiinta	72,474	37,500	34,974	19,800
Makiinnadaha iyo Qalab aan meel kale lagu qeexin	188,282	86,356	101,925	4,500
Alaabooinka iyo waxyaabaha lagu rakibo	196,635	186,081	10,554	
Barnaamij kombiyuutar iyo kayd-xogeed	4,000		4,000	5,200
Alaabada Xafiiska	12,500	12,500		
	2,089,432	1,615,471	473,961	280,283

Qoraalka 21aad Kharashaadka Dhinaca Saddexaad

Intii lagu guda jiray 2019, mashruuca PREMIS, oo ay maalgeliso Waaxda Horumarinta Caalamiga ah ee Dalka Ingiriiska (DFID) iyo Midowga Yurub (EU), waxay bixiyeen taageero loogu talagalay mashiinnada dowladda ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya (SWSS), oo xuddun u ah gogoldhiga iyo sii wanaajinta Nidaamka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha (FMIS) iyo nidaamyada iyo geeddi-socodkada maareynta maaliyadda maamulka/dadweynaha ee la xariira, intaa waxaa dheer taageerada maamulka dakhliga, qorsheynta, wax-soo-iibsiga iyo maareynta adeegga madaniga ah (Maamulka Dadweynaha ama PA). Sannadkii 2019, taageerada la siiyo Xafiiska Hantidhowrka Guud ayaa lagu daray.

Mashruuca ayaa si gaar ah wuxuu diiradda u saarayay Wasaaradda Maaliyadda, Guddiga Shaqaalah Rayidka ah iyo Xafiiska Hantidhowrka Guud, haseyeeshee xoogaa taageero ah ayaa waxaa la siiyay Guddiga Maaliyadda ee Baarlamaanka, iyadoo si toos ah loo taageerayo ku lug yeelashada Baarlamaanka ee nidaamka PFM, sida ku cad Xeerka PFM. Yoolka guud ee mashruuca waa in uu wax ku biirriyo Maareynta Kheyraadka Dadweynaha ee Soomaaliya (PREMIS), gaar ahaan, mashruucan wuxuu leeyahay afar natijjo ama waxsoosaar oo muhiim ah, kuwaas oo kala ah:

- 1) Dowladaha xubnaha ka ah federaalka waxaa ay leeyihii nidaamyo(*systems*) loogu talagalay maareynta iyo xisaabaadka kharashaadkooda.
- 2) Dowladaha xubnaha ka ah federaalka waxay muujin karaan u hoggaansamidda PFM oo waafaqsan habka xilgudashada ugu wanaagsan ee caalamiga ah.
- 3) Dowladaha Federaalka waxay awood u leeyihii in ay si taabogal ah u qaadaan canshurro maxalli ah iyo
- 4) Wasaaradaha Maaliyadda ee Dowladaha Federaalka waxaa ay leeyihii kartida loo baahan yahay oo ay si wax-ku-ool ugu gudan karaan waajibaadkooda shaqo.

Marka laga soo tago maaliyadaha mashaariicda qaar, maaliyadaha mashaariicda ayaa si toos ah u soo mara Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda (TSA) iyadoo la adeegsanayo habka Deeqda Ujeeddada Gaarka ah leh, kuwaas oo qayb ka ah xisaabaha SWSS ee caadiga ah, PREMIS ayaa sidoo kale bixisa taageero dhinac saddexaad oo ah qaab Kaalmo Farsamo, Tababarka iyo taageerada nidaamyada ICT. SWSS ayaa ka faa'iideysa alaabooyinkan iyo adeegyadan loo soo iibiyay iyadoo la adeegsanayo lacag-bixinnda kaashka ah ee ay PREMIS si toos ah u siisay kuwa wax laga soo iibsado intii muddada lagu guda jiray.

	MoF	CSC	OAG	Wadarta Guud
	USD	USD	USD	USD
Kaalmo Farsamo iyo Karti Dhisid	239,843	43,600	9,485	292,928
Taageero ICT	131,521	79,946	7,587	219,054
Tababar	<u>93,969</u>	<u>–</u>	<u>–</u>	<u>93,969</u>
Wadarta Guud	<u>465,333</u>	<u>123,546</u>	<u>93,173</u>	<u>605,951</u>

Warbixinta Baarista/Hantidhowrka Sannadlaha ah ee 2019

2– Warqadda Maamulka ee Kama-Dambeysta ah. Warbixinta Hantidhowrka Madaxa-Bannaan Ee Ku Saabsan Baaritaanka Dowlad-Goboleedka Koonfur Galbeed Ee Soomaaliya (DGKGS) ee Sannadkii Dhammaadey 31ka Dismebar 2019

Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya

Warbixin Ku Socota Wasaaradda Maaliyadda

Sannadkii Dhammaadey
31-ka Disembar 2019

29- Jannaayo 2021

Wasiirka,
Wasaaradda Maaliyadda,
Baydhabo, Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed,
Soomaaliya.

Mudane,

Warbixin ku socota Wasiirka ee sannadkii dhammaadey 31-ka Disembar 2019

Waxaannu dhowaan soo gebogabeynay baaritaankeenna Bayaamada Maaliyadeed ee Wasaaradaha iyo Tan Iskudhafan ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya sannadkii dhammaadey 31-ka Disembar 2019 taas oo aan u sameynay si waafaqsan Jaangooyooinka Caalamiga ah ee Hay'adaha Hanti-dhowrka Sare ee loo yaqaanno *International Standards of Supreme Audit Institutions* ("ISSAI"). Jaangooyooinkaasi waxay u baahan yihin in aan qorsheyno oo aan sameyno baaritaanka si aan u helno hubaal caqligal ah oo ah in bayaamada maaliyadeed ee sannadlaha ah aysan lahayn khalad la taaban karo laakiinse aan loogu talagalin ujeeddo lagu muujinayo ra'y'i ku saabsan wax-ku-oolnimada kantaroolka gudaha ee hay'adda. Baaritaanka ayaa waxaa loo sameeyaa in uu noo suurageliyo in aan sameyno oo aan dhiibanno ra'yigennu ku saabsan bayaamada maaliyadeed ee uu diyaariiy maamulka iyadoo uu kormeerayo Wasiirka Maaliyadda. Baarista bayaamada maaliyadeed wax mas'uuliyado ah kama xayuubinayso Wasaaradaha. Si kastaba ha ahaate, iyadoo la raacayo hab-dhaqankeenna caadiga ah, ayaa waxaannu warbixintan u qornaa si aan kuu dareensiinno arrimo gaar ah oo aan aqoonsannay intii aan ku guda jirnay baaritaankeenna. Arrimahaasi waxay ku qoran yihin warbixinta halkan ku lifaaqan.

Jawaabaha maamulka ayaa la bixiyay iyadoo loo marayo isuduidda Wasaaradda Maaliyadda. Waxaannu jeclaan lahayn in aan maamulka iyo hawl Wadeenadaba ugu mahadcelinno caawimaadooda iyo wada-shaqeyntii ay nala yeeshen intii ay baaristu socotay.

Waxaannu ku farxi doonaa in aynu bixinno caddeymo kasta ee aad u baahan tahay ee ku saabsan arrimaha lagu soo hadalqaaday warbixintan.

Arrimaha lagu soo hadal qaaday warbixintan waa keliya kuwo ina soo jiitay intii lagu guda jira baaristeenna, lagama maarmaan ma ahan in ay yihin bayaanka ballaaran ee dhammaan liidashooyinka jira ama dhammaan sii wanaajinta la sameyn karo. Soo-jeedimada sii wanaajinta waa in aad adigu qiimeysaa saamayntooda hawleed oo dhammeystiran ka hor inta aanan la hirgelin. Warbixintan waxaa keliya loo diyaariiy isticmaalkiinna sida Wasaaradaha Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya ahaan oo waa in aam la soo xigan dhammaanteeda ama qayb ka mid ah iyada oo aan ogolaansho qoran marka hore nalaga helin. Wax mas'uuliyad ahi nagama saarna dhinac saddexaad, maadaama aan warbixintan loo diyaarin, looguna talogelin ujeeddo kale.

Alla Mahad leh,

Xisaabiye Guud oo Shahaado Haysta (Kenya)

Nayroobi

Hantidhowraha Guud, Dowlad-goboleedka
Koonfur Galbeed ee Soomaaliya

Baydhabo, Soomaaliya

Tusmada

1	Qiimeynta waxqabadka oo kooban ee meelaha dib loo eegay.	1
	Waxyabihii Sannadkan La Oggaday:	1
	Kantaroollada Guud ee Kombiyutarka iyo Adeegsiga	3
2	Dakhliga	4
2.1	Liidashooyin ka jira hannaanka dakhli ururinta iyo diiwaangelinta.	4
2.2	Daldalollo ama nusqaamo waaweyn oo ka jira dakhliga la ururiyay intii lagu guda jiray muddada dib-u-eegista.	7
2.3	Farqi u dhaxeeya dakhliga lagu diiwaangeliyay nidaamyada RMS iyo FMIS.	9
2.4	Liidashooyinka aqoonsashada Dakhliga Deeqda ah ee ka yimid Deeq-bixiyeyaasha	10
3	Kharashaadka	12
3.1	La'aanta dokumentiyo ku habboon oo taageeraya	12
3.2	Liidashooyinka ka jira wax-soo-iibsiga	14
3.3	Dokumentiyada kharashaadka oo aanan lagu shaabbadayn “LA BIXIYAY.”	16
4	Liiska Mushaaraadka	17
4.1	Liidashooyinka ka jira hannaanka maareynta shaqaalaha	17
5	Hantida ma guurtada ah	20
5.1	Liidashooyinka Ka Jira Hantida Ma Guurtada ah	20
6	Bankiga iyo Kaashka	22
6.1	Liidashooyinka ka jira diyaarinta iswaafajinta bankiga	22
6.2	Xisaabo banki oo aan dhaqdhqaqaq lahayn	23
7	Miisaaniyad Dejinta iyo Warbixinna Maaliyadeed	24
7.1	Liidashooyin ka jira dejinta miisaaniyadda iyo hannaanka ka-warbixinta maaliyadda	24
8	IT-ga Guud iyo Kantaroollada Barnaamijka	25
8.1	Kantaroollada Barnaamijka	25
8.1.1	Kala-duwanaansho u dhaxeeya qaddarka miisaaniyadda la ansaxiyay ee BPM iyo FMIS	25
8.2	Kantaroollada Guud ee Kombiyutarka	26

8.2.1	Kantaroollada Gelidda	26
8.2.2	Hawlgallada IT-ga	35
8.2.3	Kantaroolka Isbeddelka Nidaamyada	40
8.2.4	Ka-soo-kabashada Musiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda	43
9	Xaaladda soo-jeedimadii hantidhowrka/baarista sannadkii hore.....	47

1 Qiimeynta waxqabadka oo kooban ee meelaha dib loo eegay.

Si loo fududeeyo la-socodka oo loogu suurageliyo maamulka in ay si hufan diiradda u saaraan wax-ka-qabashada arrimaha ku jira warbixintenna, waxaannu u kala-soocnay arrimaha ka soo ifbxaya hantidhowkeenna sida ay u kala muhiimsan yihin. “Sare”, “Dhexe” iyo “Hoose”. Marka mudnaanaha arrimaha loo kala soocayo “Sare”, “Dhexe” iyo “Hoose”, ISSAIs waxay nooga baahan yihin in aynu tixgelinno muhiimadda gaarka ah ee arrinta laga hadlayo.

Furaha Soo-koobidda

Sare	Tallaabooyinka lagu taliyay waa in si degdeg ah loo hirgeliya maxaa yeelay waxay ku saabsan yihin liidashooyin mug leh
Dhexe	Sii wanaajinta waa in loo tixgeliya muddo-dhexe.
Hoose	Soo-jeedimada waxay la xiriirraan hababka xil-gudashada ugu wacan waxaanna la hirgelin karaa muddo-dheer.

Shaxda hoose waxay soo bandhigaysaa waxyaabihii baarista lagu oggaadey oo kooban. Shaxda, waxaannu ku bixinay wax kasta oo la oggaadey oo la soo koobay iyo tilmaamaha muuqaalka ah ee muhiimadda mid kasta oo la qiimeeyay.

Waxyaabihii Sannadkan La Oggaday:

Dhinaca kantaroolka	Furaha halista	Liidashada kantaroolka ee la oggaadey	Qaddarka oo USD
2. Dakhliga		2.1 Liidashooyin ka jira hannaanka dakhli ururinta iyo diiwaangeliinta	-
		2.2 Daldaloollo ama nusqaamo waaweyn oo ka jira dakhliga la ururiyay intii lagu guda jiray muddada dib-u-eegista	258,852
		2.3 Farqi u dhaxeeya dakhliga lagu diiwaangeliyay nidaamyada RMS iyo FMIS	1,793,257
		2.4 Kala-duwanaansho u dhaxeeya Deeqaha la diiwaangeliyay iyo Xaqijinta laga helay deeq-bixiyeyaasha	455,684
		Wadarta qiumaha liidashooyinka lagu aqoonsaday dakhliga	2,507,793
		Liidashooyinka lagu aqoonsaday dakhliga oo lagu muujiiyay % ee wadarta dakhliga	27%
3. Kharashaadka marka laga reebo kharashka mushaaraadka		3.1 La'aanta dokumentiyo habboon oo taageeraya	687,784
		3.2 Liidashooyinka ka jira wax-soo-iibsiga	-
		3.3 Dokumentiyada lacag-bixinta oo aanan lagu shaabbadayn “LA BIXIYAY”	-
		Wadarta qiumaha liidashooyinka lagu aqoonsaday kharashaadka (Marka laga reebo mushaaraadka)	858,155
4. Liiska Mushaaraadka		Liidashooyin lagu aqoonsaday kharashaadka Marka laga reebo mushaaraadka oo lagu qeexay %	16%
		4.1 Liidashooyin ka jira hannaannada shaqaalaha iyo liiska mushaaraadka (Liidashooyinka la oggaadey aaya guud ahaan dhan 25% ee wadarta kharashka mushaaraadka)	1,278,320
5. Hantida ma guurtada ah		5.1 Liidashooyinka ka jira maareynta hantida ma guurtada ah	(1,356,645)

Dhinaca kantaroolka	Furaha halista	Liidashada kantaroolka ee la oggaadey	Qaddarka oo USD
6. Bankiga iyo Kaashka		6.1 Is-waafajinnada bankiga lama diyaarin	-
		6.2 Xisaabo banki oo aan dhaqdhaqaaq lahayn	-
7. Miisaaniyad Dejinta iyo Warbixinna Maaliyadeed		7.1 Miisaaniyad sannadeed aan macquul ahayn	-
		7.2 U hoggaansamid la'aanta Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha	-

Kantaroollada Guud ee Kombiyutarka iyo Adeegsiga

Dhinaca Kantaroolka	Furaha Halista	Arrimaha La Oggaadey
Kantaroollada Barnaamijka		
Dakhliga		Ururinta iyo Rasiid-bixinta Waxaan oggaaney in lambarrada rasiidka loo adeegsado dakhli ururinta in aanan la gelin hannaanka RMS, taas oo abuuraysa daldalool ka jira hannaanka raadraaca ee dokumentiyada taageeraya.
		Dakhli Ururin: Rasiidyada canshuuraha maxalliga ah ee gacanta lagu qoro Canshuuraha maxalliga, ma lahan nidaam otomaatik ah ama iskiisa u hawlgala oo loogu talagalay dakhli ururinta laga helo ilaha sida canshuurta waddo marista, suuqa xoolaha iyo canshuuraha kale, taas oo abuuraysa halista dakhli lumid ku timaada qabashada lacagaha kaashka ama caddaanka ah.
Liiska Mushaaraadka		<ul style="list-style-type: none"> Muddada dib-u-eegista, waxaan oggaaney in ay adag tahay in lagu xiriiriyo diiwaanno-hoosaadyada Ujuurooyinka iyo Mushaaraadka diiwaannada weyn iyo ugu dambeytiinna isku-dheelitirka Tijaabada ah iyadoo sabab u ah in aan dad ku filnayn khariidadeynta lambarrada xisaabaha iyo magacyada xisaabaha bankiga. <p>t.a, Diiwaan-hoosaadka mushaaraadka ee ay ku qoran yihiin magacyada shaqaalaha.</p>
Kantaroollada Guud ee Kombiyutarka		
Kantaroollada Gelidda		Qaar ka mid ah adeegsadaayaasha hannaanada FMIS, RMS, BPM iyo AMS waxaa aqoonsigooda laga waayay diiwaannada rasmiga ah ee Waaxda Shaqada iyo shaqaalaha (HR)
		Kantaroollada Qaabeynta Eray-sireedka(<i>Password</i>) oo liita
		Waxqabadyada Maamulaha iyo Adeegsadaha mudnaanta leh ee hannaanka FMIS si madax-bannaan looma kormeero oo dib-u-eegis laguma sameeyo.
		Liidashada kantaroollada amniga ee dhismaha Wasaaradda Maaliyadda kaas oo martigeliya ama kaydiya nidaamyada iyo xogta muhiimka ah.
Hawlgallada IT-ga		La'aanta Siyaasadaha Amniga Macluumaadka oo Diiwaangashan
		Tababarka Wacyigelinta Amniga IT-ga
Kantaroolka Isbeddelka Nidaamyada		La'aanta siyaasadda maareynta isbeddelka oo rasmi ah
		La'aanta siyaasadda helidda ama horumarinta nidaamka oo rasmi ah
Ka-soo-kabashada Musiibooyinka IT- ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda		La'aanta Qorshaha Ka-soo-kabashada Musiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda si loo fududeeyo dib u soo kabashada hawlagallada shaqo ee muhiimka ah iyo nidaamyada IT-ga haddii lagu guuldareysto ama ay dhacdo musiibo keeni karta in hawlgallada iyo nidaamyadaba ay noqdaan kuwo aan la heli karin muddo dheer.
		La'aanta istaraatiijiyad rasmi ah oo loogu talagalay kaydinta xogta iyo barnaamijyada ku habboon.

2 Dakhliga

2.1 Liidashooyin ka jira hannaanka dakhli ururinta iyo diiwaangelinta.

U-fiirsashada

Xaaladda

Karraaniyada Dakhliga ayaa waxay subaxdii qaataan buugaagta rasiidka canshuuraha waxayna fiidkii ku soo celiyaa Xarunta Dakhli Ururinta (RCC) si ay ugu wareejiyaan canshuuraha maxalliga ah ee maalintii la soo ururiyay. Canshuuraha ay ururiyaan Karraaniyada Dakhliig ee kala duwan ayaa kaash ahaan loo qaadaa.

Marka la eego dib-u-eegista lagu sameeyay hannaanka dakhliga iyo dokumentiyada taageeraya, waxaan oggaaney in ay jiraan daldaloolladan soo socda ee saameynaya saxnaanta, dhammeystirnaanta iyo kala-soocidda dakhliga laga soo ururiyay noocyada kala duwan ee canshuuraha:

1. Fawjarrada Dakhliga ee kala duwan ee loo bixiyay in ay yihiin dokumentiga taageerada ee Canshuurta macaashka, Canshuuraha Kastamka ee Jaadka, Canshuurta Waddo-marista kama muuqan Lambarka Aqoonsiga Canshuur-bixiyaha (TIN) taas oo ka dhigtagal ahayn in la oggaado cidda canshuuraha bixisay iyo ujeeddada loo bixiyay. Waxaa sidoo kale la oggaadey in dokumentiyada taageerada aaney ku diiwaangashanayn saldhiga canshuurta lagu qaaday iyo sidoo kale dakhliga guud ee la canshuuray si loola eego waa la bixiyay, sidaa daraadeed waxay adkaynaysaa in la xaqijiyo dhammeystirnaanta iyo saxnaanta canshuuraha ay canshuur-bixiyayaasha siiyeyen Wasaaradda Maaliyadda.
2. Karraaniyada Dakhliga ayaa canshuurta kaash ahaan u qaada, lacagtanna waxaa bankiga lagu shubaa midkood isla-maalinta canshuurta la qaaday ama maalinta ku xigta maalinta qaadista. Kaashka ayaa caadi ahaan ah mid halistiisu badan tahay waxaanna jirta halis ah in Karraaniyada Dakhli Ururinta aysan bixinin rasiidyada dhammaan dakhliyada la ururiyay. Wuxaan oggaaney in ay dowlad-goboleedka ka jiraan qaabab canshuur ururin ka halis yar tusaale ahaan, Fawjarka Kaashka ee Elektarooniga ah ee loo yaqaanno (EVC).
3. In kasta oo buugaagta rasiidka canshuurta ee ay adeegsadaan Karraaniyada Dakhli Ururin ay leeyihii lambarro horey loogu yeelay, waxaan oggaaney in aysan jirin kantarool / is-waafajin la sameeyay si loo hubiyo:
  - a. lambarka rasiid kasta in lagu xisaabiyo wadarta guud ee dakhli ururinta maalinlaha ah iyo
  - b. dakhli ururinta maalinlaha ah ee ku cad nuqullandaa warqadda madow ee rasiidyada in ay isleeyihii lacagaha maalin kasta bankiga lagu shubo, iyo diiwaannada hannaanka RMS

Run ahaantii, waxaan oggaaney kala duwanaanshan oo socda ee u dhaxeeya tirada lacagaha bankiga lagu shubay iyo tirada lacagaha la ururiyay sida ku cad buugaagta rasiidka:

Lr. Dokumentiga	Taariikhda	Sharraxaad	Tirada Lacagta ku cad RMS (USD)	Tirada Lacagta ku cad Rasiidka (USD)	Kala-duwanaanshaha (USD)
19/00001459 RV	11/04/2019	Canshuuraha kastamka – JAADKA	573	617	(44)
19/00000021	01/07/2019	Canshuuraha kastamka – JAADKA	1,279	1,325	(46)

19/00000853 RV	07/16/2019	Canshuurta Waddo-marista	200	209	(9)
19/00000996 RV	08/07/2019	Canshuurta Waddo-marista	320	454	(134)
19/00001032 RV	08/08/2019	Canshuurta Waddo-marista	280	268	12

4. Waxaa intaa dheer, in aan oggaaney qiimaha sarifka lacagaha qalaad ee loo adeegsaday in lacag Soomaaliga loogu beddelo doolarka mareykanka (US\$) ee ay adeegsadaan Waaxda Khasnadda iyo RCC in aan si cad loo diiwaangelin iyo in tani lagu saleeyay oggaalka saraakiisha kala duwan ee dakhliga canshuurta taas oo horseedi karta khaladaad ka tarjumaya dakhliga ka soo xarooda canshuuraha.

Shuruudaha

Xeerka PFM ee 2018 ayaa si cad u qeexaya oggolaanshaha, canshuur ururinta, khidmadaha iyo canshuur ka-qaadidda iyo jaangooyada ay tahay in la raaco marka la qiimeynayo oo la qaadayo canshuuraha iyo dakhliga kale iyo sidoo kale doorarka, xuquuqaha iyo waajibaadyada canshuur-bixiyeyaasha iyo maamulka qaadaya. Xeerka wuxuu dhigayaa in rasiid rasmi ah ay bixiyaan saraakiisha canshuurta oo ku qoran taariikhda lacag-bixinta, magaca iyo lambarka sarkaalka qaadaya lacagaha, goobta lacagta lagu bixiyay, magaca iyo lambarka aqoonsiga canshuur-bixiyaha, qaddarka lacagta la bixiyay iyo mas'uuliyadda marka loo eego lacag-bixinta la bixinayo. Diiwaannada dhammaan canshuuraha la qaaday waa in loo hayaa qaabka ku cad habraacyada ay dhigayaan xeernidaamiyayaasha ay soosaartey Wasaaradda Maaliyadda. Rasiidka lacag-bixinta waa in ay baaritaan ku sameyso Wasaaradda Maaliyadda si loo hubiyo in aysan jirn wax-isdabamarin iyo khiyaanno iyo in la saxo haddii ay jirto lacag-bixin aan habboonayn.

Waxaa intaa dheer, hab-dhaqanka ugu wanaagsan ee Dakhli Ururinta in uu yahay in la adeegsado habab aan kaash ahayn kuwaas oo ka halis yar hababka kale marka laga eego dhinaca xadidaadda iyo maamul xumada.

Sababta

Hannaanka canshuur ururinta ee Karraaniyada Dakhliga iyo isla-xisaabtanka kama dambeysta ah ee Xarunta Dakhli Ururinta (RCC) waa mid gacan ku sameys ah wuxuunna u nugul yahay il-duuf iyo wax isdaba marin. Waxaa intaa dheer, in iswaafajin la'aanta lacagaha la ururiyay iyo kuwa bankiga lagu shubay ay horseedi karto awoodid la'aanta in la xaqijiyo saxnaanta iyo dhammeystirnaanta dakhliga.

Saameynta

Daldaloollada ka jira hannaanka dakhli ururinta iyo diiwaangelinta waxay horseedi karaan in uu khalad ku yimaado dakhliga. Hannaanka gacan ku sameyska ah wuxuu horseedaa in dakhliga uu u nuglaado khayaamo ama il-duuf.

Soo-jeedimo

Waxaan soo-jeedinaynaa:

- Fawjarrada taageerada ee kala duwan in lagu daro TIN, goobta/saldhiga canshuurta iyo wadarta guud ee dakhliga la canshuurayo.
- Is-waafajin maalinle ama toddobaadle ah in lagu sameeyo lacagaha kaashka ah ee la ururiyo iyo lacagaha maalin kasta bankiga la geeyo
- Hababka dakhli ururinta aan kaashka ahayn, sida Kaashka Fawjarka Elektarooniga ah, ama Xawilaadda Bankiga ee loogu talagalay lacag-bixinnada badan – u beddelidda hannaanka lacag-bixinta canshuuraha qaab kombiyutar

lagu adeegsado. Canshuur qaadayaasha waa in ay awoodaan in bixinta rasiidyo la daabaco ka-dib xaqijinta lacag-bixinta la sameeyay iyadoo loo marayo habab kombiyuutar ah.

- Goob(field) ku samee nidaamka RMS oo lagu diiwaangelinayo lambarka rasiidka dhabta ah si ay u fududaato raadraaca dokumentiyada taageeraya inta lagu guda jiro dib-u-eegisyada xaqijinta dakhliga.
- Hirgeli nidaamka qabashada oo dhixgeli nidaamka RMS si ay suuragal u noqoto in kaashka la qabtey si toos ah loogu daabaco nidaamka RMS.
- Dib-u-nakh-shadee foomamka iyo rasiidyada dakhli ururinta si ay suuragal u noqoto in la diiwaangeliyo faahfaahin dad ku filan si loo oggolaado dib-isugeynta canshuuraha. Tani waxay dhiirrigelinaysaa isla-xisaabtanka, iyo cadaaladda waxayna yareynaysaa baxsashada dakhliga ee ka dhalan karta khaladaadka ku yimaada isugeynta canshuurta.
- Dowladdu waa in ay hubisaa in qiimaha sarifka lacagaha loo adeegsaday Shillin Soomaaliga in loo beddeulo doolarka Mareykanka USD in uu yahay mid si fiican loo diiwaangeliyey oo macquul ah.

Muhimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Liidashooyinka ka jira dakhli ururinta iyo hannaanka ka warbixinta waa la oggaadey/aqoonsaday.

Wasaaradda Maaliyadda waxay diyaar u tahay in ay bilowdo dib-u-habeyn lagu sameynayo maamulka dakhliga ee Dowladda si:

- Loogu daro Lambarrada Aqoonsiga Canshuurta ee canshuur-bixiyeyaasha foomamka canshuurta ee ku habboon
- Loogu daro faahfaahinta canshuuraha iyo saldhiga canshuurta dokumentiyada canshuurta
- Hannaanka canshuur ururinta loogu beddeulo hab kombiyuutar ku shaqeeya, halka ay suuragal tahay, si loo yareeyo halista lala xiriirinayo lacag-bixinnada kaashka ah iyo sidoo kale canshuur ururinta gacanta lagu sameeyo
- Loo bilaabo is-waafajinta u dhaxeysa rasiidyada canshuur ururinta iyo lacagaha maalin kasta bankiga la geeyo
- Loo xaddido diiwaangelinta qiimayaasha sarifka lacagaha qalaad ee loo adeegsaday in doolarka Mareykanka USD loogu beddeulo Shillin Soomaaliga

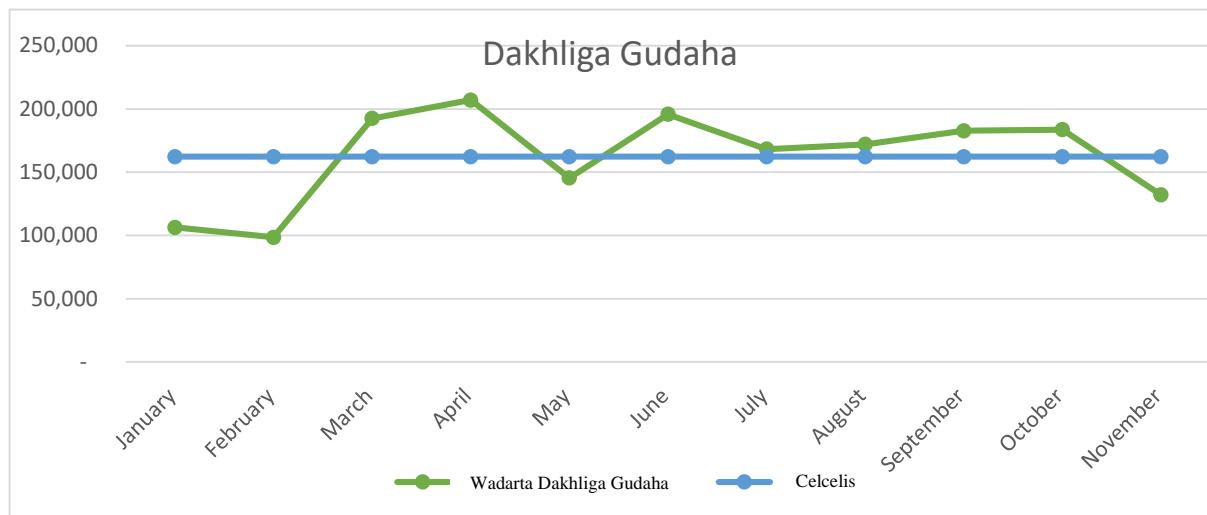
2.2 Daldaloollo ama nusqaamo waaweyn oo ka jira dakhliga la ururiyay intii lagu guda jiray muddada dib-u-eegista.

U-fiirsashada

Xaaladda

Dib-u-eegis lafoguris ah oo dakhliga lagu sameeyay, ayaa waxaan ku oggaaney isbedbeddel iyo daldaloollo in uu ka jiro xisaabaha dakhliga ee hoose:

- a) Dakhliga Gudaha ayaa ku oggaaney isbeddelloo aan la sharxi karin oo ku yimid dakhli ururinta bilaha qaarkood sida bilaha Jannaayo (\$ 55,929), Febraayo (\$ 63,294), iyo Abriil (\$ 44,688). Waxaa la oggaaday isbeddelka dakhli ururinta bilahan gaarka ah in ay ka badnaayeen 30% marka loo eego celceliska dakhliga bilaha ee ah \$162,294. Ma jирто sharraxaad macquul ah oo laga bixiyay isbeddeladan ku yimid dakhliga. Eeg xagga hoose.

- b) Wuxaan oggaaney daldaloollo ka jira dakhliga lagu diiwaangeliyay dakhliga gudaha ka soo xarooda halkaasi oo bilaha qaarkood aysan lahayn wax canshuuro ah oo loo diiwaangeliyay. Daldalollada mugga leh waxaa laga yaabaa in ay yihiin metalaadda karti la'aanta Wasaaradaha ama baahida loo qabo karti dhisidda hawladeennada Wasaaradaha.

Magaca Wasaaradda	Jan USD	Feb USD	Mar USD	Abriil USD	Maajo USD	Juuun USD	Luulyo USD	Agoosto USD	Sebt USD	Okt USD	Nof USD	Dis USD	Wadarta Guud (USD)
Canshuurta Dakhliga Shakhsiga	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,368	2,356	5,294	10,018
Canshuurta Macaashka	-	-	-	18,000	-	18,201	19,190	18	804	18,000	12,000	-	86,213
Shatiyada Ganacsiga & Xirfadaha	-	-	-	-	7,100	2,900	1,500	1,200	900	2,800	2,800	300	19,500
Canshuurta Waddomarista ee Magaalada	-	-	-	-	12,400	-	-	24,500	-	-	17,000	-	53,900
Diiwaangelin ta Shirkadaha Maxalliga ah	-	-	-	-	-	500	-	-	-	2,000	-	-	2,500
Shatiyada Ruqsadda Shaqada	-	-	-	9,810	-	6,000	-	-	1,000	2,000	-	500	19,310
Ajuurooyinka Xoolaha	680	1,095	2,097	3,467	50	202	2,859	2,029	408	-	-	-	12,887

Adeegga Baasaboorka	-	-	6,254	-	-	-	500	-	-	1,100	300	-	8,154
Canshuuraha kastamka – Sigaarka	1,275	565	1,260	1,200	551	1,872	-	1,400	1,569	-	1,500	306	11,498
Dakhliga kirada ee ka yimid Xafiisyada Hay'adeed	-	90	90	90	90	90	90	1,942	-	432	1,080	1,198	5,192
Ajuurooyink a Dal-ku-galka	-	-	-	-	-	-	-	1,800	-	-	-	-	1,800
Diiwaangelin ta Taarikada Gaadiidka	-	-	-	-	-	-	-	-	7,700	-	-	-	7,700
Ajuurada Warqadda Oggolaansha ha	-	-	-	-	-	-	180	-	-	-	-	-	180
Diiwaangelin ta NGO-yada Caalamiga ah	1,000	-	3,000	5,000	4,000	1,000	3,000	-	1,000	-	-	2,000	20,000
Wadarta Guud													258,852

Shuruudaha

Xeerka PFM ee 2018 ayaa si cad u qeexaya oggolaanshaha, canshuur ururinta, khidmadaha iyo canshuur ka-qaadidda iyo jaangooyada ay tahay in la raaco marka la qiimeynayo oo la qaadayo canshuuraha iyo dakhliga kale iyo sidoo kale doorarka, xuquuqaha iyo waajibaadyada canshuur-bixiyeyaasha iyo maamulka qaadaya.

Sababta

Kor-u-kaca ama hoos-u-dhaca ku yimid dakhliga ee muddadii dib-u-eegista oo aan la sharxi karin.

Saameynta

Kor-u-kaca ama hoos-u-dhaca dakhliga ee muddada ayaa waxaa laga yaabaa in ay tilmaan u tahay dakhliga la ururiyay in aan si sax ah oo dhammeystiran loo xisaabin laguna diiwaangelin bayaamada maaliyadeed ee qabyada ah.

Soo-jeedimo

Maamulka waa in uu hubiyaa in ay xisaabaha dakhliga ku sameeyaan dib-u-eegis lafaguris ah muddo ka dibba mar si ay u eegaan dhammeystirnaanta iyo saxnaanta dakhliga la ururiyey lana diiwaangeliyay. Halka la oggaado in isbeddello waaweyn ay jiraan, maamulka waa in uu sameeyaan hantidhowr iyo baaritaanno lagu oggaanayo sababta ay ku dhacday, hannaankanna waa in loo diiwaangeliyaa ujeeddada tixraac mustaqbalka ah.

Muhimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Kor-u-kaca iyo hoos-u-dhaca dakhliyada billaha ah ayaa la oggaadey kooxda hantidhowrkanna waxay sharraxaad ka bixiyeen inta badan isbeddellada la oggaadey intii lagu guda jiray sannadkii baarista. Wasaaradda Maaliyadda ee Koonfur Galbeed ayaa si kastaba waxay daneynaysaa in ay shariyeysa dib-u-eegisyada lafagurista ah ee muddo ka dibba mar lagu sameeyo ilaha dakhliga muhiimka ah si ay u aqoonsato dhaqdhaqaqyada aan caadiga ahayn una bilowdo baaritaanno marka loo baahdo.

2.3 Farqi u dhaxeeya dakhliga lagu diiwaangeliyay nidaamyada RMS iyo FMIS.

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney in uu jiro farqi u dhaxeeya dakhliga lagu diiwaangeliyay Nidaamka Maareynta Dakhliga (RMS) iyo Nidaamka Macluumaaadka Maareynta Maaliyadda (FMIS) oo dhan US\$ 1,793,257 taas oo muujinaysa in khaladaad iyo ilduuuf ay ka jiraan diiwaangelinta iyo dhammeystirnaanka dakhliga la diiwaangeliyay. Tani ayaa loo aaneynayaan is-dhexgalin iyo isku-xirid la'aanta u dhaxeysa labada hannaan si loo suurageliyo bixinta warbixinno la is-waafajiyay marka loo baahdo sida hoos ku xusan:

Sharraaad	Dakhliga lagu diiwaangeliyay FMIS (US\$)	Dakhliga lagu diiwaangeliyay RMS (US\$)	Wadarta guud ee kala-duwanaanshaha (US\$)
Wadarta guud ee dakhliga gudaha	1,947,523	154,266	1,793,257

Shuruudaha

Si loo gaaro joogteyn bilow ilaa dhammaad ah, midaynta nidaamyada RMS iyo FMIS ayaa loo baahan yahay si loo taageero hannaanka dakhlii ururinta

Sababta

Nidaamyada FMIS iyo RMS oo aan midaysney.

Saameynta

Labada nidaam oo aan midaysney ayaa keenaysa awoodid la'aanta in la xaqiijiyo saxnaanta iyo dhammeystirnaanta dakhliga la ururiyay lana diiwaangeliyay.

Soo-jeedimo

Waxaan ku talinaynaa cusboonaysiinta iyo helidda xogta ee isla-markiiba ah iyo is-waafajinta joogtada ah (bil kasta ama toddobaad kasta) ee nidaamyada RMS iyo FMIS si loogu suurageliyo Wasaaradda Maaliyadda in ay hubiso dhammeystirnaanta iyo saxnaanta dakhliga la ururiyay iyo in isla-markiiba la diiwaangeliyay.

Muhiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

RMS ayaa hadda lagu adeegsadaa Xarumaha Dakhli Ururinta (RCC) iyadoo FMIS ay adeegsato Waaxda Khasnadda. Hadda , dhammaan dakhliyada la ururiyay iyadoo loo marayo nidaamka RMS ayaa ugu dambeyntii lagu muujiyaa nidaamka FMIS haddii raadkooda lagu arki karo bayaanka maaliyadda. Haseyeeshee waxaa jira xaalado dakhliga si toos ah loogu aqoonsan karo bayaanka maaliyadeed waxaanna lagu daabaci karaa FMIS iyadoon la soo marin RMS. Waxaa kaloo jira xaalado dakhliga qaar ay si toos ah u aqoonsato Waaxda Khasnadda iyadoo loo marayo FMIS. Xaaladahan, dakhliyadan kama muuqan doonnaan nidaamka RMS.

Wasaaradda Maaliyadda ee Koonfur Galbeed si kastaba waxay daneynaysaa in ay aqoonsato nusqaamaha u dhaxeeya RMS iyo FMIS si ay u joogteyo is-waafajinta ayna ula socoto.

2.4 Liidashooyinka aqoonsashada Dakhliga Deeqda ah ee ka yimid Deeq-bixiyeyaasha

U-fiirsashada

Xaaladda

Marka dib loo eego deeqaha ka yimid deeq-bixiyeyaasha, waxaan oggaanay kala duwanaansho u dhaxeeya qaddarka lagu diiwaangeliyay FMIS iyo xaqijintaa laga helay deeq-bixiyaasha oo ah sida hoos ku xusan:

Deeq-bixiye	Qaddarka La Diiwaangeliyay (US\$)	Qaddarka La Xaqiijiyay (US\$)	Kala- duwanaanshaha (\$)
Norwegian Refugee Council (NRC)	4,380	4,630	(250)
Dowladda Federaalka ee Soomaaliya (FGS)	5,786,435	5,330,501	455,934
Wadarta guud ee farqiga			455,684

Ma jiro wax sharraxaad ama is-waafajin ah oo laga bixiyay kala-duwanaanshaha u dhaxeeya qaddarada la xaqiijiyay iyo qaddarada la diiwaangeliyay.

Intaa waxaa dheer, in aan oggaaney liidashooyinkan soo socda in ay ka jiraan xisaabaha dakhliga ka yimid deeqaha Wasaaradda Maaliyadda:

- Ma jirin is-waafajin joogto ah oo ay Wasaaradda Maaliyadda ku sameyso maaliyadaha deeq-bixiyeyaasha una dhaxeeya FMIS iyo rasiidyada dhabta ah sida ku cad bayaamada bankiga.
- Nidaamka galaynta oo aan dad ku filnayn iyo la'aanta cid qaabilسانه ماارئي هشیکا.
- Kooxda hantidhowrka ma helin dokumentiyada qandaraaska ee hoose si ay dib-u-eegis ugu sameeyaan:
  - Norwegian Refugee Council (US\$ 4,380)
  - Mashruuc SUIP ee World Bank (US\$ 167,880)
  - MoU / heshiis hoosaadka deeqda ee FGS (US\$ 5,786,435)
  - PREMIS/ ASI(US\$ 47,370)
- Heshiisyada deeqda ee la bixiyay midkoodna ma lahayn miisaaniyadda lagu heshiyyay iyo shuruudaha qandaraaska oo faahfaahsan ee ku saabsan waxyaabaha deeq-bixiyaha lagula heshiyyay in lagu bixin doonna, ama miisaaniyadda lagu bixiyay heshiis looma kala dhigdhigin laymanka miisaaniyadda loo oggol yahay kormeer kasta. Tusaalooyinka ayaa waxay ahaayeen:
  - UNCDF (US\$ 402,992) – Ma lahayn shuruudaha qandaraaska oo faahfaahsan iyo waxyaabaha la oggol yahay in lagu bixiyo miisaaniyadda oo faahfaahsan
  - RCRF II (US\$ 1,087,514) – Ma lahayn waxyaabaha la oggol yahay in lagu bixiyo miisaaniyadda oo faahfaahsan
  - Save the Children (US\$ 3,500) - Ma lahayn shuruudaha qandaraaska oo faahfaahsan iyo waxyaabaha la oggol yahay in lagu bixiyo miisaaniyadda oo faahfaahsan

Shuruudaha

Deeqaha ka yimid deeq-bixiyeyaasha waa in ay u dhigmaan qaddarka ay Wasaaradda Maaliyadda ku diiwaangelisay FMIS.

Sababta

Is-waafajin la'aanta misaaniyadaha oo u dhaxeeya qaddarka laga helay deeq-bixiyeyaasha sida ku cad bayaanka bankiga iyo qaddarka ku cad diiwaannada FMIS. Intaa waxaa dheer, la'aanta maareynta habboon ee qandaraaska iyo maareynta qandaraaska oo aan dad ku filnayn.

Saameynta

Waxaa jirta halista in dakhliga deeqda si khalad ah loo sheego iyo u hoggaansamid la'aanta shuruudaha qandaraaska ee ku cad heshiisyada deeq-bixiyeyaasha.

Soo-jeedimo

Waxaan soo-jeedinaynaa:

- Dhammaan deeqaha deeq-bixiyeyaasha in la isugu keenno gudaha qayb kamid ah xafiiska EAFS oo ah qayb la socota qandaraasyada si ay u eegto dhammaanshaha muddada iyo u hoggaansamidda.
- Sii wanaajinta nidaamka galaynta si loo fududeeyo dib-u-helidda iyo kaydinta heshiisyada qandaraaska iyo dokumentiyada kale ee taageerada.
- Is-waafajin bil kasta oo u dhaxeysa FMIS iyo rasiidyada dhabta ah oo waafaqsan bayaanka bankiga.

Muhiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Qaar ka mid ah dokumentiyada heshiiska deeqda waxaa haya wasaaradaha iyo hay'adaha kala duwan ee ay khuseyso ee ka mas'uulka ah hirgelinta mashaariicda la maalgeliyo, sidaa daraadeed waxaa adag helitaankooda. Wasaaradda Maaliyadda ee Koonfur Galbeed waxay daneynaysaa sii wanaajinta nidaamka galaynta si ay u awooddo in ay si taabogal ah gacanta ugu hayso diiwaanka dhammaan heshiiyada deeqaha ee lala galo deeq-bixiyayaasha.

3 Kharashaadka

3.1 La'aanta dokumentiyo ku habboon oo taageeraya

U-fiirsashada

Tijaabinta lafagurista ah ee kharashaadka:

Qaddarka- \$		
Wadarta guud ee kharashka la soo sheegay	9,447,413	100%
Marka laga jaro mushaaraadka (si gaar ah loo tijaabiyay-qaybta 4.1)	(5,111,083)	54%
Kharashaadka wax-soo-iibsiga iyo kaashka	4,336,330	46%
Wadarta guud ee kharashaadka aan la taageeryin (Lifaqa I ilaa Lifaqa III)	687,784	7%
% ee kharashka aan la taageerin	687,784	15.86%

Xaaladda

Waxaan oggaaney in ay jiraan xaalado kharashaadka aan si buuxda loo taageerin ama qayb ahaan la taageeray sida lagu faahfaahiyay shaxda hoose:

Qaybaha liidashooyinka	Qaddarka: \$
Kharashaadka- qayb ahaan la taageeray- Lifaqa 1	2,628,438
Kharashaadka xallinta khilaafaadka ee aan la taageerin- Lifaqa II	300,000
Kharashaadka kutalagalka ah ee aan la taageerin- Lifaqa III	387,784
Wadarta Guud	3,316,222

- i. Lifaqa I: Kharashaadka wax-soo-iibsiga iyo kaashka: qayb ahaan la taageeray- waxaa jira xaalado aanba jirin dokumentiyo caddeymo ah oo lagu muujinayo alaabooyinka la keenay ama adeegyada la qabtey sida warqadda guddoonka alaabta, GRN, xaashida diiwaanka baabuurta, xaashiyada lagu qoro saacadaha la shaqeeyay iyo shahaaddada shaqo dhammeynta.
- ii. Lifaqa II: Maaliyadaha xallinta khilaafaadka ee ay Wasaaradda Maaliyadda siisay shakhsiyadka ay khuseyso oo dhan \$300,000 laguma taageerin codsiyo ka yimid hay'adaha ama waaxaha adeegsaday, laakiinse waxaa lagu taageeray warqad ka soo baxday gudaha Wasaaradda Maaliyadda oo ka timid Agaasimaha Guud ee wasaaradda. Marka ay jiraan maareynta maaliyadda maamulka/dadweynaha iyo kantaroollada maaliyadaha oo Aad looga taxaddaro, Wasaaradda Maaliyadda iyada iskuma soo qori karto warqad si ay ugu fasaxdo maaliyad kaash ah shakhsiyadka ku lugta leh xallinta khilaafaadka. Lacag-bixinnda kaashka ah ee xallinta khilaafaadka lama socdaan shuruudaha tixraaca miisaaniyadda iyo hawsha sida kharashaadka qodobeysan ee la ansaxiyay iyo ansaxinta saxiixaha waaxda adeegsanaysa.
- iii. Lifaqa III: Kharash ku-talagal ah oo dhan \$387,784 oo ay wasaaradda maaliyadda siisay shakhsiyadka ay khuseyso ayaan taageerin codsi ka yimid waaxda adeegsanaysa, taa beddelkeeda waxaa lagu taageeray warqad gudaha ah oo ka timid Agaasimaha Guud ee Wasaaradda Maaliyadda. Waxaa jirta la'aanta dokumentiyada shuruudaha tixraaca miisaaniyadda iyo hawsha sida kharashaadka qodobeysan ee la ansaxiyay iyo ansaxinta saxiixaha waaxda ama hay'adda adeegsanaysa.

Shuruudaha

Qaybta 30aad, qayb-hoosaadda 7 (30.7) ee Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha ee 2018 wuxuu u

baahan yahay ilaalinta iyo haynta dhammaan dokumentiyada la xiriira wax-is-dhaafsiyada maaliyadda maamulka/dadweynaha in loo hayo sida iyo waqtiga ay dhigayaan xeer-nidaamiyeyaasha xisaabaadka ee hoos imanaya Xeerkana. Qaybta 4.1.2.10 ee xeer-nidaamiyaha miisaaniyad fulinta ee la soosaarey 1da jannaayo 2018 waxay u baahan tahay in dhammaan dokumentiyada la xiriira wax-is-dhaafsiyada iibsiga alaabada iyo adeegyada in loo geeyo sarkaalka xaqijinaya ka hor inta aan lacagaha la bixin.

Sababta

La'aanta xaqijinta kharashka oo dad ku filan ka hor hannaanka lacag-bixinta. Sidoo kale, hay'adaha qaarkood ayaa codsiyadooda soo-jeediyaan iyagoo telefoon soo diraya ama codsigooda u soo dhiibaya fariin-sidayaal goobta imaanaya.

Saameynta

Liidashooyinka ka jira mid ka mid ah marxaladaha meertada kantaroolka kharashaadka ayaa wax u dhimi kara daacadnimada iyo ku kalsoonaanta guud ahaan nidaamka tusaale ahaan, haddii aan la helin lacag-bixinnada loo bixiyay alaabada iyo adeegyada. Kharashaadyada aan lahayn dokumentiyo taageeraya; Baarlamaanka ama deeq-bixiyeyaasha waxay ku tilmaami karaan mid aan u qalmin.

Soo-jeedimo

Si kor loogu qaado u hoggaansamidda xeerka PFM iyo xeer-nidaamiyeyaasha waaxda khasnadda, dokumentiyo taageeraya oo ku habboon waa in laga hayaa dhammaan lacag-bixinnada.

Waxaa intaa dheer, kharashaadka Xallinta Khilaafaadka waa in ay leeyihiiin dokumentiyo taageeraya oo ku filan sida Shuruudaha Tixraaca hawsha, dokumentiyada raadraaca.

Muhiiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

- i. Waa in aan hubinaa in aan u hayno warqadda alaabada la guddoomay ama warqadda sahayda la guddoomay, xaashiyada lagu diiwaangeliyo baabuurta sida caddeymo lagu muujinayo in la helay adeegga ama alaabada loo baahnaa.
- ii. Waa in aan hubinaa dhammaan maaliyadaha xallinta khilaafaadka iyo kuwa ku-talagalka ah in lagu taageero shuruudaha tixraaca miisaaniyadda iyo hawsha oo la socda ansaxinta saxiixaayaasha ka socda waaxaha kala duwan.

3.2 Liidashooyinka ka jira wax-soo-iibsiga

U-fiirsashada

Xaaladda

La'aanta qiime sheegid lagu tartamo / kuwa wax laga soo iibsado oo laga helo hal meel

Waxaan oggaaney in aaney jirin shuruudaha hore ee laga rabo hannaanka wax-soo-iibsiga lagu tartamo iyo ka-qaybgalka kuwa wax laga iibsado/adeeg bixiyeyaasha hoos ku xusan. Si la mid ah, kuwan wax laga soo iibsado waxay ahaayeen kuwo hal meel laga helo

Iibye	Qaybta alaabada iyo adeegyada	Waxyabihii la ogaadey	Inta jeer ee uu Dowladda la shaqeyay	Qiimaha qandaraaska - USD
Indian Ocean General Trading and Construction	Dayactir	Falaqayn la'aanta qiime-sheega wax-soo-iibsiga	Sare	62,669
Nasra Trading and Construction Company	Dayactir	Falaqayn la'aanta tartanka qandaraaska	Sare	137,137
Nafis Construction and water Company	Makiinnad iyo Qalab aan meel kale lagu qeexin	Falaqayn la'aanta qiime-sheega wax-soo-iibsiga	Sare	19,057
Salam General Trading	Dhismaha Waddo	Falaqayn la'aanta qiime-sheega wax-soo-iibsiga	Sare	126,342
Silver General Logistics	Adeegyada shidaalka	Falaqayn la'aanta qiime-sheega wax-soo-iibsiga	Sare	185,200

Shuruudaha

Qaybta 4.8.1 ee buugga habraacyada wax-soo-iibsiga ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ayaa lagu tilmaamay in la siiyo dhammaan tartamayaasha la filayo ee xaqqa u leh wargelin ku filan waqtii ku habboon shuruudaha SWSS iyo fursad loo siman yahay tartanka qandaraaska alaabta, shaqooyinka, iyo adeegyada aan la talinta ahayn ee loo baahan yahay. Qaybta 4.2.3 ayaa sheegaysa tartanka furan waa aasaaska wax-soo-iibsiga dowladda ee hufan. Xaaladaha badankooda sidaas darteed, SWSS waxay u baahan tahay halka ay suurtagal tahay alaabada, shaqooyinka iyo adeegyada aan la-talinta ahayn in la helo iyada oo loo marayo hannaan qiime sheegid lagu tartamo ("Qiime Sheegid Lagu Tartamo") oo u furan qandaraaslayaasha iyo sharikadaha xaqqa u leh.

Qaybta 4.25.4 ayaa sheegaysa ka-helidda hal meel oo keliya waa qandaraas-bixin aan lahayn tartan waxayna noqon kartaa hab habboon iyada oo la eegayo xaalado gaar ah. Sidaa daraadeed, ka-helidda hal meel waa in ay noqotaa xaalado gaar ah intii caadi laga dhigi lahaa.

Sababta

U hoggaansamid la'aanta sharciga ama isticmaalka aan ula-kaca ahayn ee halka shuruud ee ku jirta xeer-nidaamiyaha wax-soo-iibsiga.

Saameyntra

luminta qiimaha lacagta iyo qiimaha lagu tartamo ee alaabada iyo adeegyada.

Soo-jeedimo

1. In la yareeyo isticmaalka sabab u yeelidda ka helidda hal meel iyadoo lagu saleynayo Qaybta 4.25.4 ee xeer-nidaamiyaha wax-soo-iibsiga.
2. Sabab u yeelidda ka helidda hal meel waa in ay ahaataa mid yar oo keliya loo adeegsado iibsiga xaaladaha degdeggaa ah ee halka mar la sameeyo.

Muhimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan yareyn doonaa ka-helidda halka meel haddii ay ku habboon tahayna waxaan bixin doonaa warqadda sabab u yeelidda.

3.3 Dokumentiyada kharashaadka oo aanan lagu shaabbadayn “LA BIXIYAY.”

U-fiirsashada

Xaaladda

Ka-gaabinta in dokumentiyada taageerada laga dhigo kuwo baadil ah iyadoo lagu shaabbadaynayo 'LA BIXIYAY' si looga hortaggo dib ugu gudbinta dokumentiyadan deeq-bixiye kale ama Wasaaradda Maaliyadda.

Shuruudaha

Si waafaqsan hab-dhaqannada ugu wanaagsan ee maareynta kharashaadka, si loo xoojiyo kantaroolka hannaanada maaliyadeed iyo si looga hortago in laba jeer lacagahooda la siiyo kuwa wax laga soo iibsado iyo adeeg bixiyeyaasha, dokumentiyada taageeraya lacag-bixinta iyo maaliyadaha waa in laga dhigaa kuwo baadil ah si looga hortago in dib loo adeegsado ama dib loo gudbiyo.

Sababta

Iyadoo la raacayo munaaqashooyinkii aan la yeelannay kooxda Wasaaradda Maaliyadda, dokumentiyada la diyaariyay laguma shaabbadayn la bixiyay iyadoo sabab u ah ilduuufka kooxda maaliyadda.

Saameynta

Halista dib-u-gudbinta/dib-u-adeegsiga qaansheegyada iyo biilasha iyadoo lagu adeegsanayao laymanka deeq-bixiyaha ama miisaaniyadda ee kala duwan. Ka-gaabinta in lagu muujiyo dokumentiyada in "LA BIXIYAY" ayaa kordhinaysa suuragalnimada lacag-bixinno badan oo ku saleysan isla dokumentiyada.

Soo-jeedimo

1. Dokumentiyada lacagtooda la bixiyay ka dhig kuwo baadil ah iyadoo lagu nasakhayo sumadda LA BIXIYAY, oo ay ku jiraan sumadda miisaaniyadda, tixraacyada mashruuca iyo deeq-bixiyaha
2. Isticmaalka isha gaarka ah ee maaliyadaha khasnadda, dhammaan qaan-sheegyada, rasiidyada, xaashiyada imaatinka, warqadaha codsiga, tikidyada iyo warqadaha diyaaradaha lagu raaco waa in ay leeyihiin shaabadda dowladda-MoF PAID (LA BIXIYAY).

Muhimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waa in aan ku shaabbadeyno waxaa BIXIYAY Wasaaradda Maaliyadda dhammaan dokumentiyada taageerada waaxda maaliyaddana waa in ay door kormeer ah ka qaadataa si loo hubiyo in sidaa la xaqijiyay.

4 Liiska Mushaaraadka

4.1 Liidashooyinka ka jira hannaanka maareynta shaqaalaha

U-fiirsashada

Xaaladda

Laga soo bilaabo dib-u-eegistii lagu sameeyay galalka hawl Wadeennada ee laga helay Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah iyo kharashaadka liiska mushaaraadka ee laga helay nidaamka IFMIS, waxaan oggaaney in liidashooyinkan soo socda ay ka jiraan hannaanka shaqaalaha iyo liiska mushaaraadka:

- i. Waxaan oggaaney kala-badnaansho badan oo u dhaxeeya tirada shaqaalaha lagu saxiixay xaashiyada liiska mushaaraadka ee dhab ahaanta loo saxiixo iyo liiska mushaaraadka ee laga soo saarey nidaamka FMIS tusaalooyinka waa kuwan soo socda.

Bisha	Wadarta Guud ee Shaqaalaha FMIS kasta	Lagu ansaxiyay liiska mushaarka dhabta ah	Kala-duwanaanshaha
Jannnaayo 2019	266	45	221
Maajo 2019	318	38	280
Oktoobar 2019:	608	51	557
Nofembar 2019	629	101	528

- ii. Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah (CSC) ama Waaxaha Shaqaalaha ee Wasaaradda ay khuseyso midkoodna ma hayaan mana la socdaan diiwaanka maalmaha fasaxa ee shaqaalaha.
- iii. Waxaan kaloo oggaaney in aysan jirin dokumentiyada la xiriira Maareynta Waxqabadka iyo Qiimeynnta Waxqabadka ee waafaqsan galalka hawl Wadeennada shaqaalaha.
- iv. Marka la eego dib-u-eegistii lagu sameeyay galalka hawl Wadeennada: ma jirin wax caddeymo ah oo muujinaya in baaritaanno lagu sameeyay asalka ama raadraaca shaqaalaha qaarkood ka hor inta aan laga shaqaaleyn Wasaaradaha kala diwan.
- v. Galalka hawl Wadeennada iyo macluumaadka shakhsiyeed ee shaqaalaha looma joogteyn hawl Wadeennada iyo saraakiisha dowladda ee soo socda:
  - Wasiirada iyo Siyaasiyiinta
  - Ciidamada Ammaanka
  - Shaqaalaha Ujuurrada ku shaqeeyaa
- vi. SWSS si bille ah uma diyaariso lifaaqyada jeegga lacag-bixinta ka hara/xogaha lacagta mushaharka shaqaalaha gaar ah oo sida caddeynta lacag-bixinta ahaan u saxiixo shaqaalaha.
- vii. Liidashooyinka ka jiray lacagaha la siiyay Ciidamada Amaanka ayaa waxay ahaayeen sida soo socota:
  - Liiska lacag-bixinta ee hawl Wadeennada amniga ee laga soo diray Wasaaradda Amniga Gudaha waxaa ku yaallay sawir suul gacneed (saxiixyo) isku mid ah. Intaa waxaa dheer, in magacyada qaarkood aysanba lahayn wax saxiix ah, taas oo keenaysa in walaac laga muujiyo haddii qaatayaasha la sheegay ay heleen lacag-bixinnada la filayay. Tusaalaha Liiska Lacag-bixinta wuxuu ku yaallaa Lifaaqa IV. Faahfaahinta saxiixyada maqan ayaa lagu muujiyay Lifaaqa V
  - Liiska lacag-bixinta hawl Wadeennada amniga ee laga soo diray Wasaaradda Amniga Gudaha ma lahayn

- qaddarada lacagta hawladeen kasta la siiyay. Sidaa daraadeed, ma caddo in la xaqiijiyay lacag-bixinnada shakhs iyo in kale.
- Lacagaha la siiyo Ciidamaha Ammaanka ayaa kaash ahaan loogu diraa Waaxda Shaqada iyo Shaqaalaha ee Wasaaradda Maaliyadda si ay iyadu u bixiso. Si kastaba ha ahaatee, waxaan oggaaney in ay jiraan habab kale oo lacagta lagu bixin karo oo ka halis yar sida EVC Hormuud ama Dahabshiil (lacagaha telefoonnada gacanta). Kaashka caadi ahaanba halistiisa ayaa badan wuxunna u nugul yahay khiyaanno.
- viii. Tusaalooyinka kharashaadka aan la taageerin ee hoos tagaya liiska mushaaraadka shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya. Taageerada maqani waxay ahayd sida soo socota:
- Caddeymaha shaqaaleyn ta lagu tartamo ee shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya
  - Qandaraasyada lala galay shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya
  - Qaansheegga taageeraya lacag-bixinnada
  - Xaashiyada lagu qoro saacadaha la shaqeeyay ama xaashiyada imaanshaha
  - Dokumentiyada laguma shaabbadayn “LA BIXIYAY”
- Faahfaahinta ka eeg Lifaqa VI.
- ix. Canshurro lagama jarin dhammaan mushaaraadka shaqaalaha ilaa iyo bishii Luulyo ee 2019.

Shuruudaha

- a) Diyaarinta liiska mushaaraadka- qaybta 5.1.3.2 ee Tilmaanta D- xeer-nidaamiyeysaasha Miisaaniyad Fulinta, lacagta musharka iyo liiska musharka waa in lagu taageero dokumentyo faahfaahsan
- b) Xeer-nidaamiyeysaasha Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah, sharciga lambarkiisu yahay 11 ayaa shaqaalaha ugu baahan in ay sameeyaan dib-u-eegista waxqabadka iyo qiimeyn ta sannadlaha ah. Wuxuu kaloo u baahan yahay in dhammaan shaqaalaha rayidka ah ay qaataan 2 maalmood oo fasax ah bil kasta oo ay dhammeystaan adeegga shaqada
- c) Xeer-nidaamiyeysaasha Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah oo adeegsanaya sharciga lambarkiisu yahay 11, ayaa u baahan in baaritaannada raadraaca lagu sameeyo dhammaan shaqaalaha cusub ee dowladda ku soo biirraya.
- d) Habka xilgudashada ugu wanaagsan ayaa u baahan in mushaaraadka iyo ujuurooyinka lagu bixiyo si halis yar - in laga fogaado lacag-bixinnada caddaanka ah halka ay ka jiraan habab kale oo ka halis yar

Sababta

Lama bixin wax sabab ah oo loo yeelay arrintan.

Saameynnta

Liidashooyinka ka jira hannaanka shaqaalaha ayaa horseedi kara in khalad uu ku yimaado liiska mushaaraadka Dowladda. Liidashooyinka ayaa sidoo kale horseedi kara in laba jeer lacag la bixiyo ama in lacago la siiyo “shaqaale been-abuur ah” – shaqaale aan jirin/u shaqeyn dowladda.

Soo-jeedimo

Waxaan Dowladda kula talineynaa:

- In qaab otomaatik ah oo iskiisa u shaqeeya ka dhigto kuna saleysa kharashaadka liiska mushaaraadka aqoonsiga biyometrik ee qaatayaasha
- In Wasaaradda Maaliyadda ay bil kasta hesho xaaladda iyo tirada hawladeennada ka hor inta aysan fasaxin qaddarka lacagta xaddidan ee loo baahan yahay in mar qura la bixiyo.
- In nidaamka la socoshada fasaxa la sameeyo iyadoo la adeegsanayo nidaamka HRMIS ee uu dhowaan hantay

Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah.

- In baaritaannada raadraaca ama asalka la sameeyo ka hor inta aan la bixin warqadda shaqo soo-jeedinta.
- In qiimeynta iyo maareynta waxqabadka lagu daro nidaamka HRMIS ee dhowaan la helay.
- In si joogto ah canshuuraha looga jaro dhammaan shaqaalaha bilaha sannadka oo dhan.

Muhiiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaa la oggaaday liidashooyin ka jira liiska mushaaraadka iyo hannaanada maareynta hawladeennada. Koonfur Galbeed waxay ka bixinaysaa faallooyinkan soo socda:

- Xaashiyada la saxiixo ee loogu talagalay shaqaalaha: Wasaaradda maaliyadda waxay hadda adeegsataa habka is-qoridda imaatinka oo bayometrik ah oo loogu talagalay dhammaan shaqaalaha rayidka ah. Marka hannaanka laga dhigo mid otomaatik ah, ayaa waxaan filaynaa dhammaan xogta imaanshaha shaqaalaha in si fudud loo heli doonna si baaris loogu sameeyo
- Maalmaha fasaxa ee shaqaalaha – Guddiga shaqaalaha rayidka ah iyo wasaaradaha kala duwan ayaa waxay daneynayaan xaqijinta in dib-u-habeyn lagu sameeyo maareynta hawladeennada waxayna ku dedaali doonnaan in si lagu qanci karo ay u hayaan dokumentiyada la xiriira raadraaca maalmaha fasaxa ee shaqaalaha
- Qiimeynta waxqabadka shaqaalaha – kani hadda si rasmi ah looma sameyn. Wasaaradda Maaliyadda iyo MDAs(Wasaaradaha, Waaxaha iyo Hay'adaha) ay khuseyso waxay hubin doonnaan sii wanaajinta diiwaangelinta qiimeynta shaqaalaha iyo haynta diiwaanno lagu taageerayo.
- Baaritaanno tixraac ah – baaritaannada raadraaca ama asalka ee shaqaalaha cusub ayaa la sameeyaa in kastoo kani loo sameeyo hab aan rasmi ahayn oo dokumentiyo la'aan ah. Dowladda waa in ay hubisaa in baaritaannada raadraac kasta ee habboon ee la sameeyo in si dad ku filan loola diiwaangeliyo natijjooyinka
- Galalka hawladeennada – mas'uuliyyinta sarsare ee dowladda hadda lagama doonaya in ay bixiyaan macluumaadkooda shahsiyeed si loogu kaydiyo galalka hawladeennada. Shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya sidoo kale kuma jiraan kayd-xogeedka galalka hawladeennada sababta oo ah waa shaqaale muddo gaaban shaqeeya. Si kastaba ha ahaatee Dowladda waxaa ka go'an sii wanaajinta hannaanka diiwaan haynta hawladeennada waxayna sahamin doontaa ikhiyaarro si xoogaa macluumaad ah loogu daro galalka hawladeennada wasaaradaha, shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya, ciidamada ammaanka iyo siyaasiinta
- Lifaaqa jeegga ee qofka u hara – kuwan hadda ayaa la diyaarinaya balse shaqaalaha ma saxiixin. Wasaaradda Maaliyadda ayaa hubin doonta in mustaqbalka la sameeyo.
- Lacagaha la siiyo ciidamada ammaanka – lacagaha la siiyo ciidamada ammaanka ayaa hadda elektaroonig ahaan loo bixiyaa iyadoo loo marsiinayo nidaamka lacag-bixinta telefoonka ee EVC
- Lacag-bixinta shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya – waxaa jira dokumentiyo taageera oo loogu talagalay shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya balse kuwan ayaa caadi ahaan waxaa lagu hayaa wasaaradaha ay khuseeyaan. Waqt hore ayaa la heli doonnaa baaritaannada mustaqbalka
- Canshuuraha mushaaraadka – canshuurahani waxaa hadda laga jari karaa hawladeennada oo dhan

5 Hantida ma guurtada ah

5.1 Liidashooyinka Ka Jira Hantida Ma Guurtada ah

U-fiirsashada

Xaaladda

- Waxaan oggaaney in Dowladdu aaney lahayn siyaasadda maareynta hantida ma guurtada ah. Tani waxay ka dhigaysa hannaanka maareynta hantida ma guurtada ah mid aan iswaafaqsanayn, oo aan caddeyn loona sameeyo ujeeddo gaar ah oo leh liidashooyin dhowr ah oo hoos ku xusan.
- Hantida ma guurtada ah ee Wasaaradaha, Waaxaha iyo Hay'adaha kala duwan lama calaamadin; sidaa daraadeed suuragal ma ahan in la xaqiijiyo dhammeystirnaanta, jiritaanka iyo tirooyinka hantida ku diiwaangashan diiwaanka hantida ma guurtada ah.
- Ma jiraan wax caddeymo ah oo muujinaya xaqijinta muddo ka dibba ay hantida ma guurtada ah mar ku sameeyaan wasaaradaha, waaxaha ama hay'adaha kala duwan, si loo xaqiijiyo xaaladaha, qiiimaha iyo jiritaanka hantida si cusboonaysiinta loogu sameeyo hantida ma guurtada ah waqtii ku habboon oo taabogal ah.
- Diiwaanka hantida ma guurtada ah ee baarista loo bixiyay wuxuu ahaa mid ay wax ka dhimman yihiin, oo ay kaliya ku qoran yihiin hantida wasaaradaha iyo hay'adaha soo socda:
  - Wasaaradda Maaliyadda
  - Guddiga Shaqaalahaa Rayidka ah
  - Xafiiska Hantidhowrka Guud

Nala ma siin diiwaanka hantida ma guurtada ah ee Wasaaradaha, Waaxaha iyo Hay'adaha kale (ku taxan Lifaaqa VII)

- Waxaan oggaaney in aaney jirin is-waafajin muddo ka dibba mar la sameeyo oo u dhaxeysa Nidaamka Maareynta Hantida iyo FMIS. Waxaan oggaaney kala-badnaansho u dhaxeeya FMIS (ku-darid sannadle ah) iyo nidaamka hantida ma guurtada ah in uu yahay sidan soo socota.

Xisaabta #	Sharraxaad	Diiwaanka USD	Diiwaan-hoosaadka Hantida Ma Guurtada ah USD	Kala-duwanaanshaha USD
311121	Dhismayaasha Aan Degaanka Ahayn	250,934.00	2,165,025.00	(1,914,091.00)
311131	Dhismaha Waddo	697,131.00	303,352.00	393,779.00
311221	Macluumaadka, kombiyuutarrada iyo isgaarsiinta (ICT)	37,500.00	126,780.02	(89,280.02)
311222	Makiinnadaha iyo Qalab aan meel kale lagu qeexin	86,356.46	9,440.00	76,916.46
311223	Alaaboooyinka iyo waxyaabaha lagu rakibo	186,081.00	10,050.03	176,030.97
Wadarta Guud				(1,356,645)

- Diiwaanka Hantida Ma Guurtada ah kuma jiraan qaar ka mid ah hantida ay Dowladdu iska leedahay sida dhulka, dhismayaasha iyo gaadiidka; t.a Dowladda Hoose, Dhismayaasha Garoonka Diyaaradaha, Waddooyinka, Kaabayaasha Dhaqaalaha.

Shuruudaha

Hantida ma guurtada ah waa hanti dowladeed oo muhiim ah. Hantida ma guurtada ah waa in la kantaroolo iyadoo lagu sameynayo raadraac iyo dayactir hantida la taaban karo iyo qalabka hay'adda. Noocyada hantida waxaa ka mid ah gaadiid, kombiyuutarro, alaaboo iyo makiinnado.

Sababta

Marka aan baaritaan sameynay, waxaan oggaaney in inta badan liidashooyinka loo aaneynayo in aaney jirin siyaasadda maareynta hantida ma guurtada ah, si ay gacan uga geysato maareynta iyo maamulka hantida.

Saameynta

La'aanta diiwaanka hantida ma guurtada ah oo ballaaran ayaa horseedi karta in ay adkaato xisaabinta hantida iyo sidoo kale in ay hantida u nuglaato xatooyo ama in meel khaldan la dhigo oo ay lunto.

Soo-jeedimo

Diiwaanka hantida waa in la cusboonaysiyyaa si loogu daro dhammaan hantida dowladda labadaba hantida ma guurtada ah iyo tan aan ma guurtada ahayn.

SWSS waa in ay xaqijiso in la camaaladiyo dhammaan hantida iyadoo loo yeelayo summad lagu aqoonsanayo oo gaar ah.

Jadwalka dayactirka hantida waa in la joogteeyaa lana raacaawanna in dhammaan qaybah hantida waxtarka leh ee cilladaysan waa in si joogta ah loo dayactiraa oo si wanaagsan loo isticmaalaa.

Waa in ay jirtaa hawl xaqijin dhab ah oo si joogto ah loogu sameeyo hantida, iyadoo natijada ka soo baxdana ay tahay in lagu cusboonaysiyyo Nidaamka Maareynta Hantida.

Muhiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaa hadda jira xeer-nidaamiyeyaasha hantida ma guurtada ah oo lagu maamulo maareynta hantida ma guurtada ah ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya. Wuxaan hubin doonaa dhammaan hantida ma guurtada ah ee dhammaan wasaaradaha, waaxaha iyo hay'adaha in la calaamadiyo iyo in hantida muddo ka dibba mar lagu sameeyo hantida.

Wuxaan kaloo ku dedaali doonaa hubinta in dhammaan hantida ma guurtada ah ee wasaaradaha, waaxaha iyo hay'adaha oo dhan in lagu daro diiwaanka hantida.

Wasaaradha ayaa sidoo kale ku dedaali doonta hubinta in gelinta sannadlahaa ah ee nidaamka FMIS in si ku filan loo waafajivo nidaamka Maareynta Hantida Ma Guurtada ah.

6 Bankiga iyo Kaashka

6.1 Liidashooyinka ka jira diyaarinta iswaafajinta bankiga

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney in is-waafajinta bankiga ee bilaha qaarkood aysan saxiixin diyaariyaha ama dib-u-eegaha ama labloodaba. Kuwani waa sidan soo socda:

Magaca Xisaabta Bankiga	Bisha
Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda – TSA	Oktoobar 2019:
Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda – TSA	Janmnayo 2019
Taageerada Xassilinta S2S	Nofembar 2019
Xisaabta Bankiga Wasaaradda Xannaanada Xoolaha	Nofembar 2019

Is-waafajinnada oo dhan, waxaan oggaaney in taariikhda diyaarinta iyo dib-u-eegista aan lagu muujin bayaannada is-waafajinta bankiga.

Shuruudaha

Keerka PFM, ayaa wuxuu dhigayaa in Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda iyo xisaabaha kale ee bankiga ee Dowladda in la is-waafajijo sida wanaagsanna waa in is-waafajintaa la sameeyaa maalin kasta ama ugu yaraan toddobaadkiiba/bishiibba mar 2 maalmood gudahooda marka uu dhammaado toddobaadka/bisha ayna is-waafajintaasi sameeyso Waaxda Khasnadda, Wasaaradda Maaliyadda iyadoo la adeegsanayo nidaamka maareyn ta maaliyadda maamulka (FMIS). Is-waafajin kasta waa in uu eegaa uuna ansaxiyaa mid ka mid ah saxiixayaasha loo idmay ama sarkaal sare oo loo igmadey arrintaas. Is-waafajinta bankiga iyo dokumentiyada taageeraya waa in la hayaa si loogu adeegsado kantarool dhinaca maareyn ta ah iyo ahdaaf la xiriira hantidhowrka, waana in la fayl-gareeyaa iyaga oo fayl kombuyutar ah iyo iyaga oo daabacanba.

Sababta

In goor dambe la hirgeliyay soo-jeedimadii baaristii tan ka horreysay.

Saameynta

Khaladaadka ku jira iyo waxyabaha ka maqan diiwaanka guud ee buug-xisaabeedka lacagta kaashka ah iyo bayaamada bankiga ayaa laga yaabaa in aanan la oggaan muddo dheer taas oo keenaysa khaladka isku-dheellitirka kaashka iyo sidoo kale khaladka xisaabaha qabashada iyo bixinta lacagaha.

Soo-jeedimo

Is-waafajinnada bankiga waa in ay dhacaan waqtigii loo baahnaa iyadoo la joogteynayo diyaarinta, dib-u-eegista iyo ansaxinta maamulka.

Muhiiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Dhammaan is-waafajinnada bankiga ayaa hadda loo sameeyaa si bille ah.

Waxaan hubin doonaa in diyaariyaha iyo dib-u-eegaha ay si joogto ah u saxiixaan sida ku cad soo-jeedimada kor ku xusan.

6.2 Xisaabo banki oo aan dhaqdhaqaaq lahayn

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney in uu jiro xisaab banki oo aan dhaqdhaqaaq lahayn oo ka furan Dahabshil (Taageerada Xassalinta) oo aan wax lacag ah ku harsaneyn taas oo aan shaqeeyn muddo dheer kana socon wax hawlgal ah.

Shuruudaha

Qayba 29aad ee Xeerka PFM ee 2018 ayaa waxay dhigaysaa habraacyada furitaanka, xiritaanka, hawlgalka iyo qabanqaaboyinka saxiixyada xisaabaha bankiga ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya.

Sababta

Xirid la'aanta xisaabta bankiga ee aan shaqeynayn ee Wasaaradaha kala duwan ee SWSS ee ay khuseyso.

Saameynya

Dhaqdhaqaqyada Macaamulaad la'aanta ayaa ka dhigaysa xisaabta aan shaqeyn mid u nugul khiyaanno iyo wax-isdabamarin.

Soo-jeedimo

Xisaabta bankiga ee aan dhaqdhaqaaqa lahayn waa in dib loo eego oo Wasaaradda Maaliyaddana ay ansaxiso in la xiro.

Muhiiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Xisaabta ay su'aasha ka taagan tahay waxaan keliya la adeegsan in ka yar hal sano. Haddaba waxaa suuragal ah in xisaabta bankiga la adeegsado marka barnaamijka uu dib u bilowdo mustaqbalka.

7 Miisaaniyad Dejinta iyo Warbixinnada Maaliyadeed

7.1 Liidashooyin ka jira dejinta miisaaniyadda iyo hannaanka ka-warbixinta maaliyadda

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney kala duwanaansho weyn oo dhan US\$ 3,314,112 (26%) in uu u dhaxeeyo dakhliga miinaasiyadda ee muddada iyo waxqabadka maaliyadeed ee rumooway. Kala duwanaansho weyn oo la mid ah ayaa lagu arkay kharashaadyada, oo ah sida soo socota:

Faahfaahinta Miisaaniyadda (US\$)	Qaddarka Miisaaniyadda (US\$)	Qaddarta Rumooway	Kala- duwanaanshaha (US\$)	Kala- duwanaanshaha %
Dakhliga	12,761,705	9,447,593	(3,314,112)	-26%
Kharashaadka	12,761,705	9,284,666	(3,477,040)	-27%

Shuruudaha

Qaybta 8aad ee Xeerka PFM ee 2018 ayaa wuxuu dhigayaa, Qaabka-maaliyadeed ee Miisaaniyadda Mideysan waa in uu ku saleysnaadaa qiyaasaha sanad-maaliyadeedka iyo labada sano ee xiga, kuwaas oo ku xisaabtamaya siyaasadaha dhaqaale iyo horumar ee la jaanqaadi kara ujeeddooyinka dhaqaale iyo maaliyadeed ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya ku dhawaaqdey in ay ugu talo-gashey muddada dhexe.

Sababta

U hoggaansamid la'aanta Qaybta 8aad ee Xeerka PFM ee 2018.

Saameynta

Halista u hoggaansamid la'aanta xeer-nidaamiyeyaasha PFM

Soo-jeedimo

Miisaaniyad sannadeedda waa in lagu sameeyo dib-u-eegis iyo in wax kasta ee ka badan ama ka hooseeya saadaasha waxqabadka maaliyadeed in wax looga beddelo dib-u-eegista dheeraadka ah ee la sameeyo bisha Luulyo.

Muhiiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Wasaaradda Maaliyadda ee Koonfur Galbeed waxay dooneysaa xaqijinta in hannaanka miisaaniyad-dejinta la xoojiyo si uu ugu hoggaansamo sharciyada iyo xeer-nidaamiyeyaasha khuseeya. Wawaannu xaqiisaa doonaa Qaabka-maaliyadeed ee Miisaaniyadda Mideysan in uu ku saleysnaado qiyaasaha sanad-maaliyadeedka iyo labada sano ee xiga, kuwaas oo ku xisaabtamaya siyaasadaha dhaqaale iyo horumar ee la jaanqaadi kara ujeeddooyinka dhaqaale iyo maaliyadeed ee Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya ku dhawaaqdey in ay ugu talo-gashey muddada dhexe.

8 IT-ga Guud iyo Kantaroollada Barnaamijka

8.1 Kantaroollada Barnaamijka

8.1.1 Kala-duwanaansho u dhaxeeya qaddarka miisaaniyadda la ansaxiyay ee BPM iyo FMIS

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaannu dib-u-eegnay qaddarada kharashaadka miisaaniyadda ee muddada la ansaxiyay, qaddarka lagu daabacay Cutubka Diyaarinta Miisaaniyadda (BPM) iyo FMIS waxaanna oggaaney in uu jiro kala-duwanaansho dhan 88,0000 USD sida hoos ku xusan.

Nooca	Misaaniyadda La Ansaxiyay (US\$)	BPM (US\$)	FMIS (US\$)	Kala-duwanaanshaha (US\$)
Kharashaadka	8,678,438	8,678,438	8,766,438	88,000

Shuruudaha

Qaddarada miisaaniyadda la ansixiyay ee lagu diiwaangeliyay BPM laguna kharash-gareeyay FMIS waa in marka hore ay u dhigmaan qaddarada uu ansaxiyay baarlamaanka marka labaadna, waa in labada nidaam ay iswaafaqsan yihiin.

Sababta

Nidaamka looma qaabeeyn ama habeyn in uu si otomaatik ah u cusboonaysiiyo qiimayaasha miisaaniyadda ee u dhaxeeya nidaamyada BPM iyo IFMIS. Sidaa daraadeed isbeddelo kasta oo lagu sameeyo miisaaniyadda oo ka dhan ah dakhliga rumooway iyo kharashaadka laguma cusboonaysiin IFMIS.

Saameyntra

Waxaa jirta halis ah in Qiimayaasha miisaaniyadda kharashaadka iyo dakhliga ee la daabacay in si khalad ah loo sheego oo sabab u ah kala-duwanaanshaha u dhaxeeya qiimayaasha miisaaniyadda la ansaxiyay ee ku jira nidaamyada BPM iyo IFMIS.

Sidoo kale, kantaroollada kharashaadka miisaaniyadda ayaa noqon doonno kuwa waxtar yar leh haddii miisaaniyadda aan si buuxda loo cusboonaysiin sida, saraakiisha ayaa miisaaniyadda ku kharash-gareyn kara meel aan loo ansixin in lagu bixiyo.

Soo-jeedimo

Hirgelinta isku-xirnaansho otomaatig ah si loo hubiyo isbeddellada lagu sameeyay miisaaniyadda in si sax ah oo dhammeystiran loogu muujiyo nidaamka FMIS. Isbeddelo kasta oo rasmi ah oo lagu sameeyo miisaaniyadda waa in sidoo kale la cusboonaysiiyo iyadoo oggolaanshaha la diiwaangelinayo si wax looga qabto kala-duwanaanshaha la oggaaday.

Muhiiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Soo-jeedinta ayaa la oggaadey. Waaxda Tiknoolajiyadda Macluumaadka (IT) ayaa waxay la shaqeyn doontaa Waaxda Maaliyadda si loo hubiyo in isbeddello kasta ee lagu sameeyo miisaaniyadda in si sax ah oo dhammeystiran loogu muujiyo nidaamka FMIS

8.2 Kantaroollada Guud ee Kombiyutarka

8.2.1 Kantaroollada Gelidda

8.2.1.1 Kantaroollada Kala-saaridda Waajibaadka (SOD) ee FMIS oo liita

U-fiirsashada

Xaaladda

Kantaroollada kala-saaridda waajibaadka (SoD) ee ku saabsan hannaanka macaamulaadka FMIS si dad ku filan looma qeexin. Waqtiga dib-u-eegista, waxaan oggaaney khilaafadka ka jira Kala-saaridda Waajibaadka ee loogu talagalay adeegsadaayaashan soo socda:

- i. Adeegsadaayaasha waaxda khasnadda qaar, ee ka mas'uul ah bilaabidda lacag-bixinnada la siinayo kuwa wax laga soo iibsado ayaa sidoo kale loo qoondeeyay xuquuqaha maamulka iibiyaha (VENDORADMIN) iyadoo la abuurayo khilaafadka kala-saaridda waajibaadyada oo u oggolaanaya adeegsadaayaasha in wax laga beddelo faahfaahinta iibiyaha iyo sidoo kale lacag-bixinnada hannaanka.
- ii. Adeegsadaha xisaabta, ADMIN ee FMIS iyo BPM ee geli kara qaybaha gadaale ee nidaamka, ayaa sidoo kale lahaa mudnaanaha socodiinta hawlaha macaamulaadka ee adeegsadaha u oggolaanaya in uu ka baraandego macaamulaadka cutubyada Miisaaniyadda, Alaabada, Liiska Mushaaraadka, Wax-soo-iibsiga iyo Hantida .
- iii. Adeegsade ku jira RMS ayaa lahaa xuquuqahan soo socda, taas oo abuuraysa khilaaf ah in uu awoodo in uu diiwaangeliyo canshur-bixiye iyo in uu wax-ka-beddelo faahfaahinta canshurtooda

Shuruudaha

Shaxda kala-saaridda waajibaadka ayaa la hirgeliyay lana dhaqangeliyay si looga hortaggo macaamulaadka aan la oggolayn/ baadilka ah in la daabaco ama waxqabadyo baadil ah in laga hirgeliyo nidaamyada maaliyadeed.

Sababta

Kantaroollada kala-saaridda waajibaadka ee la hirgeliyay lana diiwaangeliyay oo aan dad ku filnayn.

Saameyntra

Waxaa jira halista in ay dhacdo macaamilo khiyaanno ah oo aan la oggaan.

Soo-jeedimo

In dib-loo-eego dhammaan doorarka adeegsadaha IFMIS iyo in la hirgeliyo kantaroollada adag ee Kala-soocidda Waajibaadyada oo la diiwaangeliyo si loo hubiyo ka hortagga dhammaan meelaha ka dhallan kara khilaafadka keeni kara macaamulaadka aan saxa ahayn, khiyaannada ah ama aan la oggolayn..

Muhiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Liidashada waa la oggaaday waxaanna si dhow ula shaqeeyn dooncaa Waaxda Maaliyadda iyo Waaxda Khasnadda si loo hubiyo in wax kasta oo la geliyo lana meelmariyo in ay yihiin kuwo sax ah oo ay oggolaadeen madaxda waaxaha ay khuseyso.

8.2.1.2 Liidashooyinka hawsha gelidda nidaamka FMIS

U-fiirsashada

Xaaladda

1. Waxaan oggaaney in foomka gelidda adeegsadaha ee soo socda in uu meesha ka maqnaa sida qayb ka mid ah sambalkeenna si aan u xaqijinno in dhammaan adeegsadayaasha cusub la ansaxiyo ka hor inta aan loo qoondeyn xuquuqaha gelidda

2. Waaxaan kaloo oggaaney adeegsade Saynab Maxamed Cabdinuur, oo ah sarkaalad ICT, in aysan geli karin nidaamka, taas oo ku adkaynaysa in ay oggaato sida loo taageero adeegsadayaasha marka loo baahdo.

Shuruudaha

- Dhammaan adeegsadayaasha lagu abuuray nidaamka ayaa oggolaansho ugu baahan kormeeraha/maareeyaha tooska ah iyo Xoghayaha Joogtada ah.
- Si taageero taabogal ah loo siiyo adeegsadayaasha ugu dambeeya, hawladeennada ICT ayaa loo baahan yahay in ay si fiican u garanayaan nidaamyada.

Sababta

- Hannaanka oo aan ku filnayn in adeegsadayaal lagu abuuro nidaamyada maaliyadda ee kala duwan.

Saameynta

- Gelidda aan la oggolayn ee nidaamyada muhiimka ah
- Sii socoshada ama joogteyn taageerada oo aan dad ku filnayn marka hawladeennada taageerada ugu weyn la waayo.

Soo-jeedimo

- Dhammaan gelidda adeegsadayaasha waa in si dad ku filan loo diiwaangeliya lagana ansaxiyaa heerka maamulka ku habboon.
- Waa in la tixgeliyo xuquuqaha gelidda la aqbali karo ee hawladeennada waaxda ICT ee loogu talagalay ujeeddooyinka sii socoshada taageerada la siiyo adeegsadayaasha nidaamka/system-ka.

Muhiiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Soo-jeedimada waa la oggaadey waxaanna loo hirgelin doonaa si hawlarnimo leh oo horey loogu soconayo. Wuxaan Saynab u suuragelin doonaa in ay gasho nidaamka/system-ka iyo in aan u bilowno tababar ku saabsan waajibaadka maamulka ee dhammaan nidaamyada ku habboon

8.2.1.3 Nusqaamo ka jira dib-u-eegista gelidda adeegsadaha

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney in adeegsadaayaasha qaar ee lagu abuuray nidaamyada/systems in aanan loo aaneyn karin shaqaalahu ku jira diiwaannada waaxda shaqada iyo shaqaalahu ee rasmiga ah, sidaa daraadeed way adkayd in la go'aamiyo haddii xuquuqahooda gelidda ay yihiin kuwo u dhigma mas'uuliyadaha shaqo ee loo igmaday

Shuruudaha

Habka xilgudashada ugu wanaagsan ayaa dhigaya dhammaan adeegsadaayaasha leh xuquuqaha gelidda in muddo ka dibba mar dib loo eego si loo xaqijiyo xuquuqahooda in ay waafaqsan yihiin mas'uuliyadahooda

Sababta

Hannaan dib-u-eegista xuquuqaha gelidda adeegsadaha oo aan dad ku filnayn.

Saameynta

Macaamulaad khiyaanno ah/aan la oggolaan ayaa la meelmarin karaa iyadoo la adeegsanayo xuquuqaha gelidda adeegsadaha

Soo-jeedimo

Hirgeli hannaan muddo ka dibba dib-u-eegaya dhammaan xuquuqaha adeegsadaayaasha si loo xaqijiyo in xuquuqaha gelidda adeegsadaha in ay yihiin kuwo isu dhigma mas'uuliyadaha shaqada ee loo qoondeeyay dhammaan nidaamyada maaliyadeed. Wax kastoo ka reeban oo sabab fiican leh waa in la diiwaangeliyaa iyadoo oggolaansho laga helayo Xog-hayaha Joogtada ah.

Muhiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan qiraynaa in ay jirto liidashada diiwaangelinta oggolaanshaha gelidda, hase-yeshee, adeegsadaayaasha liiska ku qoran waxaa ku jira shaqaalahu PREMIS iyo madaxda sare ee dowladda. Waxaan ka shaqeyn doonaa xaqijinta oggolaanshahooda gelidda in wixii hadda ka dambeeya si dad ku filan loo diiwaangeliyo.

8.2.1.4 Kantaroollada qaabeynta eray-sireedka(password-ka) FMIS, RMS iyo BPM oo liita

U-fiirsashada

Xaaladda

- iv. Siyaasada nidaamyada macluumaadka la diiwaangeliyay ayaa dhigaya jaangooyoojin/tilmaamo loogu talagalay abuurista , maareynta iyo israaca erayada eray-sireedka(passwords) marka loo eego Beddelka eray-sireedka marka ugu horreysa ee lagu biirro, Dhererka eray-sireedka ugu yar, Waqtiga u kala dhaxeeya beddelka eray-sireedka iyo Adkaanshaha eray-sireedka. Tilmaanta ku saabsan Tirada ugu badan ee isku-dayada aan guulaysan ee la oggolaan karo; iyo Muddada uu eray-sireedka ku xirmayana lama qeexin.
- v. Wawaannu sii qeexnay qaabaynta eray-sireedka ee nidaamyada FMIS, RMS, BPM AMS iyo Nidaamka Hawlgalka waxaanna oggaaney waxyaabahan soo socda:
  - Beddelka eray-sireedka ee marka ugu horreysa ee lagu biirro looma sameyn nidaamyada FMIS iyo BPM;
  - Waqtiyada u kala dhaxeya beddelka eray-sireedka looma sameyn windows-ka
  - Adkaanshaha eray-sireedka (tusaale ahaan, ereyo iyo lambarro isku jir ah); kuma filna dhammaan nidaamyada maadaama aan awooday in eray-sireedyadan u adeegsado xisaabata tijaabada ah: DADI@smss(FMIS and BPM), rms123(RMS)

Shuruudaha

Siyaasadaha eray-sireedka ayaa u baahan in tirada ugu badan ee isku-dayada aan guulaysan ee la oggolaan karo iyo muddada uu eray-sireedka xirmayo in la xaddido oo la hirgeliyo.

Sababta

Kantaroollada iyo siyaasadaha ammaanka eray-sireedka oo si aan dad ku filnayn loo diiwaangeliyay loona hirgeliyay

Saameynta

Wax u dhimidda nidaamyada shaqo ee muhiimka ah iyada oo ay ugu wacan tahay weerarrada ammaanka eray-sireedka oo lagu guulaystay sida weerarka qaamuuska iyo xoog sheegadka ah.

Soo-jeedimo

- Habraacyada iyo siyaasadaha eray-sireedka(*password*) waa in la sii wanaajiyoo si loogu daro: Tirada ugu badan ee isku-dayada aan guulaysan ee la oggolaan karo; iyo muddada uu Eray-sireedka xirmayo
- Siyaasadaha eray-sireedka iyo habaynta qaabeynta (*configuration settings*) ee loogu talagalay nidaamka windows iyo dhammaan nidaamyada lagu shaqeeyo ee muhiimka ah.

Muhiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan oggolnahay liidashooyinka la aqoonsaday ee loogu talagalay eray-sireedyada iyo qorshaha in si dhow loola shaqeeyo iibiyaha si loo sii wanaajiyoo diiwaangelinta iyo hirgelinta siyaasadaha eray-sireedka.

8.2.1.5 Dib-u-eegista hawlaha maamulaha ee nidaamka FMIS oo aan dad ku filnayn

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney hawlaha maamulaha nidaamka in aysan si joogto ah dib-u-eegis ugu sameyn milkiilayaasha hannaanka ganacsiga si loo hubiyo in ay yihiin kuwo habboon.

Shuruudaha

Madaxda/milkiilayaasha ganacsiga waa in ay si joogto ah dib-u-eegis ugu sameyaan hawlaha ka socda nidaamyada ganacsiga ee muhiimka ah si loo xaqijiyo haddii maamulayaasha ay ku hawlgalayaan gudaha waajibaadkooda la xiriira hawlgallada shaqo.

Sababta

Hawlaha adeegsadaha maamulka ah ee nidaamka si madax-bannaan looma raadraaco, looma kormeero ama looguma sameeyo dib-u-eegis.

Saameynta

Waxaa jirta halista in la daabaco macaamulaad aan la oggolayn ama baadil ah.

Soo-jeedimo

Tixgeli ka noqoshada xuquuqaha fulinta hawlaha macaamulaad ee maamulaha IT-ga. Halka ay lagama maarmaan tahay, tixgeli dib-u-eegis madax-bannaan oo joogto ah in lagu sameeyo waxqabadyada maamulaha iyo in la diiwaangeliyo si loo xaqijiyo in aan la soo marsiin diiwaanno aan la oggolayn.

Muhiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaanu idinku raacsanahay in uu daldalool uu jiro waxaanna si dhow ula shaqeyn doonaa ganacsiga si loo sameeyo hab loogu talagalay dib-u-eegista bil kasta lagu sameeyo dhammaan hawlaha ay maamulayaasha FMIS qabtaan

8.2.1.6 Liidashooyin ka jira amniga dhismaha Wasaaradda Maaliyadda

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney in aysan dad ku filnayn kantaroollada xannibaadaha dhabta ah si looga ilaaliyo nidaamyada IT-ga xatooyo iyadoo la tixgelinayo in Wasaaradda Maaliyadda ee SWSS ay tahay xafiis dowlaadeed kaas oo ay dad badani soo booqdaan, kuwaas oo si fudud ula soo geli karo ulana bixi kara qalabyada elektarooniga ah ee qaadmi kara sida kombiyuutarada laabtoobka ah.

Shuruudaha

Amniga dhabta ah waa muhiim si loo ilaaliyo hantida ICT ee hay'adda.

Sababta

Liidashooyin ka jira amniga gudaha dhismaha Wasaaradda Maaliyadda.

Saameynta

Waxaa jirta halista gelidda aan la oggolayn ee kaabayaasha IT ee muhiimka ah ee taageera socodsiinta macaamulaadka iyo baaqiga maaliyadeed ee la soo sheegay ee SWSS.

Soo-jeedimo

Diiwaan waa in loo adeegsadaa in lagu diiwaangeliyo lambarrada taxanaha ah ee combiyuutarrada laabtoobka oo loogu talagalay dhammaan laabtoobyada la keeno ama laga qaado xafiisyada SWSS.

In la sameeyo nidaamka ka gudubka albaabka si loo diiwaangeliyo loonna oggolaado qalab elektaroonig ah kasta ee dibedda loogu qaadayo adeeg ama laga wareejinayo goobahooda asalka.

Muhiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaanu idinku raacsanahay waxyaabihii la oggaadey waxaanna qorsheynaynaa in aan diyaarinno diiwaan loogu talagalay kombiyuutarada laabtoobka iyo nidaamka ka gudubka albaabka oo loogu talagalay dhaqdhaqaaqa hantida elektariooniga ah ee la keenayo lagana qaadayo wasaaradda.

8.2.1.7 Xisaabaha adeegsadaha guud

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney isticmaalka Aqoonsiga adeegsadaha guud in lagu isticmaalka Nidaamka Maareynta Dakhliga (RMS), Cutubka Diyaarinta Miisaaniyadda (BPM), Nidaamka Maareynta Hantida (AMS) iyo Nidaamka Macluumaadka Maareynta Maaliyadda (FMIS). Kuwan hoose waa Aqoonsiyada adeegsadaha guud ee aan oggaaney in loo isticmaalo socodsinta hawlaho macaamulaadka:

- Admin (RMS, BPM, FMIS) iyo AMS

Adeegsadaayaashan guud laguma tilmaami karo in ay yihiin shaqaalaha Wasaaradda Maaliyadda iyadoo ujeeddo isla-xisaabtan laga leeyahay.

Shuruudaha

Ujeeddo isla-xisaabtan awgeed, dhammaan adeegsadaayaasha lagu abuuray hannaanka ayaa waxaa loo baahan yahay in lagu tilmaamo ama loo aaneeyo adeegsadaayaal gaar ah.

Sababta

Hannaano aan ku filnayn abuurista adeegsadaha hannaanka iyo kantaroollada gelidda.

Saameynta

Isticmaalka Aqoonsiyo guud si loo meelmariyo macaamulaadka kхиyaannada ah maadaama ay adag tahay in la xaqijiyo isla-xisaabtanka.

Soo-jeedimo

Aqoonsiga Adeegsadaha Maamulaha (Admin) ah waa in la beddelaa si loogu muujiyo magaca Agaasimaha Waaxda ICT haddii ay suuragal tahay, haddii kale, shakhs ka mas'uulka ah maamulka ICT waa in loo sameeyaa xuquuqaha maamulka ku habboon ujeeddada isla-xisaabtanka.

Dhammaan aqoonsiyada (IDs) isku-midka ah waa in hawlgalka laga joojiyo haddii aanan la adeegsanayn ama waa in la diiwaangeliyo oo loo qoondeeyo shaqaale gaar ah ka-dib marka uu ansaxiyo maamulka ay khuseyso si loo helo isla-xisaabtan.

Muhimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waan kugu raacsanahay arrinta in ay jirto, haseyeeshee, ka-dib markii aynu falanqeynay saameyn ta ay leedahay hawl ka joojinta adeegsadaha admin-ka ah, ayaan waxaan go'aansanay in aan hirgelinno soo-jeedimadaada si loo sii wanaajiyo kantarooladeenna.

8.2.1.8 Xisaabaha adeegsadaha oo aan shaqeyn

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney Aqoonsiyada adeegsadaha oo aan shaqeyn in ka badan 60 maalmood ah kuwaas oo ka jira Nidaamka Maareynta Dakhliga (RMS) iyo Cutubka Diyaarinta Miisaaniyadda (BPM) iyo Nidaamka Macluumaadka Maareynta Maaliyadda (FMIS).

Shuruudaha

Iyadoo ujeeddadu tahay ka hortagga ku takrifalka Aqoonsiyada sida naadirka ah loo adeegsado, dhammaan adeegsadayaasha aan firfircoonayn waa in hawsha laga joojiyaa ilaa iyo inta ay uga baahanayaan adeegsadayaasha.

Sababta

Hannaano aan ku filnayn abuurista adeegsadaha hannaanka iyo kantaroollada gelidda.

Saameynta

Aqoonsiyada adeegsadaha aan firfricoonayn ayaa laga yaabaa in loo isticmaalo meel-marinta macaamulaadka khayaannada ah oo ay adag tahay in la oggaado maadaama si naadir ah loo adeegsado.

Soo-jeedimo

Dhammaan aqoonsiyada adeegsadaha ee aan dhaqdhaqaqa lahayn waa in si ku meelgaarka ah hawlgalka looga joojiyaa haddii aanan la adeegsan in ka badan 60 maalmood ilaa ay ugu baahdaan milkiilayaashooda

Muhimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan kugu raacsanahay in ay jiraan adeegsadaayaal aan nidaamka adeegsan in muddo ah, haseyeeshee, ka-dib markii aynu qiimeynay saameynta hawl-ka-joojinta, waa in aan si degdeg ah u hirgelinno soo-jeedintaada.

8.2.2 Hawlgallada IT-ga

8.2.2.1 Siyaasadaha Amniga Macluumaadka oo loo diiwaangeliyay si aan dad ku filnayn

U-fiirsashada

Xaaladda

Siyaasadaha Macluumaadka Ammaanka lama diiwaangelin si loogu daro qaybahan soo socda:

- bayaanka ahmiyadda uu ammaanka u leeyahay hay'adda;
- war-isgaarsiinta iyo qirashada siyaasadda;
- gelidda dhabta ah ee kheyraadyada kombiyutarka;
- la imaaw siyaasadda aaladda oo adiga kuu gaar ah;
- mas'uuliyadaha shaqaalahi iyo qandaraaslahi;
- maamulka gelidda, dib-u-caddeyn, iyo joojin;
- gelidda barnaamiyada, kayd-xogeedka, iyo nidaamyada uu kombiyutarka ku shaqeeyo (operating system);
- xaddidaadaha eray-sireedka/ ammaanka eray-sireedka;
- korjoogteynta shabakada;
- gelidda meel fog laga soo galo;
- ilaalinta fayraska; iyo
- dib-u-eegista dhacdooyinka ammaanka la xiriira.

Shuruudaha

Si ay wax-ku-ool u noqoto maareynta sirnimada, kaamilnimada iyo helitaanka barnaamijyada nidaamka iyo xogta, waxaa loo baahan yahay in la diiwaangeliyo habraacyada iyo siyaasadaha amniga macluumaadka.

Sababta

Habraacyada iyo siyaasadaha macluumaadka ee aan al diiwaangelin.

Saameynta

Baylahaynta hantida IT-ga oo wax u dhimaysa Sir ahaanta, Kaamilnimada iyo Helitaanka xogta iyo barnaamijyada muhiimka ah.

Soo-jeedimo

Dokumentiga habraacyada iyo siyaasadda la diiwaangeliyay, la ansaxiyay oo la hirgeliyay waa in la diyaariyaa iyadoo lagu darayo siyaasadaha la xusay ka-dibna waa in lagu wareejiyaa adeegsadaayaasha iyo maamulkaasha IT-ga si ay ugu hoggaansamaan.

Muhiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan si dhow ula shaqeynayanaa la-taliyaha xagga arrrimaha IT-ga ee PREMIS si aan u helno dokumenti siyaasadeed oo ujeeddadan loogu talagalay.

8.2.2.2 Tababarka wacyiga Amniga IT-ga

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney sannadka dib-u-eegista lagu sameynayo, in aaney jirin tababarka wacyigelinta xagga amniga IT-ga oo loogu talagalay adeegsadayaasha ugu dambeeya iyo maamulayaasha nidaamyada shaqada muhiimka ah.

Shuruudaha

Si ay taabogal u noqoto ilaalinta hantida Tiknoolajiyadda Maclummaadka, tababarka wacyigelinta amniga ayaa muhiim u ah maamulayaasha iyo adeegsadayaasha ugu dambeeya.

Sababta

Hannaanka tababarka adeegsadayaasha ugu dambeeya iyo maamulayaasha maamulka oo aan dad ku filnayn.

Saameynta

Khasaaraha maaliyadeed ama jebinta shuruucda sir ilaalinta iyo helitaanka nidaamka ee cadowga oo sabab u ah weerarro lagu guulaystay.

Soo-jeedimo

Kulanno tababar Sannadle/Joogto ah waa in la abuubulo si adeegsadayaasha loogu fidiyo tababar ku saabsan weerarradii ugu dambeeyay iyo tallaabooyinka looga ilaalin karo hantida IT-ga burbur iyo dhibaatayn.

Muhiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan qiraynaa liidashada waxaanna qorsheynaynaa tababar gudaha ah oo joogto ah oo loogu talagalay adeegsadayaasha waxaanna qorsheyn doonaa fursado tababar oo sidoo kale loogu talagalay kooxda IT-ga.

8.2.2.3 Diiwaangelinta taageerada IT-ga iyo dhacdooyinka kaalinta gargaarka

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya in dhacdooyinka marka hore lagu wargeliyo Adeegsadaayaasha sare oo ah taageerada safka hore iyadoo la adeegsanayo email, telefoon ama si toos ah afka loogu sheegayo, taageerada safka labaad waa la-taliyeyaasha PREMIS taageerada safka saddexaadna waa shirkadda laga soo iibiyay nidaamka. Dhacdooyinka la soo sheegay lama diiwaangelin si loogu daro kuwan soo socda:

- magaca diiwaangeliyaha;
- qaabka la adeegsado si loo diiwaangeliyo dhacdooyinka, tusaale, nidaamka raadraaca dhacdada, xallinta, iwm; iyo
- magaca/jagada qofka baaraya ka-dibna xallinaya ciladda.

Shuruudaha

Dhammaan arrimaha ay sheegeen adeegsadaayaasha si loo xalliyo waxaa loo baahan yahay in la diiwaangeliyo iyo in si taabogalka ah loo raadraaco si loo oggaado sababta aasaasiga ah iyo sameyn ta xal joogto ah ama xal soo noqnoqda si loo abuuro hufnaan.

Sababta

Hannaanada iyo tiknoolajiyadda oo aan dad ku filnayn si loo diiwaangeliyo oo loo raadraaco arrimaha la soo sheegay.

Saameyn ta

Ka-gaabinta adeeg bixinta oo sabab u ah dhacdooyin aan waxba laga qaban taas oo horseedi karta in la waayo helintaanka nidaamka ama in ay dacifaan kaamilnimada hannaanka iyo/ama sir ilaalinta.

Soo-jeedimo

Nidaamka diiwaangelinta iyo ka warbixinta dhacdooyinka oo dhammeystiran waa in la qaabeeyaa si loogu daro kuwan soo socda:

- magaca diiwaangeliyaha;
- qaabka la adeegsado si loo diiwaangeliyo dhacdooyinka, tusaale, nidaamka raadraaca dhacdada, xallinta, iwm; iyo

- magaca/jagada qofka baaraya ka-dibna xallinaya ciladda.

Muhiiimadda

Hoose

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan kugu raacsanahay in ay jirto liidasho ku saabsan arrintan. Wuxaan si dhow ula shaqeynaynaa la-taliyaha xagga arrimaha IT-ga ee PREMIS iyo adeegsadayaasha si ay ula qabsadaan ka soo warbixinta arrimaha iyagoo adeegsanaya nidaamka miiska caawinta ee la soo bandhigay 2020.

8.2.3 Kantaroolka Isbeddelka Nidaamyada

8.2.3.1 La'aanta siyaasadda maareynta isbeddelka oo rasmi ah

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney in Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya aysan qaadan siyaasadda maareynta isbedelka

Muddada dib loo eegayo, ma jirin wax isbeddelo ah oo laga bilaabay SWSS.

Shuruudaha

Si loo dardargeliyo sameynta isbeddalada barnaamijka, hannaanka diiwaangelinta iyo oggolaanshaha oo rasmi ah ayaa lagama maarmaan ah.

Sababta

Hannaanka isbeddelka barnaamijka oo aan dad ku filnayn.

Sameynta

Halis-gelinta helitaanka barnaamijka iyo xogta iyo kaamilnimada oo sabab u ah in badeecada laga hirgeliyo isbeddellada aan la oggolaan iyo kuwa aan la tijaabin.

Soo-jeedimo

Siyaasadda maareynta isbeddelka waa in la diyaariyaa, diiwaangeliyaa oo la ansixiyaa iyadoo lagu darayo:

- bilaabidda isbeddelka;
- baadi-sooca isbeddelka;
- oggolaanshaha isbeddelka;
- tijaabinta nidaamka iyo unugga ee deegaanka tijaabada ah;
- tijaabinta adeegsadaha ganacsiga ah iyo oggolaanshaha; iyo
- u wareegidda wax-soo-saarka.

Muhiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan la shaqeynayanaa la-taliyaha PREMIS si siyaasadda loo dhaqangeliyo.

8.2.3.2 Qaadasho la'aanta siyaasadda helidda iyo horumarinta nidaamka

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya in aysan qaadan siyaasadda horumarinta iyo hantiyadda taas oo la gaarsiiyo dhammaan shaqaalaha ay khuseyso (iyo qandaraaslayaasha) waxaanna ku jira kuwan soo socda:

- Bilaabidda iyo oggolaanshaha mashaariicda nidaamka;
- Qoondeynta mudnaanaha mashaariicda;
- Diyaarinta shuruudaha iyo tilmaamaha;
- Tijaabinta barnaamijyada;
- Tijaabinta adeegsadaha ganacsiga iyo oggolaanshaha rasmiga ah;
- Ka soo wareegidda min deegaanka tijaabada ilaa deegaanka soo-saaridda; iyo
- Is-waafajinta xogta loo wareejiyay barnaamijyo cusub ama si weyn wax looga beddelay.

Muddada dib loo eegayo, nidaamka Maareynta Shaqaalaha ayaa waxaa loo soo iibiyay Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah, haseyeeshee, waxaannu oggaaney in ay jiraan daldaloolladan soo socda.

- Ma ahan mid ku xiran nidaamka Liiska Mushaaraadka si loo yareeyo xog gelinta marka la qorayo shaqaale cusub, la maareynayo isbeddelada/beddelaadaha ama bixidda.
- Dhammaan shaqaalaha laguma qorin ama diiwaangelin nidaamka sida, tusaale ahaan keliya 300 marka loo eego 700 shaqaale ayaa lagu diiwaangeliyay nidaamka.

Shuruudaha

Si ay taabogal u noqoto wax ka qabashada caqabado ganacsi kasta, waxaa jira baahi loo qabo siyaasadda hantiyidda iyo horumarinta nidaamka oo rasmi ah.

Sababta

Hannaanka rasmiga ah ee hantiyidda iyo horumarinta nidaamka oo aan dad ku filnayn.

Saameynta

Tashiil-xumada kheyraadka ama wada-shaqeyn la'aan iyadoo la hawlgelinayo nidaamyo isbarbar socda ama aan la faragelin.

Soo-jeedimo

Habraacyada iyo siyaasad wadareeda/la isku daray ee la diiwaangelinayo lana hirgelinayo waa in ay ku jiraan:

- Bilaabidda iyo oggolaanshaha mashaariicda nidaamka;
- Qoondeynta mudnaanaha mashaariicda;
- Diyaarinta shuruudaha iyo tilmaamaha;
- Tijaabinta barnaamijyada;
- Tijaabinta adeegsadaha ganacsiga iyo oggolaanshaha rasmiga ah;
- Ka soo wareegidda min deegaanka tijaabada ilaa deegaanka soo-saaridda; iyo
- Is-waafajinta xogta loo wareejiyay barnaamijyo cusub ama si weyn wax looga beddelay.

Muhiimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan la shaqeynayanaa la-taliyaha PREMIS si siyaasadda loo dhaqangeliyo.

8.2.4 Ka-soo-kabashada Musiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda

8.2.4.1 La'aanta Qorshaha Ka-soo-kabashada Masiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda

U-fiirsashada

Xaaladda

La'aanta Qorshaha Ka-soo-kabashada Masiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda si loo fududeeyo hawlgallo shaqo kasta ee muhiim ah

Shuruudaha

Deegaan shaqo kasta wuxuu u baahan yahay qorshe uu kaga hortagayo dhacdooyin kasta oo aan la oggayn ama aan la saadaalin karin ee carqaladayn karta adeeg bixinta.

Sababta

Liidasho ka jirta rasmiyeynta ama sharchiyeynta Qorshaha Ka-soo-kabashada Masiibooyinka IT-ga iyo Sii Shaqeynta Hay'adda.

Saameynta

La'aanta Qorshaha Ka-soo-kabashada Masiibooyinka IT-ga ayaa horseedi kara Dowladda in aysan awoodin in ay si hufan u bilowdo hawlgallada haddii masiibo ay tahay in ay dhacdo.

Soo-jeedimo

Qorshaha sii shaqeynta hay'adda waa in la diiwaangeliya, la ansaxiya, la hirgeliya, la tijaabiya oo sannad walba la cusbooneysiyya si loogu daro khataraha cusub. Qorshaha sii shaqeynta dowladda ayaa loo baahan yahay in lagu daro qaybahay soo socda:

- hordhac, liiska qaybinta, nuxurka warbixinta oo kooban, ujeeddooyin iyo eray-bixin;
- qorshaha maareynta halista oo la socota falanqeeynta saameynta shaqada;
- qorshaha wax-ka-qabashada dhacdada, oo la socda hawlgelinta qorshaha, kooxda wax-ka-qabashada dhacdada, war-isgaarsiinta iyo liiska xiriirk;
- qorshaha ka-soo-kabashada;
- tijaabi, qiimee oo cusuboonyaysii jadwalka.

Muhimadda

Dhexe

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Waxaan kala shaqeynayanaa la-taliyaha PREMIS sidii qorshaha loo dhaqangeliyo.

8.2.4.2 Hirgelin la'aanta istiraatijiyyadda gurmadka rasmga ah

U-fiirsashada

Xaaladda

Waxaan oggaaney in Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya ay hirgelisay istiraatijiyyad rasmi ah oo loogu talagalay in ay taakule gadaale ama gurmad u noqoto xogta iyo barnaamijyada ay khuseyso waxaanna ka mid ah:

- mas'uuliyadda sameynta taakule gadaale ama gurmad;
- qaabka qalabka taakulaha gadaale ama gurmadka ah, t.a Veritas, Galaxy, iwm;
- hannaanka hawlgallada ee la raacayo si loogu guulaysto sameynta taakulada gadaale ee xogta maaliyadda iyo barnaamijyada la tilmaamay;
- tallaabo lagu saxayo waa in la qaado haddii ay dhacdo in la muujiyo kaydin guuldareysatay; iyo
- jadwalka taakulada gadaale waa in uu u dhigmaa halista xog luminta ku saleysan muhiimadda nidaamka (Maalinle, toddobaadle, bille iwm).

Shuruudaha

In la taageero helidda xogta iyo barnaamijyada, istiraatijiyyadda taakulada gadaale oo rasmi ah ayaa loo baahan yahay.

Sababta

Ku tiirsanaanta shirkadaha laga soo iibsaday nidaamka.

Saameynta

Ka-gaabinta in dib loo bilaabo adeeg bixinta waqtigii loogu talagalay.

Soo-jeedimo

Istaraatijiyyad ballaaran oo loogu talagalay taakulaynta gadaale/kaydinta xogta iyo barnaamijyada ku habboon si loogu daro:

- mas'uuliyadda sameynta taakule gadaale ama gurmad;
- qaabka qalabka taakulaha gadaale ama gurmadka ah, t.a Veritas, Galaxy, iwm;
- hannaanka hawlgallada ee la raacayo si loogu guulaysto sameynta taakulada gadaale ama kaydinta xogta maaliyadda iyo barnaamijyada la tilmaamay;
- tallaabo lagu saxayo waa in la qaado haddii ay dhacdo in la muujiyo kaydin guuldareysatay; iyo

- jadwalka taakulada gadaale waa in uu u dhigmaa halista xog luminta ku saleysan muhiimadda nidaamka (Maalinle, toddobaadle, bille iwm).

Muhiiimadda

Sare

Jawaabta uu maamulka ka bixiyay

Daldaloolka ayaa la oggaadey. Wuxaan la shaqeyn doonaa la-taliyaha xagga arrimaha IT-ga ee PREMIS si kantaroolkan loo dhaqangeliyo oo ah sida ku cad soo-jeedimada.

9 Xaaladda soo-jeedimadii hantidhowrka/baarista sannadkii hore

Wadarta Guud ee Tirada Soo-jeedimadii Sannadkii Hore	La Hirgeliyay	Qayb Ahaan La Hirgeliyay	Aan La Hirgelin
14	-	1	13

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
1.	<p>Lacag-bixinno aan loo taageerin si ku filan</p> <p>Lacag-bixinno badan waxay ahaayeen kuwo dokumentiyo taageera aan lahayn ama si ku filan loo taageerin.</p> <p>Caddaynta macaamulaadka qabsoomay oo aan dad ku filnayn ayaa yareynaysa ku kalsoonaanta bayaamada maaliyadeed maadaama qiimaha loo quondeeyay macaamulaadka, kala-soocidda saxda ah ee lacag-bixinnaada iyo habraacyada kantaroolka ee loo adeegsaday macaamulaadka aan si ku filan loo xaqijin karin.</p>	<p>Waxaa la diyaarinaya qorshe hawleedka Wasaaradda Maaliyadda oo wax looga qaban doona waxyabihii lagu ogaadey baaristan. Waaxda Hantidhowrka Gudaha ayaa gacan ka geysan doonta iyada oo bixinaysa la-socoshada horumarka laga gaaray qorshe hawleedka si loo xaqijiyo in lacag-bixinnaada oo dhan ay la socdaan dokumentiyo ku filan oo taageeraya. Intaa waxaa dheer, tababar dhanka maareyn ta dokumentiyada in loo fidiyay hawladeennada Wasaaradda Maaliyadda (MoF) sannad maaliyadeedkii 2019 si loo siiyo tababarka loo baahan yahay si loo maareeyo oo gacanta loogu hayo faylasha dokumentiyada loogu talagalay baarista hantidhowrka.</p>	Lama hirgelinin
2.	<p>Sii wanaajinta maamulka canshuuraha</p> <p>Guudmarka hannaanka FMIS (hannaanka</p>	<p>Waxyaabahan la oggaadey waxaa looga hadlay Kulan 8da Disembar</p>	Aan La Hirgelin

Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
<p>xisaabaadka), RMS (hannaanka dakhli ururinta) iyo dokumentiyada taageeraya canshuurta la qaaday ee ayna Dowladda ka warbixisay ayaa shaaca ka qaaday waxyaabahan soo socda:</p> <p>a) Canshuuraha Socodka Baabuurta iyo Jaadka: Kuwani waxay ahaayeen canshuuraha ugu badan ee la qaaday muddadan. Waxaannu isbarbardhignay canshuurta la qaaday sida ku cad buugaagta rasiidka ee ay waaxda dakhliga u gudbisyahannaanka maareynta dakhliga (RMS) kuwaas oo muujiyay in canshurtii la qaaday oo gaaraysa USD 209,838 sida ku cad rasiidyada, lacag gaaraysa USD 69,584 ayaa laga bixiyay oo la adeegsaday ka hor inta aan bankiga la dhigin.</p> <p>b) Buugaagta rasiidka: Dowladdu ma bixin rasiidyo muujinaya canshuurta la qaaday marka laga reebo kuwa magaalada Baydhabo. Hab-dhaqanka ayaa wuxuu yahay in wakaaladaha canshuur ururinta ay canshuurta bankiga dhigaan marka ay ururiyaan iyo in maareynta dakhliga ay ku tiirsan yihiin warqadaha muujinaya lacagaha bankiga la dhigay. Ma lahan iswaafajin la diyaariyay oo u dhaxeysa warqadaha muujinaya lacagaha bankiga la dhigay iyo rasiidyada. Waxaa intaa dheer, in Dowlad-goboleedka uusan bixin qaar ka mid ah buugaagta rasiidka ee magaalada Baydhabo.</p> <p>c) Diiwaangelinta NGO-yada Caalamiga ah iyo Kuwa Maxalliga ah: Dowlad-goboleedka ma bixin liiska NGO-yada la diiwaangeliyay intii lagu guda jiray muddadan. Diiwaanka RMS ee NGO-yada la diiwaangeliyay, waxyaabaha lagu saleeyay</p>	<p>lagu qabtay Dhismaha Wasaaradda waxaanna laga wada hadlay hannaanada ka-dibna waxaa la isku raacay in macaamulaadka oo dhan la marsiin doono Xisaabta Mideysan ee Waaxda Khasnadda (TSA).</p> <p>Rasiidyada Gacanta Lagu Qorona waxaa la dhigi doonaa bar kasta oo kastan ah/canshuurta lagu ururiyo ee ku taala Dowlad-goboleedka Koonfur Galbeed ee Soomaaliya waana in si bille ah loo waafajiyaa diiwaannada RCA ee RSM iyada oo lala eegayo Warqadda Muujinaysa Lacagaha Bankiga la dhigay. Diiwaangelinta NGO-yada, Wasaaradda Qorsheynta iyo Iskaashiga Caalamiga iyo Wasaaradda Maaliyadda ayaa ka wada shaqeynaya xaqijinta diiwaanka iyo in dib-u-eegis bil kasta ah lagu sameeyo. Ururrada Gaarka ahna waa in ay la yimaadaan sabab fiican haddii uu kala badnaansho ka jiro xogtii hore. Dokumentiga ku qoran rakaabka waa in lala wadaagaa Agaasimaha RCA si loo sii wanaojiyo habka xaqijinta. Hannaanada RMS iyo FMIS waxaa la isu waafajin doonaa si bille ah.</p>	

Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
<p>ujuurooyinka lagu diiwaangeliyay RMS ee laga soo qaaday NGO-yada inta lagu guda jiray muddadan lama bixin. Sidaa darteed, waxaa la xaqijin waayay kaamil ahaanshaha ujuurrooyinka laga qaaday NGO-yada.</p> <p>d) Canshuurta Musharaadka: Ma jirin wax caddaymo ah oo ay dowlad-goboleedku bixisay oo muujinaya sida ay u xaqijiyaan tirada lacagaha loo bixiyay sida canshuurta dakhliga shaqaalaha. Dowlad-goboleedku wuxuu ku tiirsanaa warqado muujinaya lacagaha bankiga la dhigay iyo bayaannada bankiga ee ururrada gaarka ah. Ma jirin liiska musharaadka shaqaalaha oo loo soo gudbiyay Dowladda oo wehliya warqadaha muujinaya lacag-bixinta bankiga la dhigay ee canshuurta si ay suuragal u noqoto in dib loo xisaabiyo canshuurta la filayay iyo xaqijinta kaamil ahaanshaha canshuurta shaqada ee la bixiyay.</p> <p>e) Ujuurrooyinka soo dagashada diyaaradaha iyo ujuurrooyinka rakaabka maxalliga ah: Waxaan oggaaney cashuurta in ay qaadaan wakaalado ay magacawday dowladda, hase-yeshee ma jirin hab xaqijin oo tirada lacagaha canshuurta la sheegay lana bixiyay ay si madax-bannaan dowladdu ku xaqijin karto in ay tahay tirada lacagta saxda ah ee ay bixiyeen shakhsiyadka bixinaya canshuuraha. Tani waxaa sabab u ah dokumentiyada ku qoran rakaabta iyo alaabta saaran diyaaradaha in aan loo soo gudbin Dowladda iyaga oo wehliya warqadaha muujinaya lacag-bixinta bankiga la dhigay ee canshuurta si ay suuragal u noqoto in dib loo</p>		

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	<p>xisaabiyo canshuurta la filayay iyo xaqijinta kaamil ahaanshaha Ujuurrooyinka soo dagashada diyaaradaha</p> <p>f) Dowladda waxay diyaarisay fawjarrada caddeynta elektarooniga ah ee hannaanada FMIS iyo RMS ee loogu talagalay cashuurta la qaaday waxayna u soo gudbisay dokumentiyo taageeraya. Hannaanka waxaa uu hayaa raadka hantidhowrka iyo diiwaannada diyaariyaha iyo ansixiyaha dokumentiyada. Wuxaan oggaaney in caddeymaha diyaariyaha iyo ansixiyaha in laga heli karay dowlad-goboleedda, hase-yeshee xaaladaha intooda badan, fawjarrada FMIS ma lahayn caddaynta ansixiyaha xaaladaha qaarna, ma lahayn labadaba caddaynta diyaariyaha iyo ansixiyaha.</p> <p>g) BISAN RMS oo aan la wada adeegsan: hannaanada RMS iyo BISAN FMIS iskuma xirna mana laha bar kulan u dhaxeysa barta ururinta iyo diiwaangelinta barnaamijka (software) xisaabaadka. Wuxaan oggaaney wadarta guud ee qabashada marka laga reebo deeqaha ee lagu diiwaangeliyay FMIS in ay ahayd USD 3,023,067 iyada oo tan RMS ay ahayd USD 2,751,482 waxaanna ka dhashay kala duwanaansho gaaraysa USD 271,585. Wadarta guud ee FMIS waxay ka badnayd tan RMS taas oo muujinaysa RMS in aan si buuxda loo joogteyn oo caadi ahaanna loo baahan yahay in ay noqoto barta gelinta marka la diiwaangelinayo dhammaan dakhliga la ururiyay.</p>		
3	Shaqooyinka dayactirkka waddooyinka oo liita Dib-u-eegista aannu ku sameynay warbixinta maaliyadeed iyo diiwaanka macaamulaadka ee	Maamulka wuxuu xaqijin doonaa in dhammaan dokumentiyada taageeraya la helo oo lagu hayo	Aan La Hirgelin

Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
<p>SWSS ayaa muujiyay in Dowladda ay bixisay lacagaha laba qandaraaslayaal: Shirkadda Bay Service Provider USD 85,283 iyo shirkadda Jabal Construction and Trading Company USD 165,500 oo guud ahaan isku noqonaya lacag gaaraysa USD 250,783 oo loogu talagalay dayactirka wadada garoonka diyaaradaha ee magaalada Baydhabo. Waxaannu si dhab ah u xaqijinay wadada bishii Agoosto 2019 taas oo lagu tilmaamay in la dhammeyay sida ku cad warbixintii toddobaadlaha ee ugu dambeysay ee la diyaariyay 29ka Maars 2018 waxaanna oggaaney xaaladda wadada in ay ahayd mid la doqoshowday da' iyo dayacaad sidaa darteedna waxaanna ku soo gebogabeynay in ay tahay midkood in dayactirka aan gebi ahaanba la sameyn ama in aan si wanaagsan loo qaban.</p> <p>Sidoo kale ma cadda sababta loogu baahday laba qandaraaslayaal in ay fuliyaan hawsha wadadan oo dhererkeedu yahay 1 kilomitir oo kaliya.</p> <p>Waxaan kaloo isbarbardhignay sawirada ku lifaaqan warbixinta horumarka toddobaadlaha ee la diyaariyay bilihii Febraayo iyo Maars 2018 iyo xaaladda intii lagu guda jiray xaqijinta ee aannu dhab ahaanta u sameynay bishii Agoosto 2019. Waxaannu oggaaney sawirrada warbixinta toddobaadlaha in aysan la mid ahayn xaaladda xilligii booqashadeenna.</p> <p>Iyada oo sabab u ah la'aanta dokumentiyada sida qandaraaska, qaansheegyada, shahaadooyinka dhammeynta ee dayactirka wadada, waxaannu xaqijin waynay in lacag-bixinna la bixiyay kadiib markii shaqada sidii la doonayay loo</p>	<p>gal/fayl. Wuxuunna xaqijin doonaan hannaanka wax-soo-iibsiga ee lagu tartamo in loo raaco si waafaqsan Xeer-nidaamiyeasha Wax-soo-iibsiga.</p>	

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	<p>dhammeeay oo la xaqijiyay iyo in kale.</p> <p>Waxaa intaa dheer, in aannu xaqijin waynay hannaanka wax-soo-iibsiga lagu tartamo in la qabtay maadaama aanan la bixin dokumentiyada hannaanka wax-soo-iibsiga.</p> <p>Gebogebadeenna xaqijintii dhab ahaanta aan u sameynay ee shaqooyinkii wadada ee lacag-bixinnadoodii guud ahaan ahayd USD 250,783 waa in shaqooyinka wadada ay ahaayeen kuwo loo qabtay si aan lagu qanci karin sidaa darteedna qiimaha lacagta ee lacag-bixinnadan lagama faa'iidaysan.</p>		
4	<p>Daldalollo ka jira habraaca wax-soo-iibsiga</p> <p>Waxaan ogaaney liidashooyinkan soo socda:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siyaasadda wax-soo-iibsiga ma laha dhabbetusayaal shardi ku xiran oo ku saabsan cidda ka mid noqonaysa iyo tirada xubnaha ka mid noqonaya guddiga wax-soo-iibsiga. • Waaxda wax-soo-iibsiga ee Wasaaradda ma diyaariso qorshe wax-soo-iibsi sannadle ah/muddo ka-dibba mar la sameeyo. • Wasaaradda gacanta kuma hayso liiska shirkadaha ama kuwa wax laga soo iibsado oo isreebreebka hore ka soo gudbay. • Wuxuu kaloo oggaaney in aan loo hoggaamsamin dhabbetusayaasha dowladda sida lagu faahfaahiyay Lifaaqa 5aad. 	<p>Anagga oo gacan ka helayo Qaypta Hantidhowrka Gudaha waa in aan xaqijinaa in la xoojiyo hannaannada hadda jira iyo in la waafajiyoo Xeernidaamiyayaasha Wax-soo-iibsiga.</p> <p>Hawladeennada dhowaan la shaqaaleeyay ayaa sidoo kale loo qaban doonaa tababar ku filan oo ku saabsan hannaanka Wax-soo-iibsiga</p>	Aan La Hirgelin
5	<p>Xaqijinta dhinac saddexaad oo ka duwan tan bayaannada maaliyadeed</p> <p>Bayaanka maaliyadeed ee sannadkii dhammaadey</p>	Xogta waa la saxay ka-dib markii la oggaaday in xaqijinta dhinaca 3aad ee laga helay	Lama hirgelinin

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	<p>31ka Disembar 2018 ayaa muujinaya USD 4,083,566 in ay tahay lacag-bixinnada dhinac saddexaad haddana Qoraalka 3aad ee bayaannada maaliyadeed ayaa muujiyyat USD 3,995,567 (SSF USD 3,149,068 iyo PREMIS USD 846,499). Baaris qoto-dheer ka-dib ayaa waxaa la ogaadey in kala dhuwanaantu ay ka dhalatay lacag-bixinnada dhinaca saddexaad ee ay bixisay PREMIS. Tani ayaa waxaa sabab u ahaa xaqijinta hantidhowrka madax-bannaan uu ka helay PREMIS oo muujisay USD 846,499 oo waafaqsan Qoraalka 3aad ee bayaannada maaliyadeed. Tani waxay ka dhigan tahay in Qoraalka 3aad uu sax yahay balse sida muuqata bayaannada maaliyadeed ayaa ku jira qaladaad.</p>	<p>PREMIS lagu soo daray lacag dhan USD 88,000 oo ay Dowladdu hore u gelisay hannaanka FMIS ee sannad maaliyadeedka 2018.</p>	
6	<p>Daldalollo ka jira maareynta mushaaraadka iyo xaanshiyada lagu qoro saacadaha la shaqeyay</p> <p>Waxaan ogaaney liidashooyinkan soo socda in ay ka jiraan maareynta shaqaalah;</p> <ul style="list-style-type: none"> • SWSS waxay leedahay hannaanka diiwaangelinta wakhtiga oo otomaatiga ah oo kaliya loogu talagalay shaqaalah 3 wasaaradood (Wasaaradda Maaliyadda, Wasaaradda Caafimaadka, Wasaaradda Waxbarashada) iyo Guddiga Shaqaalah Rayidka ah (CSC), wasaaradaha kale ayaa waxay leeyihiin xadirin shaqaalaheeda joogtada ah oo si maalinle ah gacanta loogu qoro. • Guddiga Shaqaalah Rayidka ah (CSC) ee SWSS ma lahan hannaan otomaatik ah oo la 	<p>Guddiga Shaqaalah Rayidka ah (CSC) waa in uu isla meel dhigaa hannaan ku xiran liiska mushaaraadka BISAN si loo xaqijiyo sugnaanta xogta iyo kaamilnimadeeda. Sidoo kale, waa in ay xaqijiyaan in uu jirto iswaafajin si joogto ah loo sameeyo oo ka dhaxeysa diiwaanadooda iyo liiska mushaaraadka.</p> <p>SWSS waa in ay xaqijisaa canshuurta mushaaraadka in looga jaro shaqaalah si waafaqsan xeernidaamiyayaasha canshuurta.</p>	Lama hirgelinin

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	<p>xiriira hannaanka mushaarka BISAN si loo sii wanaajiyo sugnaanta xogta iyo kaamilnimadeeda. Xogta shaqaalaha waxaa lagu hayaa buugga shaqada oo Microsoft excel ah. Sidaas darteedna, waxaan oggaaney shaqaalaha qaar oo ku jira liisaska mushaaraadka Bisan ee Bilahii Jannaayo ilaa Sibtembar in ay ka maqnaayeen liiska shaqaalaha ee uu hayo Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah (CSC) ee SWSS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Canshuurta dakhliga lagama jarin shaqaalaha SWSS intii lagu guda jiray sannadka taas oo ka soo horjeeda Xeer-nidaamiyaha canshuurta ee ku jira Xeerka Dakhliga. 		
7	<p>Daldalollo ka jira diiwaannada shaqaalaha iyo habka shaqo-qorista</p> <p>Waxaan ogaaney liidashooyinkan soo socda in ay ka jiraan maareynta shaqaalaha;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Si ku saleysan dib-u-eegista aannu ku sameynay galalka shaqaalaha, waxaan oggaaney dokumentiyada muhiimka ah qaarkood in ay ka maqnaayeen sida baaritaannada tixraaca ah, sawirrada yaryar, foomamka fasaxa, xeerka anshaxa, indhofurka, iyo nuqullada aqoonsiga shaqaalaha. Intaa waxaa dheer, in aysan jirin wax caddeymo ah oo muujinaya in dib-u-eegis lagu sameeyay waxqabadka shaqaalaha, mana jirin wax caddeymo ah oo la soo gudbiyay iyada oo la adeegsanayo warbixinta xil wareejinta oo muujinaya in shaqaalahii shaqada ka tagay in ay sameeyeen habraacyo shaqo wareejinta 	<p>Qandaraasyada - faqrada maqan ee ku saabsan muddada ogeysiiska ee uu bixinayo shaqaalaha iscasilaya. Si fiican ayaa loo fahmay, waxaannu dib-u-eegis ku sameyn doonaa dhammaan qandaraasyada Shaqaalaha rayidka ah waxaanna wax uga beddeli doonaa sida ugu habboon.</p> <p>Hannaanka qiimeynta waxqabadka ee dhammaan shaqaalaha rayidka ayaa la sameyn doonaa laga bilaabo sannad maaliyadeedka 2019.</p> <p>Baaritaannada raadraaca.</p> <p>Baaritaannada raadraaca ee dhammaan shaqaalaha rayidka ee cusub waa la sameeyaa balse ma jirro nidaam u dhaxeeyaa Dowlad-</p>	Aan La Hirgelin

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	<p>habboon.</p> <ul style="list-style-type: none"> Lacag tiradeedu gaaraysa 7,710 doolarka Mareykanka ah (USD) ayaa lagu sheegay kharashaadka shaqaalaha ee la xiriira mushaar lix bilood ah oo la siiyay Agaasimihii Guud ee hore ee Wasaaradda Caddaaladda oo la sheegay in uusan u qalmin mashruuca bangiga adduunka. Si ku saleysan wareysigii aannu la yeelanay Agaasimaha EAFS, waxaa naloo sheegay in intii lagu guda jiray korjoogeyn uu sameeyay Bankiga Adduunka in la oggaadey shaqaale laba mushaar ka kala qaadanaya DFS iyo SWSS muddo 8 bilood ah (Nofembar 2017 ilaa Juun 2018). Waxaa la siiyay fursad ah in uu kala doorto u shaqeeynta DFS iyo SWSS wuxuunna go'aansaday in uu la joogo DFS iyo in uu dib u soo celiyo dhammaan mushaarkii uu ku qaataj magaca SWSS. Lacagta waxaa loo celiyay DFS. Tani ayaa waxay muujinaysaa daldalollo in ay ka jiraan shaqo-qorista maadaama Guddiga Shaqaalaha Rayidka ahi (CSC) ay ahayd in uu sameeyo baaritaannada raadraac ah oo hubiyo in shaqaalaha aysan u shaqeeyn DFS iyo dowlad-goboleedyada kale ka hor inta aysan shaqaalaysiin sannadkii 2017. Si ku saleysan qandaraasyada shaqaalaha ee dib loo eegay, waxaan ogaaney in qandaraasyadu aannu lahayn faqradaha muhiimka ah sida muddada ogeysiiska iscasiлаадка, maalmaha fasaxa shaqaalaha ku dabaqma. 	<p>goboleedyada Xubinta ka ah Dowladda Federaalka iyo Dowladda Federaalka oo macluumaad lagu wadaago dib ayaan u eegi doonaa arrintan si aan u xoojinno xiriirka aannu la leenahay DFS iyo Dowlad-goboleedyada kale si aan u wadaagno macluumaadka ku saabsan shaqaalaha rayidka ah.</p> <p>Waxaannu kala hadalnay hay'adaha shaqaaleeya shaqaalaha iscasilay in ay diyaariyaan hannaanka xil-wareejinta marxaladda kala guurka waxaanna weli ka sugaynaa jawaab, waxaan waafaqsanahay in qaar ka mid ah dokumentiyada taageeraya shaqaalaha ay maqan yihiin waxaanna durba bilaawnay in aan cusbooneysiino</p>	
8	Kharashka mushaaraadka oo aan si ku filan loo	Qaabka loo bixiyo lacagaha la siiyo	Aan La Hirgelin

Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
<p>taageerin</p> <p>Waxaan ogaaney daldaloolladan soo socda in ay ka jireen lacag-bixinnada musharka ee shaqaalaha uusan shaqaaleyn Guddiga Shaqaalaha Rayidka ah (CSC);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lacag-bixinnada gunnooyinka amniga oo dhan 8,500 oo doolarka mareykanka ah (USD) ayaan lagu taageerin liis • saxiixan oo caddeynaya helitaanka lacagaha. • Lacag-bixinnada shaqaalaha ujuurrooyinka ku shaqeeyo oo dhan 21,000 oo doolarka mareykanka ah (USD) ayaan lagu taageerin liis saxiixan oo caddeynaya helitaanka lacagaha ee qaatayaasha. • Liiska lacag-bixinnada Gunnada amniga wuxuu lahaa faahfaahinnada magacyada, tirada lacagaha la siiyay booliska iyo saxiixa ama shaabadda suulka sarkaal kastoo boolis ah, hase-yeshee, qaybta liiska lacag-bixinta ee ku qoran lambarka aqoonsiga iyo xilka ay hayaan saraakiisha booliska lama buuxin. Intaa waxaa dheer, liiska lacag-bixinta in uu kaliya xaqijiyay oo uu saxiixay hal qof. Kaas oo ah sarkaalka bixinaya. • Dokumentiyo taageeraya oo aan ku filnayn (qandaraasyo, warqadaha imaanshaha maalinlaha ah) shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeyo oo dhan 244,475 doolarka mareykanka ah (USD). • Foomamka Amarka Lacag-bixinta Mushaaraadka (POSA) ee ku saabsan lacag- 	<p>ciidamada booliska waxaa ku socda nidaam dib-u-habeyn ah. Markii hore, Wasaarada Amniga Gudaha oo kaliya ayaa mas'uul ka ahayd bixinta lacagaha balse habkaasi lacag-bixinta dib ayaa loo eegi doonaa oo waxbaa laga beddeli doonaa si loo xaqijiyio in saxiixayaasha Amarka Lacag-bixinta Mushaaraadka (POSA) ay noqdaan laba qof iyo in dhammaan lacag-bixinnada shaqaalaha ujuurrada ku shaqeeya in ay la socdaan qadaraas iyo liiska imaanshaha oo saxiixan iyo xaqijijinta in aan la bixin lacag-bixinno aan la socon qandaraasyo iyo warqado saxiixan. Ilaa iyo inta ciidamada booliska loogu diiwaangelinayo hannaanada PFM, wada-shaqeynta u dhaxeysa labada wasaaradood ayaa la adeegsan doonaa si loo xaqijiyio in si fiican gacanta loogu hayo dhammaan xirmooyinka CPO ama dokumentiyada taageeraya.</p>	

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	<p>bixinno dhan USD 694,200 iyo USD 25,200 oo la siiyay siyaasiyiin iyo wasiiro ma saxiixin saraakiishii ansixinta.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ma jiraan tilmaamo diwaangashan oo ku saabsan inta ay le'eg tahay lacagaha la siiyo saraakiisha amniga, wasiirada, shaqaalaha ujrada ku shaqeeya, iyo siyaasiyiinta. 		
9	<p>Daldalollo ka jira maamulka macaamulaadka bankiga</p> <p>Lama diyaarin iswaafajinnada bankiga oo loo baahnaa in toddobaad walba la diyaariyo, taa beddelkeeda, kuwan waxaa la diyaariyey bil kasta oo ka soo horjeedda dhabbetusayaasha.</p> <p>Iswaafajinnada bankiga bilaha ah ee la diyaariyay ma muujin taariikhaha gaarka ah ee iswaafajinnada la sameeyay, shakhsiyadka diyaariyay ama dib u eegay iyo cidda ansixisay iswaafajinnada.</p> <p>Ma jiro xad ogolaansho oo xadidaya saxiixa jeegagga - Lacag-bixinnada oo dhan waa in ay ansixiyaan ugu yaraan 2 saxiixayaal.</p> <p>Iswaafajinta bankiga waxaa loogu talagalay bil kasta, si kastaba anagga oo adeegsanayna hannaanka Bisan (FMIS) ayaa waxaan ogaaney in ay daldaloolladan soo socda ka jiraan labada xisaabaad ee ay maamusho wasaaradda maaliyadda iyada oo ka wakiil ah dowladda:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waxaa si qalad ah loo diyaariyay iswaafajinnada bankiga - Dib-u-dhacyo ku yimid diyaarinta iswaafajinnada bankiga 	<p>Dhammaan Iswaafajinnada Bankiga ee Xisaabta TSA waxaa loo diyaariyay si sax ah Diyaariyaha iyo Ansixiyahaba si aad ah ayaa loogu arki karaa dokumentiyada iswaafajinta. Tusaale ahaan, ogaanshihiinna ayaa sheegaya in ay qalad tahay iswaafajinta bankiga ee bisha Nofembar ee Xisaabaadka Mashruuca balse aad ayay u saxnayd maadaama lacag-bixinnada la diyaariyay marka ay taariikhdu ahayd 31ka Maajo 2018 maalinta 1da Juun waxay ahayd maalin aysan shaqeyn Bankiga iyo sidoo kale Wasaaradda. Tani waa wax ka baxsan kantaroolkeenna balse dokumentiyada lacag-bixinta oo dhan waxaa la geeyay Bankiga Dahabshiil, laba qofood lacagahooda lama siinin iyada oo sabab u ahayd waqtiga sida ay goor dambe sheegeen. Eega Warqadaha Lagu Shaqeyeo ee la idinla wadaagay intii lagu guda jiray hawsha baaristiinna.</p>	Aan La Hirgelin

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
10	<p>Liidashooyinka maareynta hantida</p> <p>Liidashooyinkan soo socda ayaa la arkay;</p> <p>a) Ma dhammaystirna diiwaanka hantidu, waxaana ka maqan tafaasiisha ay kamid yihiin taariikhda iibsiga, qiimaha asal ahaan lagu soo iibiyay ama tan lagu qiyaasay, lambarka tixraaca fawjarka kharashka (fawjarka codsiga lacag-bixinta) sida ay dhigayso siyaasadda.</p> <p>b) Wuxaanu xaqiijin dhab ah ku samaynay hantida, waxaanu aragnay waxyabahan soo socda;</p> <p>- 9 ka mid ah 16ka muunad ee loogu talagalay xaqiijinta dhabta ah ayaa raadkooda la waayay.</p> <p>- Mid ka mid hantida, oo ahaa qalab si qoondaysan biyaha u bixiya ayaa lagu dhejiyay lambar aqoonsi ka duwan kan lagu sheegay diiwaanka.</p> <p>- Hanti kale; khasnad ma lahayn lambar ku dhegan ama taxane ah, si kastaba, diiwaanka ayaa waxaa ugu jira maclummaadkaas.</p> <p>c) Wuxaan kaloo oggaaney in diiwaanka kaliya la geliyay agabkii la soo iibiyay sannadkii 2018 iyo wixii ka dambeeyay, ma jirto wax caddeym ah oo muujinaya hantidii ka horreysay oo lagu daray ama lagu diiwaangeliyay hannaanka Maareynta Hantida.</p> <p>d) Diiwaanka hantida waxaa ku jira oo geliya agabka ay hayso wasaaradda maaliyadda oo ka wakiil ah dowladda, ma jirin caddayn muujinaysa in diiwaanka midaysan ee hantida ay gacanta ku hayso dowladda gaar ahaan xafiisyada Wasaaradda Maaliyadda.</p> <p>e) Ma jirto caddeyn muujinaysa in sannadkii 2018</p>	<p>Tirinta dhabta ah ee hantida iyo warbixin ku saabsan xaaladoodaba waa la diyaariyay waxaanna la soo saari doonaa dhammaadka sannad kasta sida qayb ka mid ah hannaanka sannadka dhammaadkiisa.</p> <p>Tilmaanttan ayaa u baahan in si dhab ah loo qiimeeyo oo loo diiwaangeliyo hantida iyada oo loo eegayo xogta ku jirta Hannaanka Maareynta Hantida (AMS). Tani waxaa la sameyn doonaa sannad maaliyadeedka 2019. Laga bilaabo sannad maaliyadeedka 2020, hannaan bille ah oo dib-u-eegis loogu sameynayo macaamulaadka hantida FMIS ayaa la sameyn doonaa waxaanna la waafajin doonaa hannaanka AMS.</p>	Aan La Hirgelin

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	la sameeyay xaqijinta hantida.		
11	<p>La'aanta jaangooyoyinka iyo siyaasadaha IT-ga ee hay'adda oo rasmi ah</p> <p>Dib-u-eegista aan ku sameynay xaaladaha IT-ga SWSS ayaa daaha ka qaadday in Dowladda aysan lahayn siyaasad iyo habraacyo ICT oo dhammeystiran oo dhigaya qaybahan muhiimka ah ee soo socda:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Siyaasado IT oo bixinaya tilmaamaha kala duwan ee isbeddelka Nidaamka (system), Gelidda Adeegsadaha, Qorshayaasha Shaqo Sii Socoshada/ Ka Soo Kabashada Musiibada (BCP/DRP), iwm. Si kastaba ha ahaate, ma lahan siyaasad ku saabsan isticmaalka Moodemyada MiFi (Internet-ka). - Habraacyo rasmi ah oo lagu diiwaangelinayo (lagu la soconayo dhacdada) lagulana soconaya arrimaha la xiriira nusqaamaha/fashilka ku yimaada nidaamka kuwaas oo haddii aan lala socon ay dhici karto in muddo dheer aanan la xallin. - Dhabbetusayaal ku saabsan sida ay Dowladdu u sameyn karto Shaqo Sii Socoshada iyo Qorshayaasha Ka Soo Kabashada Musiibada. - Tababar rasmi ah oo nidaamsan laguna baranayo duruu ku saabsan IT-ga oo loogu talagalay shaqaalaha cusub iyo kuwii horay u joogayba. 	<p>Wasiirkii hore ee Wasaaradda Maaliyadda wuxuu soo saaray tilmaanta C iyada oo la raacayo qaybta 22(1) ee Xeerka PFM.</p> <p>Waanna Istimcaalka hannaanada Bisan ee FMIS, BPM iyo RMS.</p> <p>Waanna Istimcaalka hannaanada Bisan ee FMIS, BPM iyo RMS.</p> <p>Dowladdu waxay leedahay Siyaasadda MIFI iyo Tilmaanta F, Maareynta Hantida Raasumaalka ah, taas oo la soosaaray si loogu taageero maareynta AMS.</p>	Aan La Hirgelin
12	Daldalollo ka jira maareynta gelidda adeegsadaha	Waxaa jira Foomka Dayactirka/Gacan Ku Haynta Adeegsadaha oo lagu diiwaangeliyo	Qayb Ahaan La Hirgeliyay

Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
<p>Dib-u-eegisteenna ku aaddan hirgelinta nidaamka Bisan ayaa muujisay waxyaabahan soo socda:</p> <ul style="list-style-type: none"> - La'aanta habraac rasmi ah oo lagu ogeysiinayo agaasimaha waaxda IT in uu si dhaqso ah hawlgelinta uga joojiyo koontooyinka adeegsadaha ee shaqaalaha shaqada uga tagay iscasilaad ama shaqo ka joojin. - La'aanta dib-u-eegista gelidda adeegsadaha ee muddo ka-dibba mar lagu sameeyo hawlaha ay qabteen adeegsadaayaasha si loo oggaado haddii ay jiraan waxyaabo aan caadi ahayn ee gelidda la bixiyay ama mudnaan kale ama gelid xad-dhaaf ah. - Eray-sireedyada (passwords) lagu kaydiyo bogga internet-ka laga adeegsado (browser) ayaa dib loogala soo bixi karaa oo waxaa la akhrin karaa isaga oo Qoraal Kaliya (Plain text) ah. Wuxaan oggaaney in adeegsadaayaasha ay eray-sireedkooda (password) ku kaydin karaan bogga internet-ka lagu adeegsado (browser) ka-dib marka ay galaan, tani khatareeda ayay leedahay maadaama eray-sireedka (password) dib bogga loogala soo bixi karo isaga oo qoraal kaliya (plain text) ah. - Barnaamij la dagaalanka fayraska (antivirus) laguma dejinin kombiyuutarada la wada adeegsado ee hay'adda, taas oo hay'adda halis u gelin karta in aysan muddo dheer shaqayn haddii kombiyuutarada la wada adeegsado uu fayras haleelo. Wuxaan oggaaney in Dowladda ay hadda adeegsanayso barnaamijka la dagaalanka fayraska (anti-virus) oo bilaash ah 	<p>Xuquuqaha/Kooxda Gelidda ee loogu talagalay Xog Gelinta iyo Ansixiyaha. Waaxda ICT-ga gelid uma oggolaato adeegsade cusub haddii kormeeraha tooska ah uu calaamadeeyo xuquuqaha kooxda gelidda ka-dibna uu dokumentiga saxiixo mooyee. Foomkan sidoo kale waa mid la beddeli karo waxaanna loo adeegsadaa in lagu joojiyo</p> <p>gelidda shaqaalaha marka shaqaaluhu “shaqada ka tago ama shaqada laga joojiyo”</p> <p>Xuquuqaha gelidda si wanaagsan ayaa loo maareeyaa barnaamijka la dagaalanka fayraskana (antivirus) waxaa maareeya Agaasimaha ICT-ga.</p>	

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
	oo laga heli karo baraha internet-ka oo aan la isku halleyn karin maadaama laga yaabo in uu bixiyo oo kaliya ilaalin xaddidan.		
13	<p>La-socoshada miisaaniyadda</p> <p>Waxaan oggaaney in Dowladdu ay leedahay kaalandar waadax ah oo loogu talagalay diyaarinta miisaaniyadda iyo korjoogteynta hase-yeeshee, ma jiro hab lagu xaqiijinayo haddii la-socoshada miisaaniyadda la sameeyay iyo in la fuliyay taariikhaha kaalandarka ee la dhigay iyo in kale. Ma jirin iimaylo ama qoraallo laga diyaariyay oo muujinaya nooc kasta oo la-socosho/dabagal miisaaniyadeed ah</p>	<p>Si waafaqsan Qaybta 11(2) ee Xeerka Maareynta Maaliyadda Maamulka/Dadweynaha (PFM), iyo farqada 3.4 ee Xeer-nidaamiyaha 3aad Wasiirku waa in uu Wareegtada Miisaaniyadda (Tilmaanta G) u gudbiyaa dhammaan Hay'adaha Kharashgareynta iyo ganacsiyada ay Dowladdu Leedahay ugu dambeyn toddobaadka koowaad ee bisha Luuliyo ee sanadka ka horreeya.</p> <p>Wareegradu waa in ay sharaxdaa mas'uuliyadaha ku saabsan diyaarinta qiyaasaha miisaaniyadda iyo taariikhaha geeddi-socodka miisaaniyadda. Wareegtada Miisaaniyadda waxaa ka mid ah Kaalandarka Miisaaniyadda oo la dejyo bilowga meertada diyaarinta Miisaaniyadda. Inkasta oo geeddi-socodka diyaarinta miisaaniyadda lala socdo iyada oo la eegayo kaalandarka miisaaniyadda haddana xoogaa dib-u-dhacyo ah ayaa ka dhashay dib-u-dhac ku yimid soo gudbinta Wasaaradaha, Waaxaha iyo Hay'adaha ay u soo gudbinayeen miisaaniyadooda qabyada ah Wasaaradha Maaliyada. Waxaannu si</p>	Aan La Hirgelin

	Xaaladda	Faallooyinka Maamulka	Xaaladda waxqabadkii la sameeyay
		firfircoon uga shaqeynaynaa sii wanaajinta muddada laga helo miisaaniyadahan qabyada ah Wasaaradaha, Waaxaha iyo Hay'adaha.	
14	<p>Ka gaabinta ansixinta Diiwaannada Diiwaanka Weyn</p> <p>Waxaan oggaaney sharraxaadda gudbinta diiwaannada lagu hagaajinayo diiwaanka weyn in aan lagu diiwaangelin fawjarka diiwaanka weyn, sidoo kale ma jirto caddeyn muujinaysa diyaariyaha iyo ansixiyaha diiwaannada weyn.</p>	<p>Ma jiro adeegsade sameyn kara in uu xogta geliyo haddana ansixiyo.</p> <p>Hannaanka wuxuu muujinayaa qofka ka shaqeeeyay xog gelinta iyo ansixiyaha. Kala qaybinta waajibaadka ayaa jira. Xogta waxaa geliya Sarkaalka Khasnadda waxaanna ansixiya Agaasimaha Khasnadda</p>	Qayb ahaan la hirgeliyay